

ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΑ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΧΑΡ. ANNINOY 'Εκ τῶν ἀπομνημονευμάτων μου.
Α. ΜΑΥΡΟΥΔΗ Μικρὰ Τραγούδια.
ΑΥΤΟΓΡΑΦΟΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΟΥ ΣΟΛΩΜΟΥ.
ΠΑΥΛΟΥ ΦΡΕΛΕΡΙΚ 'Επίδρασις τοῦ τρόπου, καθ' ὃν διεδόθη ὁ Χριστιανισμός, ἐπὶ
τῶν γλωσσῶν τῶν ἐκχριστιανισθέντων λαῶν. συνέχεια καὶ τέλος.
ΜΑΡΙΝΟΥ ΣΙΓΟΥΡΟΥ Ὀδγος Φώσκολος, συνέχεια.
Ι. Σ. ΘΕΟΦΩΡΟΠΟΥΛΟΥ 'Η Ἀμοίρη.
ΘΕΜΟΥ ANNINOY Γελοιογραφικὴ Σελίς.

ΤΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ

ΜΑΘΗΜΤΑ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ ΤΩΝ «ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΩΝ» ὑπὸ Α. Σ. Ἀρβανιτοπούλου.
ΚΙΜΩΝΟΣ ΜΙΧΑΗΛΙΔΗ Καλλιτεχνικὴ Ζωή, Β. Μποκατσιάμπη.
Α. Α. Διαλέξεις. Τὸ πρῶτον μωαμεθανικὸν τέμενος ἐν Κων/πόλει. — Τὰ γαμήλια σύμβολα ἐν τῇ ἱερᾷ ἀνο-
λουθίᾳ τοῦ στεφανώματος.
ΠΕΤΡΟΥ ΖΗΤΟΥΝΙΑΤΗ Λόγοι καὶ ἀντίλογοι, ὁ Σύλλογος ὠφελίμων βιβλίων.
ΜΟΥΚΙΟΥ ΣΚΑΙΟΛΑ Κοιτοὶ ψαλμοί.
ΠΡΟΤΟΜΗ ΤΟΥ ΣΟΛΩΜΟΥ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ.
ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΤΕΧΝΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ 'Η συναυλία τῶν Καζαντζή. — 'Η 150ῇ ἐπετηρὶς τοῦ Μόζαρτ. — Αἱ
συνεδρίαί τῆς Γερμανικῆς Σχολῆς. — Νέα ἀρχαιολογικὰ εὐρήματα. — 'Η τελετὴ τοῦ Πανεπιστημίου. —
'Ο νέος πρόεδρος τῆς Γαλλικῆς Δημοκρατίας. — Ὀλιγόστιχα. — Νέα βιβλία.
ΕΙΚΟΝΕΣ: Ἀθεότης ὑπὸ Μπουγκρώ, ἐκτὸς τοῦ κειμένου. — Αὐτογράφος ἐπιστολὴ τοῦ Σολωμοῦ — Κορα-
κοφωλιά ὑπὸ Β. Μποκατσιάμπη. — Ὁ Αποξυόμενος τοῦ Δυσίππου. — Γελοιογραφικὴ σελίς. — Α. Παλλιέρ.

Ἐκαστὸν τεύχος Δρ. 1.20

ΤΜΗΜΑ ΕΓΓΡΑΦΗΣ

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ δι' εν έτος δρ. 25
 δι' έξ μην. „ 13
 ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ δι' εν έτος φρ. 25
 δι' έξ μην. „ 13

ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΑ

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ ΕΙΚΟΝΙ ΡΑΦΗΜΕΝΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ
 ΑΘΗΝΑΙ, 35, ΟΔΟΣ ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΚΑΙ ΙΔΙΟΚΤΗΤΗΣ
 ΚΙΜΩΝ ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ

Αι εγγραφαι λογίζονται άρχόμε-
 ναι από 15 Οκτωβρίου ή 15 Δε-
 κμβρίου.
 Τα χειρόγραφα δεν επιστρέ-
 φονται.
 Έν τεύχος αποστέλλεται δωρεάν
 ως δείγμα.
 Αγγέλλεται πών νέον βιβλίον, το
 οποίον αποστέλλονται εις το γρα-
 φείον δύο αντίτυπα.

ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΑΙ ΠΛΗΡΟΝΟΝΤΕΣ ΚΑΤΑ ΔΟΣΕΙΣ: Δρ.—Φρ. 5 κατά την έγγραφήν, Δρ.—Φρ. 3
 μετά 2 μήνας και ούτω καθέξής μέχρις άποπληρωμής.

— Πάσα αίτησις προς έγγραφην συνοδεύεται άπαραιτήτως υπό του άντιτίμου εις τραπεζ.
 ή ταχ. επιταγήν.
 προς τον κ.

ΚΙΜΩΝΑ ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΝ

Διευθυντήν των «Παναθηναίων» δδός Αριστοτέλους 35, Αθήνας.

ή προς την

ΤΡΑΠΕΖΑΝ ΕΜΠΕΔΟΚΛΕΟΥΣ—ΑΘΗΝΑΣ

Όλα τα τεύχη των προηγουμένων έτών πωλούνται ύπερτιμημένα.

ΓΕΝΙΚΟΣ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΣ των «Παναθηναίων» εις όλην την Ρωσίαν δ κ. Αναστάσιος Μάλτας.
 Οδησός rue Rouschkin N° 66.

ΓΕΝΙΚΟΣ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΣ εις όλην την Αίγυπτον δ κ. Τριαντάφυλλος Τσιτσέλης Βιβλιοπωλείον δ «Ερ-
 μης» έναντι του Αβερωφίου Γυμνασίου.

Α Ω Ρ Α

ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΑΣ ΜΑΣ

Τόμοι των «ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΩΝ» κομψότατα χαρτοδεμένοι με χρωματιστόν εξώ-
 φυλλον. Έκαστος τόμος αποτελείται εκ 400 σελίδων.

Τόμος Α' (1900) προς Δρ.—Φρ. 6 αντί 13

Τόμος Β'—ΣΤ' (1901—3) έκαστος τόμος » » » 7 » 13

Τόμος Ζ'—Η' (1903—4) » » » » 9 » 13

Τόμος Θ'—Ι' (1904—5). Οι δύο ούτοι τόμοι λογίζονται προς Δρ.—Φρ.

9 έκαστος, μόνον διά τους αγοράζοντας όλην την σειράν. Ιδιαίτέρως πωλούνται προς
 Δρ.—Φρ. 13.

Νικόλαος Γύζης ειδικόν τεύχος των «ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΩΝ» αφιε-
 ρωμένον εις τον Έλληνα καλλιτέχνην με 26 εικόνas Δρ.—Φρ. 1 αντί 2.

Διονύσιος Σολωμός τεύχος ειδικόν των «ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΩΝ»
 αφιερωμένον εις τον έθνικόν ποιητήν με διάφορους εικόνas » » 1 » 2.

Το Λεύκωμα των «ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΩΝ» » » 1 » 2.

Τα άνωτέρω αποτελοσν ώραιότατα δώρα προς οικείους και φίλους.

Αι άνωτέρω τιμαί είναι ελεύθεραι ταχυδρομικών τελών.

Το τμήμα των παραγγελιομένων αποστέλλεται μαζί με την παραγ-
 γελίαν διά ταχυδρομικής ή τραπεζικής έπιταγής.

ΜΗΧΑΝΙΚΟΝ ΚΑΙ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΟΝ ΓΡΑΦΕΙΟΝ

ΗΛΙΑ Ι. ΑΓΓΕΛΟΠΟΥΛΟΥ

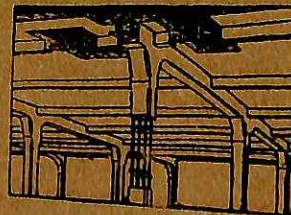
ΔΙΠΛΩΜΑΤΟΥΧΟΥ ΤΗΣ ΕΝΙ ΠΑΡΙΣΙΟΙΣ ΣΧΟΛΗΣ ΤΩΝ ΓΕΦΥΡΟΠΟΙΩΝ

5—ΟΔΟΣ ΖΩΟΔΟΧΟΥ ΠΗΓΗΣ—5

Μελέται και έκτελέσεις
 μηχανικών και οίκοδομικών
 έργων.

Έφαρμογή συστήματος
 Hennebique.

Κατασκευή γεφυρών, α-
 φλέκτων οίκων, δαπέδων,

στηλών κ.τ.λ. διά σκυροκο-
 νιάματος σδηροπαγοδs (bé-
 ton armé) συστήματος Hen-
 nebique.

ΜΕΓΑ ΒΡΑΒΕΙΟΝ ΕΝ ΤΗ ΠΑΓ-
 ΚΟΣΜΩ ΕΚΘΕΣΕΙ ΤΩΝ ΠΑΡΙ-
 ΣΙΩΝ 1900.

Άντιπροσωπεία εν Ελλάδι του εν Παρισίαις οίκου Hennebique.

ΤΑ ΜΕΤΑΕΩΤΑ

ΣΠΑΡΤΗΣ ΚΑΡΑΣΤΑΜΑΤΗ

ΗΕΙΩΘΗΣΑΝ 10 ΒΑΣΙΛΙΚΩΝ ΤΙΤΛΩΝ ΠΡΟΜΗΘΕΙΑΣ ΚΑΙ ΕΤΙ-
 ΜΗΘΗΣΑΝ ΔΙΑ ΧΡΥΣΩΝ ΒΡΑΒΕΙΩΝ ΚΑΙ ΤΙΤΛΩΝ ΤΙΜΗΣ
 ΕΙΣ ΟΛΑΣ ΤΑΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΥΣ ΕΚΘΕΣΕΙΣ

ΕΥΡΩΠΗΣ & ΑΜΕΡΙΚΗΣ

Τα περίφημα ταύτα μεταξωτά της κ. Σπάρτης Καρασταμάτη, τα ύμνηθέντα εις όλας τας
 γλώσσας και διαδοθέντα εις όλον τον κόσμον κατέστησαν περιώνυμα διά την άπαραμίλλον στε-
 ρεότητά των και την εκ καθαράς και φυσικής μετάξης λεπτεπίλεπτον τέχνην των.

33—ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ—33

ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ

‘ΡΩΣΣΙΑ,

ΜΕΤΟΧΙΚΟΝ ΚΑΙ ΑΠΟΘΕΜΑΤΙΚΟΝ ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 200.000.000 ΔΡ.

ΑΣΦΑΛΕΙΑΙ

ΖΩΗΣ—ΠΥΡΟΣ—ΔΥΣΤΥΧΗΜΑΤΩΝ—ΜΕΤΑΦΟΡΩΝ
 —ΘΡΑΥΣΕΩΣ ΡΕΛΩΝ

Υποκατάστημα εν Αθήναις δδός Σταδίου 21

ΤΡΑΠΕΖΑ ΑΘΗΝΩΝ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

Κεφάλαιον εταιρικόν 20.000.000.—Αποθεματικόν 1.000.000

Όμολογίαι φρ. χρ. 2.500.000.

ΥΠΟΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ εν Πειραιεϊ, Πάτραις, Βόλω, Σύρω, Καλάμαις, Λονδίνω, Αλεξαν-
 δρείᾳ, Καϊρω, Κων/πόλει, Σμύρνῃ, Χανίοις και Ήρακλείῳ Κρήτης.

Προεξοφλήσεις, εισπράξεις γραμματίων, προκαταβολαί επί χρεωγράφων και έμπορευμάτων
 Τρεχ/νοι λ/σμοί ήγγυημένοι, Φύλαξις χρεωγράφων, Ένοικίσις χρηματοκιβωτίων εις ιδιώτας.

ΚΑΤΑΘΕΣΕΙΣ εις χρυσόν ή τραπεζογραμμάτια:

3% εις πρώτην ζήτησιν.—3 1/2% άπόδοσις μετά 6 μήνας.—4% μετά εν έτος.—5%
 μετά δύο έτη και επέκεινα.

ΤΑΜΙΕΥΤΗΡΙΟΝ λειτουργούν καθ' έναστην, προς 4%.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ Π. Δ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΛΕΞΙΚΑ

ΑΠΑΝΤΑ ΕΠΙ ΑΡΙΣΤΟΥ ΧΑΡΤΟΥ ΤΥΠΩΜΕΝΑ

ΛΕΞΙΚΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛ. ΓΛΩΣΣΗΣ υπό Α. Α. Σακελλαρίου Τόμος 3	σελ. 4400	δρ. 48
ΛΑΤΙΝΟΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΛΕΞΙΚΟΝ υπό Ε. Α. Τσακαλώτου	» 780	» 12
ΕΛΛΗΝΟΛΑΤΙΝΙΚΟΝ ΛΕΞΙΚΟΝ υπό Ε. Α. Τσακαλώτου	» 872	» 10
ΟΜΗΡΙΚΟΝ ΛΕΞΙΚΟΝ υπό Α. Ι. Ολυμπίου	» 360	» 6
ΓΑΛΛΟΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΛΕΞΙΚΟΝ υπό Ν. Κοντοπούλου	» 1087	» 11
ΕΛΛΗΝΟΓΑΛΛΙΚΟΝ ΛΕΞΙΚΟΝ υπό Ν. Κοντοπούλου	» 1100	» 11
ΑΓΓΛΟΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΛΕΞΙΚΟΝ υπό Ι. Πεσβάνογλου	» 1087	» 11
ΕΛΛΗΝΟΑΓΓΛΙΚΟΝ ΛΕΞΙΚΟΝ υπό Ι. Πεσβάνογλου	» 1000	» 11
ΓΕΡΜΑΝΟΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΛΕΞΙΚΟΝ υπό Α. Ν. Γιάνναρη	» 1146	» 10
ΕΛΛΗΝΟΓΕΡΜΑΝΙΚΟΝ ΛΕΞΙΚΟΝ υπό Ρ. Ρουσοπούλου	» 1080	» 10

Ευρίσκονται εν τοίς κυριωτέροις βιβλιοπωλείοις και εν τῷ βιβλιοπωλείῳ

Π. Δ. Σακελλαρίου, δδός Λυκούργου 8.

RICHARD JOHNSON CLAPHAM & MORRIS L^D

24 — 26 LEVER STREET

MANCHESTER

Εμποροι καὶ Προμηθευταὶ εἰς τὰ ἐξῆς εἶδη:

Γαλβανισμένοι λαμαρίναι ἴσαι καὶ αὐλακωταί.	Σύρματα σιδηρᾶ, γαλβανισμένα καὶ μὴ.
Λαμαρίναι μαῦραι.	» χαλκίνα, ὀρειχάλκινα καὶ κασσιτερωμένα
Τενεκίδες διάφοροι.	Συρματοφράκται γαλβανισμένοι.
» γαλλικοί.	Σουηδικὸς Σίδηρος.
Μόλυβδος εἰς φύλλα καὶ χελῶνας.	Ἄγκυραι καὶ Ἄλυστοι.
Κασσίτερος.	Κλῖναι διάφοροι.
Χαλκὸς εἰς φύλλα καὶ κύκλους.	Χημικὰ προϊόντα.
Σωλῆνες διὰ κλίνας.	Χρώματα διάφορα.
Σιδηροσωλῆνες διὰ φωταέριον καὶ ὕδωρ.	Ἐλαία.
Σωλῆνες ἐκ χαλκοῦ, ὀρειχάλκου καὶ μολύβδου.	Γλυκερίνη.

ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΙ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ: ΤΡΑΠΕΖΑ ΕΜΠΕΔΟΚΛΕΟΥΣ

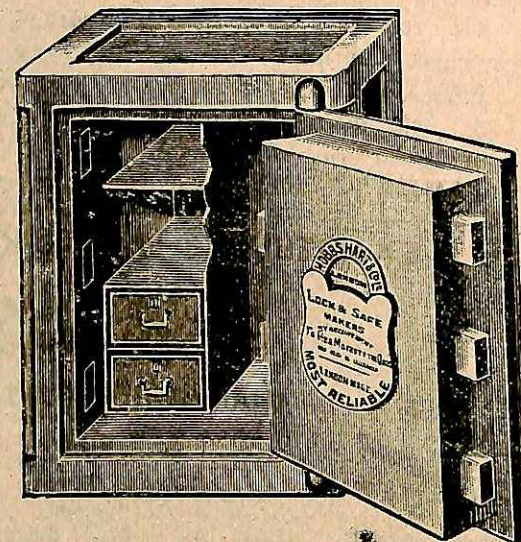
HOBBS, HART & Co. L^{td}.

ΜΟΝΟΚΟΜΑΤΑ

ΧΑΛΥΒΔΙΝΑ

ΧΡΗΜΑΤΟΚΙΒΩΤΙΑ

ΚΑΤΑ ΤΟΥ ΠΥΡΟΣ, ΤΗΣ ΠΤΩΣΕΩΣ
ΚΑΙ ΤΩΝ ΚΛΕΠΤΩΝ

ΚΑΤΑΣΚΕΥΑΣΤΑΙ ΤΩΝ ΨΕΥΔΑΥΡΟΦΥΛΑΚΙΩΝ
ΤΗΣ ΤΡΑΠΕΖΗΣ ΤΗΣ ΑΓΓΛΙΑΣ,

ΔΙΑΡΚΗΣ ΕΚΘΕΣΙΣ: 76, Cheapside, London E. C.

ΓΡΑΦΕΙΑ ΚΑΙ ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΑ: Arlington Street, Islington, N.

ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΙ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ: ΤΡΑΠΕΖΑ ΕΜΠΕΔΟΚΛΕΟΥΣ

THE GRESHAM LIFE ASSURANCE SOCIETY LIMITED

ΑΓΓΛΙΚΗ ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ ΖΩΗΣ ΓΚΡΕΣΑΜ

ΕΔΡΑ: ST MILDRED'S HOUSE POULTRY, LONDON

ΙΔΡΥΘΕΙΣΑ ΕΝ ΛΟΝΔΙΝΩ ΤΩ 1848

ΕΓΚΕΚΡΙΜΕΝΗ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ ΔΙΑ Β. ΔΙΑΤΑΓΜΑΤΟΣ

Ενεργητικὸν	Διρ. Ἀγγλ.	8,688,242.1.4	Δραχ.	347,529,683
Ετήσιον εἰσόδημα	»	1,332,130.0.5	»	53,285,201
Πληρωθέντα ποσά	»	19,549,056.0.0	»	781,962,240

ΣΥΝΑΨΙΣ ΑΣΦΑΛΕΙΩΝ ΕΙΣ ΔΡΑΧΜΑΣ

ΤΑ ΑΣΦΑΛΙΣΤΗΡΙΑ ΕΚΔΙΔΟΝΤΑΙ ΕΛΛΗΝΙΣΤΙ

Ὅποτε ὁ ἀσφαλιζόμενος νὰ εἶνε ἐν γνώσει τῶν ὁρῶν ὑφ' οὓς ἀσφαλίζεται.

Συμμετοχὴ τῶν ἀσφαλιζομένων κατὰ 90% εἰς τὰ κέρδη.

Ἰσφάλειαι ἰσόβιοι, μικταί, προικοδοτήσεις κτλ.

Ὑποκατάστημα διὰ τὴν Ἑλλάδα ἐν Ἀθήναις ὁδὸς Κοραῆ 5.

Διευθυντής

Β. Α. ΓΕΩΡΓΙΑΔΗΣ

Νομικὸς Σύμβουλος

Δ. ΡΑΛΛΗΣ βουλευτὴς κλπ.

Τραπεζίτης τῆς Ἑταιρίας ἐν Ἑλλάδι: Η ΙΟΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ

ΕΝΟΙΚΙΑΖΕΤΑΙ

μία κατοικία, πρῶτον πάτωμα καὶ ὑπόγειον,
ἀνατολικομεσημβρινή, ἐπὶ τῆς πλατείας
Ἐξαρχείων. Δωμάτια 7, κηπάριον κλπ.
Ἐνοίκιον δραχμαὶ 135 κατὰ μῆνα.

Πληροφορίαι Τράπεζαν Ἐμπεδοκλέους

ΚΛΕΑΝΘΟΥΣ ΓΑΪΤΑΝΟΥ ΑΠΟΘΗΚΗ ΧΑΡΤΟΥ

Πλατεῖα Ἁγίων Θεοδώρων
Ἀθῆναι.

Ὅλα τὰ εἶδη χαρτοῦ τυπογραφικοῦ
πρωτοκόλλων, γραφῆς κλπ.

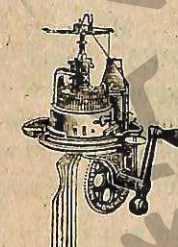
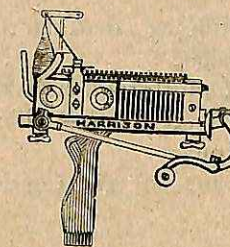
Τιμαὶ ἐκτὸς συναγωνισμοῦ.

ΑΝΑΜΦΙΣΒΗΤΗΤΟΣ ΑΛΗΘΕΙΑ

HARRISSON PATENT KNITTING MACHINE C^o. L^{td}.

WORKS 257 UPPER BROOK STREET, MANCHESTER.

ΠΛΕΚΤΟΜΗΧΑΝΑΙ

Ἐνασχόλησις ἐπωφελὴς καὶ εὐχάριστος.

Ἡ μηχανὴ αὕτη πλέκει Κάλτσες ἀπλῆς καὶ ριγω-
τές, χειρόκτια καὶ ἐνδύματα μάλλινα, μεταξωτὰ ἢ
βαμβακερά. Εἰδικῶς πλέκει ἐσώρουχα χωρὶς ρα-
φὴν καὶ σκουφάκια ὀνομαζόμενα Tam-O-Shan-
ters. Χειροκίνητοι ἢ ἀτμοκίνητοι. Στέλλονται τιμο-
λόγια εἰς τὸν ζητοῦντα.

Ἀντιπρόσωποι ἐν Ἀθήναις: Τράπεζα Ἐμπεδοκλέους.

ἐκφεύγουσα μετὰ θαυμασμοῦ ἐκ τοῦ στό-
ματος ὁλοκλήρου τῆς μεγίστης πελατείας
τοῦ Ὑποδηματοποιείου Ζ. ΣΚΑΡ-
ΔΙΑΚΟΥ, Ὀδὸς Προαστείου ἀρ. 10,
Ὅτι οὐδέποτε ἀπενεμήθη δικαιοτέρον βρα-
βεῖον ἀπὸ τὸ Χρυσὸν Βραβεῖον τῆς
τελευταίας Διεθνούς Ἐκθέσεως, δοθὲν εἰς τὸ
Κατάστημα ΣΚΑΡΔΙΑΚΟΥ.

ὁ ὅτι

τὰ ὑποδήματά του, γόδες, σκαρπίνια, μπό-
τες καὶ ἡ ἐν γένει ἐργασία του φέρει

Σφραγίδα τῆς Τελειότητος

ὑπὸ ἐποψιν κομψότητος καὶ στερεότητος.

ΤΑ ΚΑΛΥΤΕΡΑ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ

Κολώνια

Κ. Βελισσάριος, ὁδὸς Σταδίου, 67.

Κοιμώσεις Κυριῶν

Κ. Βελισσάριος, Λεωφόρος Πανεπιστημίου, 4.

Modes

Ἑρμεῖον, ὅλοι οἱ τελευταῖοι νεωτερισμοί: Φορέματα καὶ Ἐπανωφόρια, Πῖλοι, Στηθόδεσμοι, Ἀσπρόρουχα: — Ῥάπτρια καὶ Μοδίσται Παρισινὰ Mmes Jeanne, Helène, Alice, Charlotte.

Μαρμαρογλυφεῖα

Ἰωάννης Γ. Χαλδούσης ὁδὸς Πανεπιστημίου 61

Γαλακτοκομεῖα

Ι. Χρυσάκης, ὁδὸς Φιλελλήνων 4.

Α. Τριανταφυλλίδης, ὁδὸς Ἡλείου 67.

Αποικιακὰ

Δημ. Ἀγγλος, ὁδὸς Ἀγίου Μάρκου 22.

Βιβλιοδε-εῖα

Σ. Ἀμπατζόπουλος, ὁδὸς Κολοκοτρώνη 7.

Φαρμακεία

Π. Βασιλείου, ὁδὸς Σταδίου καὶ Αἰόλου.

Pharmacie Française Γ. Ἐλευθεροπούλου

Φάρμακα Γαλλικὰ — Specialités.

Νέα φάρμακα — Ὑδατα μεταλλικά.

31 ὁδὸς Σταδίου.

Σωτήριος Σωτηρίου..... ἐν Χαλκίδι

Φιλοκτήμων Βάκης..... » »

Τζώρτζης καὶ Δυμπερίου... » »

Δημ. Χατζηδημητρίου..... ἐν Καρδίτῃ

Θεοδ. Παπαζαχαρίου..... » »

Τὰ κομψότερα Σακάκια ἀπὸ τὰ ἐκλεκτότερα Ἀγγλικά καὶ Γαλλικά ὑφάσματα εἰς τὸ μέγα ἐμποροπραπτικὸν κατάστημα:

ΣΩΚΡ. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ

Ὁδὸς Σταδίου 12, (Ἐναντι Βουλῆς).

ΤΡΑΠΕΖΑ ΕΜΠΕΔΟΚΛΕΟΥΣ

ΙΔΡΥΘΕΙΣΑ Τῇ 1886 ΑΝΑΔΙΟΡΓΑΝΩΘΕΙΣΑ Τῇ 1905

ΕΤΕΡΟΡΡΥΘΜΟΣ ΜΕΤΟΧΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ

Κεφάλαιον καταβεβλημένον: 2,000,000 δραχμαὶ

ΑΘΗΝΑΙ — ΣΟΦΟΚΛΕΙΟΝ

Τμήμα Τραπεζικόν. — Συνάλλαγμα. — Ἐκδοσίς ἐπιταγῶν (chèques). — Πιστωτικαὶ ἐπιστολαί. — Εἰσπράξεις. — Δάνεια ἐπὶ ἐνεχυρῷ Χρεωγράφων. — Προεξοφλήσεις. — Καταθέσεις. — Φύλαξις τίτλων καὶ τιμαλφῶν.

Τμήμα Ταμειευτηρίου. — Ταμειυτήριο 4%. — Μηνιαῖαι καταθέσεις ἀνατοκιστικά. — Μηνιαῖαι δόσεις πρὸς ἀγορὰν Λαχειοφόρων Ἐθν. Τραπ. Ἑλλάδος.

Τμήμα Χρηματιστηρίου. — Ἀγοραπωλησίαι χρεωγράφων. — Χρηματιστικαὶ ἐντολαί.

Τμήμα Ἐμπορίου. — Προμήθειαι ἐμπορευμάτων. — Ἀντιπροσωπεῖαι οἰκῶν. — Πληροφορίαι ἐμπορικαί. — Δέρματα κατεργασμένα βυρσοδευσίου Μοσχάτου.

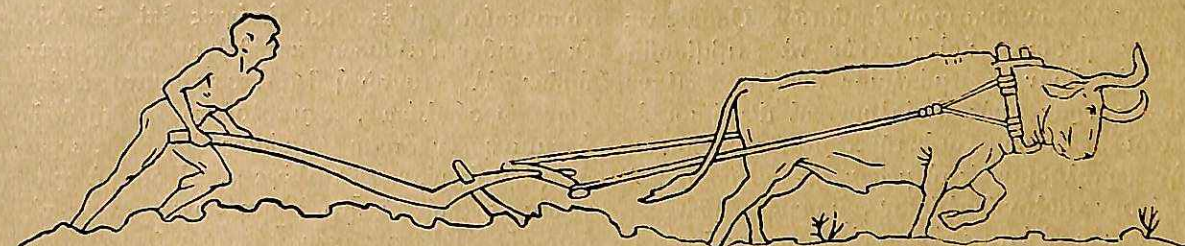
Γενικὸν Πρακτορεῖον ἐν Ἑλλάδι τῆς New York Life ἀσφαλείας ἐπὶ τῆς ζωῆς.

Τόκοι καταθέσεων

3	1/2	0/0	ἀπόδοσις εἰς πρώτην ζήτησιν
3	3/4	0/0	» μετὰ ἓνα μῆνα
4	0/0	»	» μετὰ τρεῖς μῆνας
4	1/4	0/0	» μετὰ ἕξ μῆνας
4	1/2	0/0	» μετὰ ἓν ἔτος
5	0/0	»	» μετὰ δύο ἔτη
5	1/2	0/0	» μετὰ τρία ἔτη καὶ πλέον

Διὰ καταθέσεις εἰς χρυσὸν κατὰ 1/2 0/0 ὀλιγώτερον

ΠΑΝΔΘΗΝΔΙΑ

ΕΤΟΣ 7' 15 ΙΑ-
ΝΟΥΑΡΙΟΥ 1906

ΕΚ ΤΩΝ ΑΠΟΜΝΗΜΟΝΕΥΜΑΤΩΝ ΜΟΥ

Α'.

Ὁ πλοῦς. — Κόρινθος καὶ Καλαμάκι. — Οἱ Λαιστρυγόνες. — Διὰ τοῦ Ἰσθμοῦ. — Ὁ πρῶτος σιδηρόδρομος. — Ἡ εἰσβολὴ τοῦ πολιτισμοῦ. — Ἡ ἄφιξις. — Αἱ πρῶται ἐντυπώσεις.

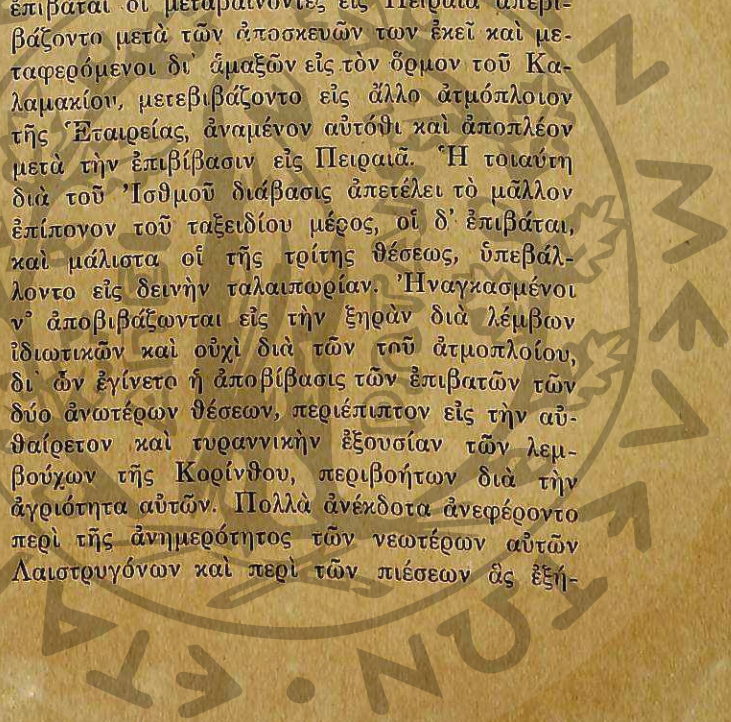
Εἰς Ἀθήνας διὰ πρώτην φοράν ἔφθασα μίαν ἑσπέραν βροχεράν Ὀκτωβρίου τοῦ ἔτους 1872. Τὸ ταξιδίόν μας δὲν ὑπῆρξε ποσῶς εὐχάριστον, ἔπρεπε δὲ νὰ φλέγωμαι τόσον διακαῶς ὑπὸ τοῦ πόθου ὥπως ἐπισκεφθῶ τὴν πρωτεύουσάν, τὸ κέντρον τῶν φωτεινῶν καὶ ἱλαρῶν νεανικῶν ὀνείρων, διὰ νὰ ὑποστῶ ἀγογγύστως τὰς κακουχίας του.

Ἡ κατὰ θάλασσαν συγκοινωνία κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ἦτο ἀκόμη ἀραιά, ἐλλιπεστάτη καὶ δυσχερής. Ἐπεκράτει εἰς πάσας τὰς ἑλληνικὰς θαλάσσας ἡ μονοκρατορία τῆς ἀδηφάγου Ἑλληνικῆς Ἀτμοπλοίας, ἣτις ἐκανόνιζε κατὰ βούλησιν, καὶ εἰς μόνον τὸ ἴδιον συμφέρον ἀποβλέπουσα, καὶ τὰ δρομολόγια καὶ τὰ τιμολόγια αὐτῆς. Αἱ νῆσοι τοῦ Ἰονίου συνεκοινωνοῦν ἀπαξ τῆς ἑβδομάδος μόνον μετὰ τῆς ἡπειρωτικῆς Ἑλλάδος εἰς τὸ Ἀργοστόλιον, τὴν γενέθλιόν μου πόλιν, τὸ ἀτμόπλοιον προσήγγιζε κατὰ πᾶσαν Δευτέραν, ἔξακολουθοῦν τὸν πλοῦν μέχρι Κερκύρας, ὁπόθεν ἐπιστρέφον τὴν πρωΐαν τῆς Τετάρτης, ἔξετέλει ἀντιστρόφως τὴν γραμμὴν τοῦ Κορινθιακοῦ ἦσαν δὲ οἱ ναῦλοι ὑπερογκοί, τριπλάσιοι καὶ τετραπλάσιοι τῶν σημερινῶν, καὶ μόνοι οἱ εὐποροὶ καὶ οἱ προνομιοῦχοι ἠδύναντο νὰ ταξιδεύωσιν ἐν τῇ πρώτῃ, ἢ καὶ ἐν τῇ δευτέρᾳ θέσει.

Ὁ πλοῦς ἡμῶν ὑπῆρξε πολυκύμαντος καὶ ἐπιπονος, καθότι εὐρισκόμεθα ἤδη εἰς τὰ πρόθυρα

τοῦ χειμῶνος· τὸ Ἰόνιον συνεκυκάτο, ὁ Κορινθιακὸς συνεταράσσετο καὶ εἰς τὸν Σαρωνικὸν ἐπεκράτει τοιοῦτος σάλος, ὥστε ἀπεδώκαμεν εἰς τὴν θάλασσαν τοὺς ἰχθῦς τοὺς ἀγρευθέντας ἐξ αὐτῆς καὶ τοὺς ὁποίους εἶχομεν καταβροχθίσαι, κατὰ τὴν ἀπαράγραπτον τότε συνήθειαν. εἰς τὰ περιώνυμα ἐστιατόρια τοῦ Καλαμακίου.

Διότι τότε ἡ Κόρινθος καὶ τὸ Καλαμάκιον ἦσαν σταθμοὶ ἀπαραίτητοι εἰς πᾶν διὰ θαλάσσης ταξιδίον ἐκεῖθεν τοῦ Ἰσθμοῦ, ὅστις ἀέροισις ἀκόμη συνήνου τὰς δύο ξηράς. Πᾶν ἀτμόπλοιον προερχόμενον ἐκ τοῦ Κορινθιακοῦ ἐστάθμευε κατ' ἀνάγκην εἰς Κόρινθον, οἱ δ' ἐπιβάται οἱ μεταβαίνοντες εἰς Πειραιᾶ ἀπεβιβάζοντο μετὰ τῶν ἀποσκευῶν των ἐκεῖ καὶ μεταφερόμενοι δι' ἀμαξῶν εἰς τὸν ὄρμον τοῦ Καλαμακίου, μετεβιβάζοντο εἰς ἄλλο ἀτμόπλοιον τῆς Ἑταιρείας, ἀναμένον αὐτόθι καὶ ἀποπλέον μετὰ τὴν ἐπιβίβασιν εἰς Πειραιᾶ. Ἡ τοιαύτη διὰ τοῦ Ἰσθμοῦ διάβασις ἀπετέλει τὸ μᾶλλον ἐπίπονον τοῦ ταξιδίου μέρος, οἱ δ' ἐπιβάται, καὶ μάλιστα οἱ τῆς τρίτης θέσεως, ὑπεβάλλοντο εἰς δεινὴν ταλαιπωρίαν. Ἦναγκασμένοι ν' ἀποβιβάζωνται εἰς τὴν ξηρὰν διὰ λέμβων ἰδιωτικῶν καὶ οὐχὶ διὰ τῶν τοῦ ἀτμοπλοίου, δι' ὧν ἐγίνετο ἡ ἀποβίβασις τῶν ἐπιβατῶν τῶν δύο ἀνωτέρων θέσεων, περιέπιπτον εἰς τὴν αὐθαίρετον καὶ τυραννικὴν ἐξουσίαν τῶν λεμβούχων τῆς Κόρινθου, περιβοήτων διὰ τὴν ἀγριότητα αὐτῶν. Πολλὰ ἀνέκδοτα ἀνεφέροντο περὶ τῆς ἀνημερότητος τῶν νεωτέρων αὐτῶν Λαιστρυγόνων καὶ περὶ τῶν πιέσεων ὡς ἐξή-

νου ἐγευμάτιζον καὶ ἐδείπνουν ἐνωρίτερον τῶν σημερινῶν, οἱ δὲ ξενοδόχοι μὴ βασιζόμενοι ὡς σήμερον ἐπὶ τοῦ μεγάλου κινήτου πληθυσμοῦ, παρεσκεύαζον ποσότητα ἐδεσμάτων ἀνάλογον πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν συνήθων αὐτῶν πελατῶν. Ἐν τούτοις ἐπειδὴ ὁ νεανικὸς ἡμῶν στόμαχος, ἀνακτῆσας ἀφ' ὅτου εὐρίσκειτο ἐπὶ στερεοῦ ἐδάφους ὅλην αὐτοῦ τὴν εὐεξίαν καὶ ὅλα αὐτοῦ τὰ δικαιώματα, ἀπῆται ἐπιτακτικῶς τροφήν, ἐδέησε νὰ ἐξέλθωμεν ἀφοῦ δ' ἐπὶ ματαίῳ ἀνεζητήσαμεν εἰς τὰ πέριξ μετὰ τοῦ συνταξιδιώτου μου ἐστιατόριον ἀνοικτόν, κατεφύγομεν ἐν τέλει εἰς τὸ ἐκεῖ που, παρὰ τὴν πλατεῖαν τοῦ Δημοκρατηρίου μέγα παντοπωλεῖον τοῦ Παναγιωταρᾶ, ἀρκεσθέντες εἰς πρόχειρον καὶ λιτὸν δείπνον. Μεθ' ὃ ἐπεστρέψαμεν εἰς τὸ ξενοδοχεῖον ὅπου κατακλιθεὶς ἐκοιμήθην ὕπνον νήδυμον μέχρι πρωΐας.

Τὴν ἐπαύριον μόλις ἐγερθεὶς, ἀφοῦ ἔρριψα τὸ βλέμμα ἀπὸ τοῦ παραθύρου τοῦ δωματίου μου ἐπισκοπῶν μετὰ περιεργείας τὴν ὁδὸν καὶ τὴν ἐν αὐτῇ πρωϊνὴν κίνησιν, ἔσπευσα νὰ ἐξέλθω, ὅπως ἐγχειρίσω τὰς συστατικὰς ἐπιστολάς ὧν ἤμην κομιστὴς καὶ νὰ συναντήσω τοὺς φίλους μου, εἰς τῶν ὁποίων τὰς ἐκδειαστικὰς περιγραφὰς καὶ τὰς προτροπὰς ὠφείλετο κατὰ μέγα μέρος ἡ ἀπόφασις περὶ τοῦ εἰς Ἀθῆνας ταξιδίου μου. Ἐπειδὴ δὲ πάντες σχεδὸν οἱ ἐν λόγῳ φίλοι μου καὶ συμπατριῶται μου, τέως συμμαθηταί μου, ἦσαν σπουδασταί, λαβὼν τὰς ἀπαιτουμένας περὶ τοῦ δρομολογίου ὁδηγίας μου, ἐγράψην πρὸς τὸ Πανεπιστήμιον καὶ τὴν συνοικίαν τῆς Νεαπόλεως πρὸς ἀνεύρεσιν αὐτῶν.

Β.

Ἡ πόλις καὶ ἡ κοινωνία. — Τὰ τμήματα. — Τὰ κέντρα. — Καφετεῖα καὶ ξενοδοχεῖα. — Περίπατοι. — Τὰ Χαρτεῖα. — Ἡ ὁδὸς Σταδίου. — Ἡ Νεάπολις. — Οἱ φοιτηταί. — Δωμάτια καὶ ἐνοίκια. — Τὸ ξενοδοχεῖον τοῦ Σῦδη.

Η πόλις τῶν Ἀθηνῶν κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ἦτο πολὺ διάφορος τῆς σημερινῆς. Ὁ πληθυσμὸς αὐτῆς δὲν πιστεύω νὰ ὑπερέβαινε τότε τὰς πενήκοντα χιλιάδας· ἡ ἔκτασις τῆς ἦτο περιορισμένη, τὰ κέντρα τῆς ὀλίγα, ἡ διακόσμησις τῆς πενιχρά, ἡ κίνησις ὄχι πολὺ σημαντική· τὰ ἥθη τῆς διέσωζον ἀκόμη ἐν μέρει τὴν ἀφέλειαν καὶ τὴν πατριαρχικὴν σεμνότητα τῶν παλαιῶν χρόνων καὶ ἦσαν κατὰ πολὺ ἄλλοιαι τῶν σημερινῶν αἱ συνήθειαι τοῦ βίου,

ὅστις ἐπαρουσίαζεν ἐν τῷ ρυθμῷ καὶ ταῖς διαφόροις φάσεσιν αὐτοῦ κράμα περιεργον ἀνατολικῆς καὶ ἐξηυγενισμένης διὰ τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ κοινωνίας, μὴ στερούμενον θιελγήτρου. Ταῦτα πάντα θὰ προσπαθῶ, ἀναζωογονῶν τὰς ἐντυπώσεις καὶ τὰς ἀναμνήσεις μου, νὰ περιγράψω καθ' ὅσον παρουσιάζεται ἐν τῇ ἀφηγήσει ἡ εὐκαιρία καὶ ἐπαναφέρονται εἰς τὸν νοῦν μου ἡ εἰκὼν ἐκ τοῦ εἰρμού τῶν ἰδεῶν καὶ ἐφ' ὅσον μὲ βοηθεῖ ἡ μνήμη μου μετὰ μίαν τριακονταετίαν καὶ ἐπέκεινα.

Αἱ Ἀθῆναι ἀπετελοῦντο κυρίως ἐκ τῶν τεισάρων τμημάτων, ἅτινα ἐσχημάτιζον αἱ δύο κυριώταται ὁδοὶ τῆς πόλεως τέμνουσαι ἀλλήλας, ἡ τοῦ Αἰόλου δηλαδὴ καὶ ἡ τοῦ Ἑρμοῦ· ἦσαν δὲ τὰ τμήματα ταῦτα τὸ πρῶτον, τὸ τῆς Πλάκας, ἐνθα διεσώζοντο οἱ ταπεινοὶ οἰκίσκοι τῶν αὐτοχθόνων ἀγροτῶν καθὼς καὶ αἱ ἀρχοντικαὶ κατοικίαι τῶν ἐπὶ Τουρκοκρατίας Ἀθηναίων εὐπατριδῶν, τὸ δεύτερον, τὸ σχετικῶς νεώτερον, τὸ ἀποτελοῦν ὀρθογώνιον τρίγωνον, ἔχον ὡς πλευρὰς τὰς ὁδοὺς Ἑρμοῦ, Αἰόλου καὶ Σταδίου· τὸ τρίτον, τὸ τοῦ Ψευρῆ, πυκνῶς κατοικημένον καὶ διάσημον διὰ τὸν τραμπουκισμόν του, καὶ τὸ τέταρτον, τὸ τοῦ Ἀγίου Φιλίππου, ὅπερ ἦτο καὶ τὸ μᾶλλον ἀσήμαντον. Εἰς ταῦτα προσετίθετο καὶ πέμπτον, τὸ τῆς Νεαπόλεως, σχετικῶς νεώτερον καὶ ἤδη ἐν τῷ σχηματίζεσθαι, ἔχον ἀνέκαθεν τὸ προνόμιον τοῦ νὰ φιλοξενῇ τὴν ζωηρὰν ἀκαδημαϊκὴν νεότητα ἕνεκα τῆς γεινιάσεως τοῦ Πανεπιστημίου. Ἐκαστον τῶν τμημάτων τούτων περιορίζετο εἰς τὰ παλαιὰ καὶ φυσικὰ του σύνορα, χωρὶς νὰ ἐκχειλίζῃ ἕνεκα τῆς ὑπερτροφίας καὶ τῆς πληθώρας, ὅπως σήμερον, ἐπεκτεινόμενον καὶ καταλαμβάνον λόφους καὶ χαράδρας, ὥστε νὰ τρέχουν κίνδυνον ἐντὸς ὀλίγου νὰ μεταβληθῶσιν εἰς οἰκόπεδα καὶ αὐταὶ τοῦ Ὑμηττοῦ αἱ ὑπώρειαι.

Τὰ κέντρα τῆς πόλεως ἦσαν ὀλίγα κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν, τὰ κυριώτερα δὲ αὐτῶν, ἡ καὶ τὰ μόνα δύνатаι τις εἰπεῖν, ἦσαν αἱ δύο μεγάλαι διασταυρούμεναι ὁδοὶ Αἰόλου καὶ Ἑρμοῦ· ἐν αὐταῖς ἡ παρ' αὐτὰς ἔκειντο τὰ ἐμπορικὰ καταστήματα, τὰ πλεῖστα ἐστιατόρια καὶ τὰ ἐπισημότερα ξενοδοχεῖα, πλὴν τῶν δύο κορυφαίων, τοῦ τῆς Μεγάλης Βρετανίας καὶ τοῦ τῶν Ξένων, κειμένων παρὰ τὴν πλατεῖαν τοῦ Συντάγματος, εἰς ὃ μέρος ἀκόμη εὐρίσκονται. Εἰς τὴν διασταύρωσιν τῶν δύο ὁδῶν ἔκειτο τὸ περίφημον καὶ ἱστορικὸν καφενεῖον τῆς Ὠραίας Ἑλλάδος, τοῦ ὁποίου ὁ πρῶτος ἰδρυ-

τῆς, ὁ Ἰταλὸς Σάντος εἶχε καταλύσει αὐτόχειρ τὸν βίον. Ὀλίγον περαιτέρω ἦτο τὸ Ἀναβρυτήριον μὲ τὰ πολλά του καφενεῖα, κέντρον τῆς μεσαίας μᾶλλον τάξεως καὶ μετ' ὀλίγα βήματα ἡ Παλαιὰ Ἀγορά, ἐστία θορυβώδους λαϊκῆς, αἰέποτε βομβοῦσα καὶ τυρβαζομένη ἕνεκα καὶ τῆς γεινιάσεως τῶν στρατῶνων, τῶν εἰς φυλακὰς σήμερον μεταποιηθέντων, φυτῶριον τῶν περιφήμων λούστρων τῶν «μαγκῶν τοῦ Ρολογιοῦ» τῶν διαιτωμένων τουτέστι παρὰ τὸν αὐτόθι ὑψούμενον πύργον ἐν ᾧ ἴστατο τὸ ὥρολόγιον, τὸ δωρηθὲν ὑπὸ τοῦ συλητοῦ τοῦ Παρθενῶνος Ἑλγίνου, καὶ ἐξενεγκὸν τὴν τελευταίαν αὐτομεταλλικὴν κραυγὴν τὴν νύκτα τοῦ Αὐγούστου τοῦ 1884, ὅτε ἀπετεφρώθη ἡ Ἀγορὰ ὑπὸ τῆς πυρκαϊᾶς.

Εἰς τὰ λοιπὰ μέρη τῆς πόλεως, παρεκτὸς τῶν συνοικιῶν τῶν ἔχουσῶν τὰ ἰδιαίτερα τῶν κέντρα μετὰ τῶν ἰδιαιτέρων των θαμῶνων, ὀλίγη ἦτο ἡ κίνησις καὶ ἡ τύρβη. Ἡ πλατεῖα τοῦ Συντάγματος μὲ τὸ ἐν αὐτῇ καφενεῖον τοῦ Γιαννοπούλου, μετριώτατον τὰς διαστάσεις, καὶ τὸ ἄλλο τῆς Ἀνατολῆς, ἔτι μᾶλλον ἀπέριτον, δὲν ἦτο ὅσον πολυσύχναστος, εἰμὴ κατὰ τὰς ἡμέρας καθ' ἃς ἀνέκρουεν αὐτόθι ἡ μουσικὴ τῆς φρουρᾶς. Τὰ Παριλίσσια μὲ τοὺς δύο-τρεῖς ἀπεριποιήτους κήπους των, ἔξ ὧν διέπρεπε τὸ ρομαντικὸν Ἄντρον τῶν Νυμφῶν, τὸ ἐξυμνηθὲν ὑπὸ τοῦ Παράσχου, ἦσαν μᾶλλον ἐξοχικὸς περίπατος, τὸ Ζάππειον μὲ τὸ πάγκον του ἀγρὸς κριθῆς καὶ οἱ Στῆλοι, ὁσάκις δὲν ἦσαν τόπος συγκεντρώσεως τοῦ πλήθους χάριν τῶν Κουλούμων, ὅπως προηγγέλλετο διὰ τοῦ κήρυκος μὲ τὴν γνωστὴν ἔμμετρον πρόσκλησιν:

*Μασκαράδες καὶ πολῖται,
Εἰς τὰς Στῆλας νὰ βρεθῇτε,*

ἦτο τὸ προσφιλεὲς ἐντευκτήριον ὀλίγων φιλερήμων καὶ ὄνειροπόλων καταναλωτῶν τοῦ καφέ, τοῦ λουκουμίου ἢ τοῦ κουρκέτου τῆς λιθίνης ἐποχῆς, ἅτινα παρεῖχεν εἰς τοὺς πελάτας του τὸ πενιχρὸν αὐτόθι σανιδόπηκτον καφενεῖον, τὸ ὁποῖον εἶχε τὸ προνόμιον νὰ εἶνε καὶ τὸ ἐντευκτήριον τῶν κυνηγῶν κατὰ τὰς ὀρθοῦς ὥρας. Τὰ πολυτελῆ μαρμαρότευκτα μέγαρα τῆς ὁδοῦ Κηφισίας δὲν ὑπῆρχον ἀκόμη οὐδ' εἰς τὸν νοῦν τῶν ἀρχιτεκτόνων των, πέραν δὲ τοῦ ὑπουργείου τῶν Στρατιωτικῶν, ὅπερ εἰς προγενεστέρους χρόνους ἐχρησίμευεν ὡς Στρατιωτικῇ Φαρμακαποθήκῃ, ἐξετείνετο ἀληθῆς ἐρημία μέχρι τῶν Ἀμπελοκήπων, διακοπτομένη μόνον ὑπὸ τοῦ

κτιρίου τῆς Ριζαρείου Σχολῆς. Ὁ ἀνεγνωρισμένος περίπατος τῶν Ἀθηναίων ἦτο ὁ τῶν Πατησίων, ταπεινοῦ ἀκόμη καὶ ἀπομεικρουμένου προαστείου, ὅπου τὸ μόνον τότε ἐργοστάσιον τῆς ζυθοποιίας τοῦ Φίσερ προσεῖλκε κατὰ τὰς ἐορτὰς τοὺς ὀσημέραι πληθυνομένους ζυθοπότας, ἐνῶ ἐν τῇ πόλει τὸ μόνον εὐπρεπὲς ὁπωςδήποτε ζυθοπωλεῖον, τὸ διατηρηθὲν καὶ ἐπὶ ἀρκετὰ μετὰ ταῦτα ἔτη καὶ ἀποτελοῦν τὸ μόνον ἐντευκτήριον τῶν παρεπιδημούντων ἐν Ἀθῆναις ξένων, ἦτο τὸ τοῦ Μπερνιουδάκη, ἐν τῇ ὁδῷ Φωκίωνος παρὰ τὴν Μητρόπολιν.

Τὰ Χαρτεῖα ἦσαν ἤδη σταθμὸς καὶ κέντρον κινήσεως, μὲ τὸ ἱστορικὸν καφενεῖον τῶν Γερόντων καὶ τὰ παρακείμενα καφενεῖα καὶ ζαχαροπλαστεῖα, ἔξ ὧν ἐπρώτευσεν τὸ Σολωνεῖον τὸ ἀριστοκρατικὸν τέμενος τῆς ἀργουσίου πολιτικολογίας, τὸ ὁποῖον καὶ ὑπουργοὶ καὶ βουλευταὶ καὶ ἄλλοι ἐπιφανεῖς ἐτίμων διὰ τῆς παρουσίας των, μακρὰν ὁμως ἀπέιχον ἀκόμη τὰ Χαρτεῖα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἀπὸ τοῦ νὰ παρουσιάζωσι τὴν σημερινὴν πολυάνθρωπον καὶ πολυτάραχον συγκέντρωσιν, καὶ νὰ διατηρῶσιν ἐν ἑαυτοῖς τὴν κίνησιν καὶ τὴν ζωὴν μέχρι τῶν πρωϊνῶν ὥρων ἐνῶ ἡ ἄλλη πόλις καθεδυδεῖ βυθισμένη εἰς ὕπνον, καὶ ν' ἀποτελῶσιν οἰονεὶ τὴν σφύζουσαν καὶ βιαίως παλλομένην καρδίαν αὐτῆς ἐν ἡμέραις ταραχῶν καὶ σφοδρῶν συγκινήσεων. Ἡ πλατεῖα τῆς Ὀμονοίας ἦτο ἀμόρφωτος ἀκόμη καὶ σχεδὸν κατ' ὄνομα μόνον πλατεῖα, περιστοιχιζομένη κατὰ τὸ πλεῖστον ἀπὸ μάνδρας, ἀφετηρία δὲ ὁδῶν ἐοήμων περὶ που καὶ ἀσχηματίστων εἰσέτι, πλὴν τῆς τοῦ Πειραιῶς, ἥτις ἀπὸ ἀρχαιοτέρας ἤδη ἐποχῆς σχηματισμένη, ἐπέκτειτο τὴν ἰδιαίτεραν αὐτῆς μεταγωγικὴν κίνησιν. Ἡ δὲ ὁδὸς Σταδίου μᾶλλον ὡς μία τῶν δευτερευουσῶν τῆς πόλεως ἠδύνατο τότε νὰ θεωρῇται, πρὸ μικροῦ μορφωθείσα εἰς ὁδὸν βατὴν, διότι πρότερον ἦτο κοίτη χειμάρρου, τῆς ὁποίας τὰς ἀνωμάλους ὄχθας ἐξεύγνυνον ξύλινοι πρόχειροι γέφυραι εἰς δύο ἢ τρία αὐτῆς σημεῖα. Τὸ μεγαλειότερον μέρος τῶν πλαυρῶν τῆς ἀπετελεῖτο ἀπὸ μάνδρας, ἐργαστήρια λιθοξόων καὶ ἐρμολόφων· ἦσαν δὲ καὶ τινες οἰκοδομαὶ ἐν αὐτῇ σαθραὶ μᾶλλον καὶ πενιχραὶ, ὧν τινες σώζονται ἀκόμη, ἑτεραί δὲ ἀντικατεστάθησαν ἤδη ὑπὸ ὑψηλῶν μεγάρων, ἀλλ' ἐμπορικὸν κατὰσταμα οὐδὲν ἐνθυμοῦμαι ἐκεῖ ὑπάρχον τότε, πλὴν ἐνὸς ἀσήμου καφενεῖου ἅμα καὶ ζαχαροπλαστείου, ὅπου εὐρίσκειται τώρα τὸ ἐδωδιμοπωλεῖον Παπαγιαννάκη καὶ μιᾶς ἀποθήκης οἶνων εἰς

φιάλας πρὸς τὸ κατώτερον μέρος παρὰ τὴν Ὀμόνοιαν· ξενοδογεῖον δ' εὐρίσκειτο ἐν μόνον, τὸ τῆς Αἰγύπτου, ὅπου τὸ τῶν Ἀθηνῶν. Ὑπῆρχε καὶ κάποιον παντοπωλεῖον, νομίζω, καὶ ἐν ζυθοπωλεῖον, διευθυνόμενον παρὰ Γερμανίδος, ἐντὸς μάνδρας κειμένης ἀντικρὺ τοῦ Βουλευτηρίου. Καὶ τὴν μὲν ἡμέραν ἡ γειννίασις πολλῶν δημοσίων κοταστημάτων οἷον τοῦ Ἐθνικοῦ Τυπογραφείου, τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐσωτερικῶν, ὅπου ἦτο καὶ τὸ Ταχυδρομεῖον εἰς τὴν φραγθεῖσαν κατόπιν στοᾶν τοῦ κατωτέρου ὁρόφου, τοῦ ὑπουργείου τῶν Ναυτικῶν, τῆς Διευθύνσεως τῆς Ἀστυνομίας, τοῦ Φρουραρχείου, τῆς Βουλῆς — συνεδριάζουσας ἀκόμη ἐντὸς τοῦ προαυλίου τοῦ σημερινοῦ Βουλευτηρίου εἰς τὸ ξύλινον παράπηγμα τὸ χρησιμεύσαν διὰ τὴν Ἐθνοσυνέλευσιν — καὶ τοῦ στρατῶνος τῶν Πυροσβεστῶν, κειμένου ὅπου σήμερον τὸ Ἐλεγκτικὸν Συνέδριον, προσέδιδεν εἰς τὴν ὁδὸν ποιάνα τινὰ ζωὴν καὶ κίνησιν· ἀλλὰ τὴν νύκτα, ἀμελῶς φωτιζομένη μάλιστα ὅπως καὶ ἡ λοιπὴ πόλις, ἦτο ἔρημος καὶ σιωπηλὴ ὡς ἐξοχικὴ λεωφόρος.

Ἀπὸ τῆς ἐπομένης μετὰ τὴν ἀφίξίν μου ἡμέρας, ἐγκαταλείψας τὸ ξενοδογεῖον ἐγκατεστάθην εἰς τὴν συνοικίαν τῆς Νεαπόλεως, συγκατοικήσας μετὰ φίλου καὶ συμπατριώτου μου φοιτητοῦ εἰς τὸ πρόσγειον δωμάτιον οἰκίας κειμένης ἐν τῇ ὁδῷ ἧτις σήμερον φέρει τὸ ὄνομα τῶν Καπλανῶν, ἀνώνυμος τότε οὖσα. Ἐκτοτε ἴσως χρονολογεῖται ἡ ἰδιαίτερα μου ἀγάπη καὶ προτίμησις πρὸς τὴν συνοικίαν τῆς Νεαπόλεως, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἀπὸ ἐνὸς ἤδη τετάρτου αἰῶνος μονίμως κατοικῶ. Ἀλλὰ πόσον ἄλλοιᾳ ἦτο τότε ἡ συνοικία αὕτη! Ἡ μόνη καὶ κυρία καὶ σηματομένη ὁδὸς αὐτῆς ἦτο ἡ ὁδὸς Σόλωνος, κατοικημένη καὶ αὕτη μᾶλλον πρὸς τὸ βόρειον ἢ πρὸς τὸ μεσημβρινὸν αὐτῆς ἄκρον, πέραν τοῦ ὁποίου μόλις ἤδη διεμορφοῦτο ὁ πυρὴν τῆς εὐρυτάτης σήμερον συνοικίας τοῦ Κολωνακίου. Ἀλλ' αἱ ἄλλαι, αἱ διατέμνουσαι τὴν ὁδὸν ταύτην καθέτως καὶ ἀποτελοῦσαι σήμερον τὰς μεγάλας τῆς Νεαπόλεως ἀρτηρίας, ἦσαν μὲν χαραγμέναι, δὲν προῦχόντων ὅμως εἰμὴ ἐπὶ τινὰς δεκάδας μέτρων πέραν αὐτῆς, ἐξαιρέσει δύο ἢ τριῶν, τὰ δὲ πυκνοκατοικημένα σήμερον τετράγωνα τὰ περὶ τὸ θέατρον τῆς Νεαπόλεως καὶ τὰ πέριξ, ἦσαν χώρος ἀπειλωμένος, ἀποτελῶν τὴν πρᾶϊστραν τοῦ δεινοῦ πετροπολέμου, εἰς τὸν ὁποῖον ἡσκοῦντο μετὰ ζέσεως τὰ μάχιστα στίφη τῶν μικρῶν Νεαπολιτῶν.

Εἶχεν ὅμως ἡ Νεάπολις ἔκτοτε τὴν ἰδιαίτε-

ραν τῆς φυσιογνωμίας, τὴν ἰδιαίτεράν τῆς κίνησιν καὶ ζωὴν, ὀφειλομένην εἰς τὸ ἐν αὐτῇ πλεονάζον στοιχεῖον τῶν φοιτητῶν καὶ εἰς τὴν φυσικὴν φαιδρότητα εἰς τὸ σφρίγος τῆς νεανικῆς ἡλικίας. Τὰ ἤδη ἦσαν σχετικῶς ἡμερώτερα ἐν αὐτῇ, ἔλειπε δὲ ἡ χυδαιότης καὶ ὁ βάνανσος τραμπουκισμός, ὁ ἐπικρατῶν εἰς τὰς λοιπὰς συνοικίας, ἔνεκα τοῦ ὁποίου εὐρίσκειτο κατ' ἀνάγκην ἐν ἀδιαπτῶ ἰσχυρὸν τὸ ἀστυνομικὸν βούλευρον. Μερικὰ ἀτακτῆματα δὲν ἀπέλειπον· ἀλλ' ἡ φοιτητικὴ ζωηρότης περιορίζετο συνήθως εἰς εὐθύμους τινὰς ἀστειότητας, εἰς ἀπέρριττα συμπόσια, εἰς ἄσματα θορυβώδη καὶ ἀποπείρας καντάδας καὶ σπανίους τινὰς κώμους εἰς τὴν τακτικὴν φοίτησιν τοῦ καφενείου, τοῦ ζαχαροπλαστείου καὶ τοῦ χοροδιδασκαλείου. Αἱ μεταξὺ τῶν ἔριδες καὶ διαφοραὶ, ἀπαράιτητοι εἰς τὴν ἐνωρὶς χειραφετουμένην νεότητα, ἐλύοντο τὸ πολὺ πολὺ διὰ γενναίας ῥαβδομαχίας, κάποτε δ' ἐλάμβανον χώραν καὶ ἐκ φυλετικῶν λόγων συγκρούσεις ὁποσοῦν σοβαρότεραι. Ἀλλὰ τὰ κουμπουριάσματα καὶ τὰ ξεκοιλιάσματα καὶ αἱ φοιτητικαὶ θηριομαχίαι καὶ αἱ ἡρωϊκαὶ πολιορκίαι καὶ τὰ αἱματοκυλίσματα χάριν τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Ματθαίου ἢ τοῦ Αἰσχύλου εἶνε ἐπινοήματα τοῦ νεωτέρου πολιτικοῦ, κοινωνικοῦ καὶ εκπαιδευτικοῦ συστήματος.

Τὰ τέσσαρα πέμπτα τῶν φοιτῶντων εἰς τὸ Πανεπιστήμιον σπουδαστῶν καὶ πολλῶν μαθητῶν γυμνασίων ἢ τοῦ Πολυτεχνείου, κατῴκουν εἰς τὴν Νεάπολιν καὶ διὰ τοῦτο τὰ δωμάτια αὐτόθι ἦσαν περιζήτητα. Ἦσαν δὲ συνήθως τὰ δωμάτια ταῦτα λιτὰ καὶ ἀπέρριττα καὶ σχεδὸν ἐντελῶς γυμνά. Μόνα τὰ τέκνα τῶν εὐπόρων οἰκογενειῶν τῶν ἐπαρχιῶν, τὰ συντηρούμενα διὰ γενναίας μηνιαίας παροχῆς, εἰδὼν τὸ προνόμιον νὰ ἐνοικιάζωσι δωμάτια μετ' ἐπίπλων, ἢ νὰ κατοικῶσιν εἰς τὸ ἱστορικὸν ξενοδογεῖον τοῦ Γλαυκωπίδου, κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς ὁδοῦ Ἀσκληπιοῦ, ἢ εἰς τοῦ Φωτιάδου, ἐν τῇ ὁδῷ Σόλωνος. Ἀλλ' αὐτοὶ ἦσαν οἱ Συβαρίται καὶ οἱ πεντακοσιομέδιμνοι, οἱ φθονούμενοι ὑπὸ τῶν ἄλλων κοινῶν θνητῶν. Ὁ φοιτητὴς ἤρχετο συνήθως ἐκ τῆς ἐπαρχίας του κομίζων ἀπαραιτήτως ὡς μόνην ἀποσκευὴν τὸ κιβώτιον καὶ τὴν στρωμνὴν του μετ' ἀναγκαιοῦντα κλινοσκεπάσματα καὶ ἐν ζευγὸς ξυλίνων ἢ σιδηρῶν στριπτόνων, ἀποτελούντων τὴν κλίνην. Εἰς τὰ ἐφόδια ταῦτα προσετίθετο μικρὰ ξυλινὴ τράπεζα, μία λυχνία πετρελαίου, εἰς νιπτήρ ἐνίοτε, ἐν ἣ δύο ψιάδινα καθίσματα καὶ

οἷτω συνεπληροῦτο ὁ εὐτρεπισμὸς τοῦ φοιτητικοῦ δωματίου, τοῦ ὁποίου τὴν ἐπιμέλειαν καὶ τὴν πρόχειρον καθαριότητα ἀνελάμβανεν ἡ οἰκοδέσποινα, Τὸ ἐνοίκιον τοῦ συνήθους φοιτητικοῦ δωματίου σπανίως ὑπερέβαινε τὰς 15 δραχμὰς κατὰ μῆνα καὶ πολλάκις κατήρχετο ταπεινοφρόνως καὶ κάτω τῶν 10. Ἐγὼ τοῦλάχιστον ἐνθυμούμαι ὅτι δι' ἐν τοιοῦτο δωματίον παρὰ τὴν Χρυσοσπηλαιοῦτισσαν, τὸ ὁποῖον κατέλαβε βραδύτερον μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ κατέχοντος αὐτὸ πρότερον φίλου μου, ἐπλήρωνον ἐνοίκιον δραχμῶν ὀκτὼ μόνον κατὰ μῆνα. Εἶνε ἀληθὲς ὅτι τὸ περίφημον αὐτὸ δωματίον ἔκειτο σχεδὸν παρὰ τὸ ὑπερῶν, παρεμφερὲς πρὸς τὰς παρισινὰς mansardes, ὅτι δὲν εἶχε ὑπηρεσίαν καὶ ὅτι ἦτο τόσο στενὸν ὥστε μόλις ἐχώρει τὰ ὀλίγιστα πενιχρά μου ἔπιπλα. Εὐτυχῶς τὰ νεανικά μου ὄνειρα καὶ τὰ φαντασιοκοπήματα ἅτινα ἀπετέλουν τὴν κυρίαν μου ἀποσκευὴν, καθὸ αὐτὰ, δὲν ἀπῆλθον χωρὸν πρὸς ὑλικὸν πρὸς ἐναποθήκευσιν, διότι ἄλλως δὲν θὰ ἐπῆρχε διὰ τὴν πληθύν των δλόκληρος συνοικία μεγάρων.

Τὰ δύο ἀνεγνωρισμένα σημεῖα συγκεντρώσεως ἐν ὧρα μεσημβρίας καὶ ἐσπέρας τῆς συνοικίας Νεαπόλεως, ἦσαν τὸ ἐστιατόριον Ὀλυμπος τοῦ Εὐδῆ, μονώροφον τότε καὶ τὸ ὑπάρχον ἀκόμη καφενεῖον Καρατζᾶ, ἀμφοτέρω κατεκτιμένα πολυάριθμον πελατεῖαν, ἀποτελουμένην κυρίως ἐκ τῆς ζωηρᾶς νεολαίας. Καὶ τοῦ μὲν καφενείου οὐδέποτε ἐγενόμην τακτικὸς θαμῶν, προτιμῶν νὰ μεταβαίνω μᾶλλον εἰς τὸ πρωτεῦον τῆς Ὁραίας Ἑλλάδος, ὅπου ἐσύχναζεν ὁ ὄμιλος τῶν συμπατριωτῶν καὶ φίλων μου καὶ διαφόρων ἄλλων γνωρίμων. Ἀλλὰ τὸ ξενοδογεῖον Εὐδῆ ἐπεσκέφθην ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας τῆς ἐγκαταστάσεώς μου, ἔκτοτε δὲ μοι ἐδόθη ἀφορμὴ νὰ ἐκτιμῶ τὴν καθαρὰν τροφήν του, τὸν οἰκοκυρικὴν μαγειρικὴν του, τὴν εὐθυμον συντροφίαν του καὶ τὴν ἰδιόρρυθμον φυσιογνωμίαν τοῦ διευθυντοῦ του.

Ὁ ἀγαθὸς μπάριμα - Γεώργης, ὁ πρὸ τινῶν ἐτῶν ἀποβιώσας ἐν προβεβηκυῖᾳ ἡλικίᾳ, ἦτο εἰς τῶν ἀρχαιοτέρων καὶ λαϊκωτέρων ξενοδόχων τῶν Ἀθηνῶν, βραχύσωμος, ὀλοστρόγγυλος καὶ ἀπέρριτος, ἔχων παρ' αὐτῷ συνεργαζομένην τὴν πατριαρχικὴν του οἰκογένειαν, ἐνθρονισμένος διαρκῶς πρὸ τοῦ γραφείου του, ἐπιβλέπων τὴν εὐταξίαν, σημειῶν τὰς μερίδας, παρέχων μετὰ προθυμίας καλοκαγάθου τὸ κατάστιχον πρὸς ἐγγραφήν τοῦ ἡμερησίου χρέους εἰς τοὺς ἐπὶ πληρωμῇ ἢ καὶ πιστώσει ἐστιωμένους — οἱ-

τινες ἀπετέλουν καὶ τὰ τέσσαρα πέμπτα τοῦλάχιστον, τῆς πελατείας του — περιποιητικὸς πρὸς τοὺς πληρώνοντας, συγκαταβατικὸς καὶ πρὸς τοὺς καθυστεροῦντας, ἀπαγγέλλων μετὰ φαιδρότητος τοὺς ἀστεϊσμούς καὶ τὰ ἐπαγγελματικά του λογοπαίγνια, ἅτινα στερεοτύπως ἐπανελάμβανε καθ' ἐκάστην ἀπὸ δεκάδων ἐτῶν, οἷον: «Τὸ κεφάλαιον τοῦ Γιάγκου νὰ γείνη πατσᾶς!» καὶ τὰ τοιαῦτα. Εἰς ἐν καὶ μόνον κεφάλαιον ἦτο ἀσυμβίβαστος καὶ ἀδιάλλακτος ὁ γέρο - Εὐδῆς, εἰς τὰ πολιτικά του φρονήματα. Διότι ἦτο κατ' ἐξοχὴν πολιτικομανὴς, καὶ ὁσάκις προσεβάλλοντο αἱ ἀρχαὶ του καὶ αἱ κομματικά του συμπάθειαι, ὁ πρῶτος ἐκείνος μετεβάλλετο εἰς ὀργίλον καὶ ἀπότομον. Οἰκιακὸς τοῦ Κωλέτη ὀργίλον καὶ ἀπότομον. Οἰκιακὸς τοῦ Κωλέτη κατ' ἀρχάς, ἐχορημάτισε κατόπιν φίλος καὶ ὁπαδὸς τοῦ Βούλγαρη. Ὁ Ὑδραῖος προύχων, κατοικῶν ἐν τῇ ὁδῷ Πινακωτῶν, ἦτο γείτων τοῦ Εὐδῆ καὶ συνενορίτης του, ἐκκλησιαζόμενος τακτικῶς ἐν τῷ ναῷ τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς. Ἐδέχετο τὰς ἐπισκέψεις του, ἠκροάζετο εὐμενῶς τὰς σκέψεις του καὶ τὰς γνώμας του, εἰσήκουε τὰ νόμιμα τυχόν παράπονά του, καὶ ὁσάκις διήρχετο μεγαλοπρεπῆς μὲ τὴν ἀνατολίτικην περιβολὴν του πρὸ τοῦ ἐργαστηρίου του, δὲν ἀπηξίου νὰ σταματᾷ καὶ νὰ συνάπτῃ βραχεῖαν συνδιάλεξιν μετὰ τοῦ ἀφωσιωμένου του ξενοδόχου, ὅστις ἀπέμεινεν εἰς αὐτὸν πιστὸς πάντοτε καὶ ἐν ἡμέραις πολιτικῆς ἀτυχίας ἕως τέλους. Αἱ πολιτικαὶ συζητήσεις ἦσαν πάντοτε εἰς τὴν ἡμερησίαν διάταξιν τοῦ ἐστιατορίου, πολλοὶ δὲ τῶν φιλοπαιγμόνων θαμῶνων προεκάλλουν αὐτὰς ἐπίτιδες, ὅπως παροξύνωσι τὸν εὐερέθιστον ξενοδόχον. Οὐαὶ εἰς τὸν ἀσεβῆ ὅστις ἤθελεν ἐκστομίσει μομφὴν τινὰ κατὰ τοῦ Τσουμπέ, ὡς ἀπεκαλεῖτο κοινῶς ἔνεκα τῆς περιβολῆς του ὁ ὕδραϊος πρωθυπουργός· τὸ ἀπύλωτον στόμα τοῦ φανατικοῦ ὁπαδοῦ του ἐξηρεῦντο μύδρους κατὰ τοῦ τολμητίου καὶ σκώματα καὶ λοιδορίας οὐχὶ εὐφίμους κατὰ τῶν πολιτικῶν ἀντιπάλων τοῦ εἰδώλου του, ὁ δὲ βέβηλος ἔτρεχε τὸν κίνδυνον ἂν μὴ ν' ἀποβληθῇ, τοῦλάχιστον ὅμως νὰ μὴ εὐρίσκη πλέον ἐν τῷ ἐστιατορίῳ τὴν αὐτὴν προθυμίαν καὶ περιποίησιν. Ἡ εἰκὼν τοῦ Βούλγαρη ἦτο ἀνηρημένη εἰς τὸ ξενοδογεῖον ἐν ἰσοτιμίᾳ μετὰ τῆς τοῦ Κωλέτη, βραδύτερον δὲ προσετέθη εἰς αὐτὰς καὶ ἡ εἰκὼν τοῦ Χαριλάου Τρικούπη, τοῦ ὁποίου μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Βούλγαρη ἐγένετο ἀφωσιωμένος ὁπαδός. Καὶ ὁ γέρον Εὐδῆς, εἰς τῶν πατριαρχῶν τῆς συνοικίας Νεαπόλεως, τῆς ἰδιαίτερος ἀφωσιωμένης εἰς τὸν ἐκ

Μεσολογγίου πολιτευτήν, διότι πρὸς τοῖς ἄλλοις τὴν ἐτίμα καὶ διὰ τῆς ἐν αὐτῇ διαμονῆς του ἀφότου μετόκησεν ἐκ τῆς πλατείας Ὀμονοίας εἰς τὴν ὁδὸν Ἀκαδημίας, πρωτοστατῶν πάντοτε εἰς τὰς διαδηλώσεις, συνάπτων διαρκῶς δεινούς ἀγῶνας λόγων μετὰ τῶν ἀντιφρονούντων, ἐσύχναζεν εἰς τὴν αἵθουσαν τοῦ ἀρχηγοῦ του καὶ συνδιελέγετο οἰκείως μετὰ τοῦ ἐπιφανοῦς πολιτι-

κοῦ, ὅστις ἐφαιδρύνετο ἀκούων τοὺς ἀπλοϊκοὺς στοχασμούς του ἐκφερομένους μὲ τὴν συνήθη τραγεῖαν ἐλευθεροστομίαν του, καὶ ὅστις εὐγνώμων παρηκολούθησε τὴν κηδεῖαν τοῦ ἀγαθοῦ γέροντος. ὅτε πρὸ δεκαπενταετίας περίπου ἔκλεισε τοὺς ὀφθαλμούς, εὐσταθῆς ἕως τέλους εἰς τὰ πολιτικά του φρονήματα καὶ τὰς συμπαθείας του.

X. ANNINOS

ΜΙΚΡΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ

1

ὦ, δάκρυ, ἐὸν ποῦ ἀνέβηκες ἀπ' τῆς ψυχῆς τὰ βάρη
Κι' ἐστάθηκες τρεμάμενο στήν ἄκρη τοῦ ματιοῦ,
Γύρισε πάλι, ὦ, γύρισε στὴ σκοτεινὴ πηγὴ σου
Ποῦ ψιθυρίζει μουσικὴν ἀγνώστου τραγουδιοῦ.

Δὲ θέλω, δάκρυ μου, ποτέ, ποτὲ ν' ἀργοκυλήσης
Σὺ ποῦ ἐγεννήθης μὰ στιγμὴ παρθένας ὁμορφιάς,
Μεῖνε κρυφὸ κι' ἀδῶρητο, μεῖνε νὰ μὴ σε χάσω
Σὰν ὄνειρο γοργόφτερο στὴ δύση τῆς νυκτιᾶς.

2

Ὅλα τριγύρω νὰ σωπάσουν
Τ' ἀγέρι μόνον ἄς μουρμουρίζει
Στὰ πεῦκα, στὰ ψηλά τὰ πεῦκα,
Τῇ ρεματιά ν' ἀποκοιμίζει.

Μιὰν ὁμορφὴν ἔχω στήν ἀγκάλῃ μου
Μὲ μαῦρα ξέπλεχα μαλλιά·
Τ' ἀηδόνια ἄς μὴν ἀρχίσουν τὸ τραγοῦδι τους
Κι' ἄς βουβαθοῦν τοῦ δάσους τὰ πουλιά.
Μόνον τῆς ἡδονῆς τ' ἀνάσασμα ν' ἀκούγεται
Καὶ τὸ τρελὸ γλυκὸ φιλὶ
Καὶ τὰ λογάκια ποῦ ξεφεύγουν ἀπ' τὰ τρίαβαρα
Στὴν ἐρημιὰ, στὴ σιωπῇ.

Ὅλα τριγύρω νὰ σωπάσουν
Τ' ἀγέρι μόνον ἄς μουρμουρίζει
Στὰ πεῦκα, τὰ ψηλά τὰ πεῦκα,
Τῇ ρεματιά ν' ἀποκοιμίζει.

3

Ἄνεμε, πάλι ἐφύσηξες ἀπ' τῆς ψηλῆς κορφῆς
Καὶ τὰ ἔλατα λυγρίζοντας, τσακίζοντας τὰ πεῦκα,
Τώρα στὸν κάμπο ἐχύθηκες καὶ παραμύθι λὲς
Ἀτέλειωτο καὶ τραγικὸ στὴ γέρικη τῇ λεῦκα.

Καὶ τὸ πικρὸ τραγοῦδι σου ξεπνάει τὴν ἐρημιὰ,
Ὡ σύντροφε κακότυχε, ποῦ ξενοχτᾷς μαζί μου,
Κι' διὰ σ' ἀκούω νὰ ξεσπᾷς, Βορηᾶ, καλὲ Βορηᾶ,
Θαρρῶ πῶς ἀπ' τὰ στήθη μου λυτρώνεται ἡ ψυχὴ μου.

Α. ΜΑΥΡΟΥΔΗΣ

ΑΥΤΟΓΡΑΦΟΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΟΥ ΣΟΛΩΜΟΥ

Caro te fa il tuo possibile per venire a mezzo-
giorno, o a un ora per scrivere qualche cosa,
perché mi faranno più presto — (magari che li delli
in fretta come abbiamo fatto ieri, e poi che tu
metti in fretta in casa tua — l'ora che tu
non vada in casa e per stare, ma prassi, non per
non perdere tempo — Deh! non mancare, e vengo
molto mandarmi una risposta col l'ora.

Biondo Salamon

Φίλτατέ μου Μιχαηλίδη,

Σοῦ στέλλω ἓνα εὔρημα πρώτης τάξεως, ἀνέκδοτον ἰταλικὴν ἐπιστολὴν τοῦ Σολωμοῦ, ἢ ὁποῖα μοῦ ἐδόθη εὐγενῶς ἀπὸ τοὺς κ. κ. Κωνστ. καὶ Ἰωάννην Πήλικαν, ἀνεψιοὺς τοῦ Σπυρίδωνος Πήλικα, διαπρεποῦς καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου καὶ ὑπουργοῦ ἐπὶ Ὀθωνος. Ἐκτὸς τοῦ χειμηλίου τούτου, τὸ ὁποῖον, ὥς με διεβεβαίωσαν οἱ φίλοι μου κύριοι Κωνσταντῖνος καὶ Ἰωάννης Πήλικας, σκέπτονται νὰ τὸ δωρήσουν εἰς τὴν Φωσκολιανὴν Βιβλιο-

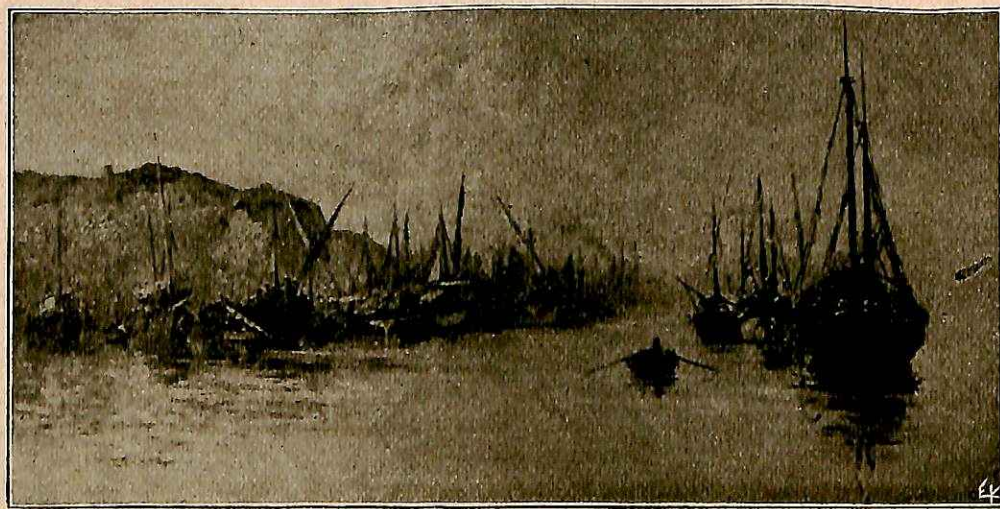
θήκην τῆς Ζακύνθου, μοῦ διηγήθησαν καὶ μερικὰ ἀνέκδοτα περὶ τοῦ ποιητοῦ, ἐκ τῶν ὁποίων τὸ ἐξῆς εἶνε νοστιμώτατον.

Φαίνεται ὅτι ὁ ἀδελφὸς τοῦ Σπυρίδωνος Πήλικα καὶ πατὴρ τῶν κατόχων τῆς ἐπιστολῆς, Νικόλαος, ἦτο ἀντεραστὴς τοῦ ὁμομητρίου ἀδελφοῦ τοῦ ποιητοῦ Δημητρίου, ὁ ὁποῖος ἔδρασεν ἀρκετὰ ἐπὶ Ἀγγλικῆς προστασίας, γενόμενος ὑπαρχος, γερουσιαστής καὶ πρόεδρος τῆς Γερουσίας. Ἀλλὰ κατὰ τὴν ἐποχὴν, εἰς τὴν ὁποίαν ἀναφέρεται ἡ ἐπιστολή, ὁ Δημήτριος Σολωμὸς καὶ ὁ Πήλικας ἦσαν νεώτατοι καί, ὡς φαίνεται, δὸν ζουανικώτατοι καὶ μὴ ἐννοοῦντες νὰ παραχωρήσῃ ὁ ἕνας εἰς τὸν ἄλλον τὴν ὥραιαν ἀλλὰ καὶ φιλάρεσκον ἐκλεκτὴν τῆς καρδίας των, μέχρις ὅτου ἔφθασαν εἰς ἕνα γερὸ ξυλοκόπημα, ἀπὸ τοῦ ὁποῖου ὁ Πήλικας ἔφαγεν, ὡς φαίνεται, τὰς περισσοτέρας.

Ἐξάλλος ἀπὸ θυμὸν ὁ ἀδελφὸς τοῦ ξυλοκοπηθέντος Σπυρίδων Πήλικας ἐξῆλθεν ἀπὸ τὸ σπίτι του καὶ ἔτρεχεν εἰς τὴν ἀστυνομίαν διὰ νὰ καταγγεῖλῃ τὸν Δημήτριον Σολωμόν, ὅτε συναντᾷ κατὰ τύχην τὸν ποιητὴν, ὁ ὁποῖος γαλήνιος καὶ μειδιῶν τὸν ἐρωτᾷ, ποῦ πηγαίνει τόσον δρομαῖος:

— Πηγαίνω νὰ καταγγεῖλω αὐτὸν τὸν μιρμπάντε τὸν ἀδελφὸ σου, τοῦ ἀπαντᾷ ὁ Σπυρίδων Πήλικας. Καὶ τοῦ διηγείται τὴν ἱστορίαν τοῦ ξυλοκοπήματος.

— Σπύρο μου, τοῦ ἀπαντᾷ μελιχρῶς ὁ ποιητής, εἴμαστε ἐμεῖς τώρα γιὰ καταγγελίες καὶ ἀστυνομίες; Δὲν πᾶμε νὰ διαβάσωμε ποιήματα;

ΚΟΡΑΚΟΦΩΛΗΝ — ΥΠΟ Β. ΜΠΟΚΑΤΣΙΑΜΠΗ

Καὶ ἡ φράσις αὐτὴ τοῦ ποιητοῦ ὡς διὰ μαγείας κατηύνασε τόσον τὰ νεῦρα τοῦ Πήλικα, ὥστε ἀπὴντησεν ἡρεμὸς πλέον εἰς αὐτόν:

— Ἐχεις δίκαιο, πᾶμε ὅτ' αὐτὰ ποιήματά μας.

Καὶ μετέβησαν ὡς καλοὶ φίλοι εἰς τὸ σπίτι τοῦ ποιητοῦ νὰ συνεργασθοῦν εἰς τὰ προσφιλῆ ποιήματά των.

Ἰδιὸς σου πάντοτε
ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΣΤΡΑΤΗΓΗΣ

Ἰδοὺ ἡ μετάφρασις τῆς ἐπιστολῆς:

Ἀγαπητέ, προσπάθησε ὅσον εἴμπορεῖς νὰ ἔλθῃς τὸ μεσημέρι ἢ εἰς τὴν μίαν, διὰ νὰ γράψωμεν κάτι τι, διότι ἔτσι θὰ κάμωμεν γρηγορώτερα. — Εἶνε καλλίτερον νὰ σοῦ ὑπαγορεύω βιαστικὰ ὅπως ἐκάμαμεν χθὲς καὶ μετὰ ταῦτα τὸ καθαρογράφεῖς εἰς τὸ σπίτι σου. — Καλὸν θὰ εἶνε νὰ μὴν ὑπάγῃς εἰς τὸ σπίτι σου νὰ γευματίσῃς, ἀλλὰ γευματίζεις ἐδῶ, διὰ νὰ μὴ χάνωμεν καιρὸν. — Μὰ νὰ μὴ λείψῃς· στείλε μου ὅπωςδὴποτε μίαν ἀπάντησιν μετὰ τὸν κομιστήν.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΣΟΛΩΜΟΣ

Πρὸς τὸν εὐγενέστατον
Κον ΣΠΥΡΙΔΩΝΑ ΠΗΛΙΚΑΝ I. X.

(Ὀκτώβριος 1827)

ΕΠΙΔΡΑΣΙΣ ΤΟΥ ΤΡΟΠΟΥ, ΚΑΘ' ΟΝ ΔΙΕΔΟΘΗ Ο ΧΡΙΣΤΙΑΝΙ- ΜΟΣΣ, ΕΠΙ ΤΩΝ ΓΛΩΣΣΩΝ ΤΩΝ ΕΚΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΘΕΝΤΩΝ ΕΘΝΩΝ

Εντελὼς ἄλλην ὁδὸν ἠκολούθησεν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία. Οὐδέποτε ἐπέβαλλε τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν εἰς τοὺς νεοφωτίστους, ἀλλ' ἄφινεν αὐτοὺς πάντοτε ἐλευθέρους νὰ μεταχειρίζονται τὰς ἐθνικὰς αὐτῶν διαλέκτους.

Ἦδη ἀπὸ τοῦ τετάρτου αἰῶνος διέδωκε τὸν χριστιανισμόν εἰς τοὺς παρὰ τὸ σύνορον τοῦ Δουνάβεως Γότθους ἐν τῇ ἐθνικῇ αὐτῶν γλώσσῃ· ὁ ἀπόστολος αὐτῶν Οὐλφίλας μετέφρασεν εἰς τὴν γοτθικὴν γλῶσσαν τὴν Ἀγίαν Γραφήν, τοῦ δὲ μεγαλοπρεποῦς τούτου ἔργου, ὅπερ συνέκειτο ἐκ 330 φύλλων, σώζονται ἀκόμη 177 ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ πανεπιστημίου τῆς Οὐψάλας ἐν Σουηδίᾳ, γνωστὰ ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἀργυροῦς κώδιξ (Codex argenteus). Ἄλλων τῆς μεταφράσεως ταύτης χειρογράφων σώζονται ἀποσπάσματα εἰς τὰς βιβλιοθήκας τοῦ Μιλάνου, τοῦ Τορίνου καὶ τοῦ Βολφενβύτελ τῆς Βρουνοβίχης. Τὸ δὲ περίεργον εἶναι ὅτι εὐθὺς ὡς οἱ Γότθοι διέβησαν ἐκ τῆς Ἀνατολῆς εἰς τὴν Δύσιν, ὑπέστησαν τὴν αὐτὴν πρὸς τοὺς ἄλλους γερμανικοὺς λαοὺς τύχην· καὶ ἐν Ἰσπανίᾳ καὶ ἐν Ἰταλίᾳ τὴν γλῶσσαν καὶ τὴν γραμματεῖαν των κατέπνιξεν ὀριστικῶς ἡ γλῶσσα καὶ ἡ γραμματεία ἡ λατινική.

Ἀφ' οὗ ὁ πρῶτος βαρβαρικὸς χεῖμαρρος διαχευέθη πρὸς τὴν Δύσιν, μόνον κατὰ τὸν ὄγδον καὶ τὸν ἑνατον αἰῶνα συρρέουσι πάλιν βάρβαροι πρὸς τὰς ὄχθας τοῦ Δουνάβεως, τότε δὲ ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἐκκλησία ἔρχεται πάλιν πρὸς αὐτοὺς εἰς ἐπικοινωνίαν. Οἱ νέοι οὗτοι βάρβαροι, οἱ ἀπειλοῦντες τὸ κράτος τῆς Ἀνατολῆς, εἶναι οἱ Σλαῦοι. Ὅπως ἐπὶ Οὐλφίλα, ἡ Κωνσταντινούπολις ἐκπέμπει ἀποστόλους κατὰ τὸν ἑνατον αἰῶνα, οἵτινες προσηλυτίζουσιν εἰς τὴν Χριστιανικὴν πίστιν τοὺς Βουλγάρους καὶ τοὺς Σέρβους ἐν τῇ ἰδίᾳ αὐτῶν γλώσσῃ, οὕτω δὲ δίδεται ἡ εὐκαιρία νὰ μεταφρασθῶσιν εἰς τὴν σλαβικὴν γλῶσσαν ἡ Ἀγία Γραφή, οἱ Πατέρες τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, ἐγκυκλοπαιδεῖαι καὶ χρονογραφῆαι, πᾶσα τέλος πάντων ἡ θύραθεν καὶ ἡ ἐκκλησιαστικὴ γραμματεία τῆς Χριστιανικῆς Ἀνατολῆς. Τὴν ἀπώλειαν τῆς ὑπὸ τοῦ Εὐαγγελίου καταπνιγείσης παλαιότερας δημώδους εἰδωλο-

λατρικῆς γραμματείας τῶν Σλαύων, δαφυλῶς ἀντισταθμίζει τὸ ἄπειρον πλῆθος τῶν ἐκ τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης σλαβικῶν μεταφράσεων. Οὐδεμία ἐκ τῶν γραμματειῶν τῆς Δύσεως, λέγει ὁ σοφὸς σλαβιστὴς Jagitch, εἶχε τόσον πλοῦτον μεταφράσεων καὶ ἐπὶ τόσον μακρὸν χρόνον· αἱ δὲ μεταφράσεις αὗται συνετέλεσαν βαθμυδὸν καὶ κατ'ὀλίγον καὶ εἰς τὴν παραγωγὴν πρωτοτύπων σλαβικῶν ἔργων. Τῷ ὄντι δὲ πρὶν ἢ παρέλθωσιν ἑκατὸν ἔτη ἀπὸ τοῦ ἐκχριστιανισμοῦ τῶν Βουλγάρων, ἐπὶ τοῦ τσάρου Συμεὼν (892-927), ἡ βουλγαρικὴ γραμματεία εὐρίσκετο ἐν τῇ ἀκμῇ αὐτῆς. Ἡ θαυμαστὴ αὕτη πνευματικὴ καὶ πολιτικὴ τῶν Βουλγάρων ἀνάπτυξις κατεπνίγη, ὡς γνωστόν, εἰς τὸ αἷμα ἀπὸ τὸν ἀρχὼν ἡδὴ τοῦ ἐνδεκάτου αἰῶνος ὑπὸ τοῦ Βασιλείου τοῦ Βουλγαροκτόνου, ἔκτοτε δὲ ἡ ἱστορία τῶν Βουλγάρων οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ διαδοχὴ ἀταξιῶν καὶ συμφορῶν μέχρι τῆς εἰς τοὺς Τούρκους ὑποταγῆς αὐτῶν κατὰ τὸν ἰδ' αἰῶνα, ἔκτοτε δὲ ἡ ἐπὶ βραχὺν χρόνον ἐκλάμψασα βουλγαρικὴ γραμματεία ἐντελῶς ἀπεσβέσθη.

Ἀλλ' ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἐκκλησία εἶχε κηρύξει τὸ Εὐαγγέλιον καὶ εἰς ἄλλον σλαβικὸν ἔθνος, τοὺς Ρώσους, ὧν ἡ πρωτεύουσα, τὸ Κίεβον, δὲν ἀπείχε πολὺ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἦτο δὲ εὐχερὴς ἡ εἰς αὐτὴν μετάβασις διὰ τῆς ὁδοῦ τῆς Μαύρης Θαλάσσης καὶ τοῦ Δνείπερος ποταμοῦ. Ὁ ἡγεμὼν τῶν Ρώσων Βλαδίμηρος ἐβαπτίσθη περὶ τὸ 990, εὐθὺς δ' ἀμέσως ἡ χριστιανικὴ Ἐκκλησία παραδέχεται ἐν Ρωσίᾳ τὴν ἐθνικὴν γλῶσσαν εἰς πᾶσαν λειτουργικὴν χρῆσιν, ἀρχίζει δὲ νὰ γίνεταί μία ἀπέραντος μεταφραστικὴ ἐργασία ἑλληνικῶν ἐκκλησιαστικῶν καὶ ἄλλων βιβλίων, ὅπως εἶχε γίνεαι πρότερον ἐν Βουλγαρίᾳ. Ἀλλὰ τῆς μὲν ἀκμῆς τῆς βουλγαρικῆς γραμματείας, μετὰ τὴν τελείαν καταστροφὴν αὐτῆς, δὲν ἐσώθησαν εἰμὴ ἔμμεσα μόνον μαρτύρια, τῆς ρωσικῆς ὁμῶς χριστιανικῆς γραμματείας τὰ κυριώτατα προϊόντα περιεσώθησαν μέχρις ἡμῶν καὶ δυνάμεθα ἐξ αὐτῶν νὰ κρίνωμεν πόσον θαυμαστὴ ὑπῆρξε παρὰ τῷ βαρβάρῳ ἐκείνῳ λαῷ τῆς ἐθνικῆς γλώσσης ἡ ἐπίδοσις ὑπὸ τὴν ζωογόνον πνοὴν τοῦ Εὐαγγελίου καὶ τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ, τοῦτο δὲ διότι δὲν συνέβη ἐν Ρωσίᾳ ὅτι συνέβαιεν ἐν τῇ Δύσει,

* Τέλος. «Παναθήναια» 31 Δεκεμβρίου 1905.

ἐνθα ἡ ἐπιβληθεῖσα λατινικὴ γλῶσσα καὶ γραμματεία κατέπνιγε πᾶσαν ἐν τῇ ἐθνικῇ γλώσσῃ ἐνὸς ἐκάστου ἔθνους πνευματικὴν ἀνάπτυξιν. Τὸ Βυζάντιον εἶχεν ἀπομείνει τὸ τελευταῖον ἄστυλον τοῦ ἑλληνορωμαϊκοῦ πολιτισμοῦ, ἡ δὲ Ρωσσία ἔνεκα τῶν στενῶν αὐτῆς πρὸς τὴν Κωνσταντινούπολιν σχέσεων, προηγήθη οὕτως εἰπεῖν κατὰ τὴν ἐκπολιτιστικὴν μύησιν τῶν ἄλλων εὐρωπαϊκῶν ἔθνων, πρὸ πάντων ὡς πρὸς τὰ γράμματα.¹ Ὁ ἐν Κιέβω περὶ τὸ 1050 ζῶν μητροπολίτης Ἰλαρίων ἐν τῷ λόγῳ αὐτοῦ περὶ τῆς Παλαιᾶς καὶ τῆς Καινῆς Διαθήκης περιέλαβεν ἐγκώμιον τοῦ Ἁγίου Βλαδίμηρου, τὸ ὁποῖον μὲ ὅλην του τὴν ἀφέλειαν ὑπενθυμίζει ὀλίγον ὡς πρὸς τὴν μεγαλοπρέπειαν τοὺς ἐπικηδεῖους λόγους τοῦ Βοσσανέτου, οὐδὲν ἄλλο δὲ εἶναι ἡ ὁρητορία τοῦ Ἰλαρίωνος εἰμὴ ἀπήχησις τῶν ὁμιλιῶν τῶν Πατέρων τῆς ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας. Κατὰ τὸν 13^{ον} αἰῶνα ἡ εἰς τὸν μοναχὸν Νέστορα ἀποδιδόμενη χρονογραφία περιέχει μέρη ἐπικὰ ἀξιόλογα καὶ δυνάμενα νὰ παραβληθῶσι πρὸς τὰ ἄριστα τῶν μεσαιωνικῶν ἐπῶν τῆς Δύσεως, κατὰ τὴν αὐτὴν δὲ ἐποχὴν ὁ διατελέσας ἔπειτα μέγας ἡγεμὼν Κιέβου μέχρι τοῦ 1125, Βλαδίμηρος ὁ Μονομάχος, ἔγραψε πρὸς χρῆσιν τῶν τέκνων του *Διδασκαλίαν*, οὗτινος εἶναι βραχεῖα καὶ ἐγκεκομμένη ἡ φρασεολογία, τὸ δὲ ὕφος σχεδὸν ὁμοίον πρὸς τὸ τῆς Ἁγίας Γραφῆς. Ὁ ἡγούμενος Δανιὴλ, σύγχρονος τοῦ Βλαδίμηρου, συνέταξε περιγραφὴν τῆς εἰς τὴν Ἁγίαν Γῆν ἀποδημίας του, ἐνθα ἐπορεύθη ὡς προσκυνητὴς κατὰ τὸν 13^{ον} αἰῶνα, καθ' οὗς χρόνους ἐβασίλευε τῆς Ἱερουσαλὴμ Βαλδουῖνος ὁ ἀδελφὸς Γοδοφρείδου τοῦ Βουιλλῶνος. Ἐν τῇ ὁσώζομένη ταύτῃ περιγησίᾳ ὑπάρχουσι καὶ αἱ θαυμασταὶ σελίδες, ἐν αἷς περιγράφει τὸ γνωστὸν θάυμα τοῦ ἁγίου φωτὸς τοῦ καταβαίνοντος ἐξ οὐρανοῦ εἰς τὸν τάφον τοῦ Σωτήρος κατὰ τὴν χαρναγὴν τοῦ Μεγάλου Σαββάτου. Ἡ περιγραφὴ εἶναι τόσον συγκινητικὴ καὶ τόσον ἔχει χρῶμα, ὥστε εἶνε ἐφάμιλλος πρὸς τὴν εἰκόνα, τὴν ὁποῖαν ἔχει περὶ τοῦ αὐτοῦ θέματος εἰς τὸ περίφημον περὶ τῆς Ἱερουσαλὴμ βιβλίον τοῦ ὁ Πιερ Λωτῆ. Πρὸς ταῦτα πρέπει νὰ προστεθῶσι καὶ αἱ ὁμιλίαι τοῦ ἀρχιεπισκόπου Κυρίλλου τοῦ Χρυσοστόμου (ἀποθανόντος κατὰ τὸ 1185), αἵτινες ἐπίσης εἶναι ἀπηχήσεις τῆς ἱερᾶς ὁρητορίας τῶν μεγάλων Πατέρων τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας.

¹ E. Denis. Les États Slaves du VI au XII siècle, par E. Lavisse καὶ A. Rambaud. Histoire Générale t. I p. 739 (Paris 1893).

Ἐπῆλθε δὲ ὅλη ἡ γραμματειακὴ αὕτη ἀνάπτυξις ἐντὸς διακοσίων ἐτῶν, εἶναι δὲ τὰ ἔργα πάντα συντεταγμένα εἰς πεζὸν λόγον, ἔχουσι δηλ. τὸν κύριον χαρακτῆρα ἀκμαίας λογοτεχνίας. Ἐξ ἐναντίας αἱ γραμματεῖαι τῆς Δύσεως, ἐν ᾗ ἡ διάδοσις τοῦ Εὐαγγελίου εἶχεν ἤδη συντελεσθῇ κατὰ τοὺς πρώτους τοῦ χριστιανισμοῦ αἰῶνας, δὲν ἐγνώρισαν τὰ πρῶτα τῆς πεζολογικῆς γραμματείας ψελλίσματα εἰμὴ κατὰ τὸν 13^{ον} καὶ κατὰ τὸ πλεῖστον κατὰ τὸν 14^{ον} αἰῶνα.

Ἄλλ' ἡ θαυμαστὴ τῶν γραμμάτων ἀνάπτυξις ἐν Ρωσσίᾳ κατεπνίγη, ὡς γνωστὸν, κατὰ τὸν 13^{ον} καὶ κατὰ τὸν 14^{ον} αἰῶνα ὑπὸ τῶν ταρταρικῶν ἐπιδρομῶν, τῆς δὲ πρωτογόνου ρωσικῆς γραμματείας τὸ κύκνειον ῥῆμα εἶναι τὸ θαυμαστὸν πεζὸν ἔπος τὸ ἐπιγραφόμενον *Ζαδοστζίνα*, ἐν ᾗ περιγράφεται ἡ ἐν ἔτει 1380 περίφημος διὰ τὴν κατατρόπωσιν τῶν Ταρτάρων μάχη τοῦ Κουλίκοβο. Ἄλλ' ὅμως τὸ γεγονός, ὅτι ξένῃ λειτουργικῇ γλῶσσᾳ δὲν κατέπνευσεν ἐξ ἀρχῆς τὴν γλῶσσαν τὴν ἐθνικὴν, ἀπέδωκε καὶ πάλιν βραδύτερον τοὺς καρποὺς αὐτοῦ, διότι ὅτε πλέον ἤρθησαν τὰ ἑξωτερικὰ κωλύματα, ἡ ἐθνικὴ γλῶσσα ἐφθασε διαμιᾶς καὶ μετὰ καταπληπτικῆς ταχύτητος εἰς λογοτεχνικὴν ὀριμότητα, ἥτις ἵνα ἐπιτευχθῇ ἐν τῇ Δύσει ἐχρειάσθησαν μακροὶ ἀγῶνες καὶ ἐπανελημμένα ἀπόπειραι. Τὴν ὁρθότητα δὲ τῆς ἡμετέρας γνώμης τρανῶς ἀποδεικνύει καὶ τὸ ἀντίθετον παράδειγμα τῆς γραμματειακῆς ιστορίας τῶν ἄλλων Σλαύων, εἰς οὓς διέδωκε τὸν χριστιανισμὸν ὅχι ἡ Κωνσταντινούπολις, ἀλλὰ ἡ Ρώμη. Τοὺς Σλαῦους τῆς Βοημίας, τῆς Μοραβίας καὶ τῆς Πολωνίας ἐπεχείρησαν μὲν κατ' ἀρχὰς καθὼς φαίνεται νὰ προσηλυτίσωσιν Ἕλληνες ἀπόστολοι, ἡ δὲ παράδοσις ἀναφέρει ὅτι καὶ ἐκεῖ ἐκήρυξαν τὸ Εὐαγγέλιον ὁ Κύριλλος καὶ ὁ Μεθόδιος¹, ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ἐπῆλθον ἄλλοι ἀπόστολοι τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας, ὁρμηθέντες συγχρόνως ἐκ τοῦ Ρήνου καὶ ἐκ τῶν ἐπισκοπῶν τοῦ Πασσάου, τοῦ Σαλτςβούργου καὶ τῆς Ρατισβόννης, οἵτινες ὑπεσκέλισαν τὴν Ἀνατολικὴν Ἐκκλησίαν καὶ προσήρτησαν ὀριστικῶς τοὺς Τσέχους καὶ τοὺς Πολωνοὺς πρὸς τὴν Ρώμην. Εὐθὺς δὲ τότε τῶν ἔθνων τούτων ἡ γραμματεία ὑπέστη τὸν

¹ Vatroslav Jagic. Zur Entstehungsgeschichte der Kirchenslavischen Sprache ἐν τοῖς Denkschriften der Kais. Akademie der Wissenschaften, philos. histor. Classe, τῆς Βιέννης, 1902, XLVII σελ. 4 ἐξ.

ζυγὸν τῆς λατινικῆς, ἡ δὲ ἀνάπτυξις αὐτῆς κατεπνίγη. Ἐπὶ μακρὸν χρόνον ὄργανον πάσης θρησκευτικῆς, διανοητικῆς, ἐπιστημονικῆς καὶ γραμματειακῆς κινήσεως εἶναι ἡ λατινικὴ γλῶσσα, οἱ δὲ καθολικοὶ οὗτοι Σλαῦοι δὲν κατορθώνουσι νὰ ἀποκτήσωσι καὶ αὐτοὶ ἰδίαν λογοτεχνίαν εἰς τὴν μητρικὴν τῶν γλῶσσαν εἰμὴ μετὰ τὰ ρωμανικὰ καὶ τὰ γερμανικὰ ἔθνη.

Ἀλλὰ τὴν ὑπόθεσιν ἡμῶν ὑποστηρίζουσι καὶ ἄλλα παρεμφερῆ παραδείγματα ἐκ τῶν ἐθνικῶν γραμματεῶν τοῦ ἀνατολικωτέρου μέρους τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας. Ἡ Συριακὴ γραμματεία πηγάζει ἐκ τῆς διαδόσεως τοῦ χριστιανισμοῦ ἐν τῇ Μεσοποταμίᾳ. Ἡ Ἑδεσσα κατέστη μετ' οὐ πολὺ μέγα κέντρον θρησκευτικῶν καὶ ἐπιστημονικῶν μελετῶν. Ἡ ἀραμαϊκὴ γλῶσσα τῆς Μεσοποταμίας ἀνυψώθη εἰς γλῶσσαν γραμματειακὴν, τὴν ὁποῖαν παρεδέχθησαν πάντες οἱ Σύριοι ἀπὸ τῶν παραλίων τῆς Μεσογείου μέχρι τῆς Ἀραβίας καὶ τοῦ Περσικοῦ κόλπου. Ἡ Συριακὴ γραμματεία ἤκμασεν ἀπὸ τοῦ 3^{ου} μέχρι τοῦ 13^{ου} αἰῶνος, περιελάμβανε δὲ πλὴν τῶν ἱερῶν βιβλίων καὶ τῶν θρησκευτικῶν συγγραμμάτων, τῶν ὁποίων τινὰ μετεφράσθησαν ἐκ τῆς ἑβραϊκῆς καὶ τῆς ἑλληνικῆς, πολὺ πλῆθος πρωτοτύπων ἔργων ἐπιστημονικῶν, φιλοσοφικῶν καὶ ιστορικῶν, ὁποῖα εἶναι λόγου χάριν αἱ περίφημοι χρονογραφίαι τοῦ Ἰακωβίδου πατριάρχου Μιχαὴλ (1170) καὶ τοῦ Βάρ Ἑβραίου (13^{ου} αἰῶνα), Διεσώθησαν μάλιστα μέγιστοι ἡμῶν ἐν Συριακῇ μεταφράσει καὶ ἀρχαῖα ἑλληνικὰ συγγράμματα καθὼς καὶ αἰρετικὰ χριστιανικά, ὧν δὲ ἐσώθησαν τὰ πρωτότυπα¹. Τὸ δὲ περίεργον εἶναι, ὅτι κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον μετεχειρίσθη ἡ Ἐκκλησία τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τὴν Αἴγυπτον, ἥτις ἦτο ἤδη ἀπὸ τῶν χρόνων τῶν Πτολεμαίων βαθέως ἐξελληνισμένη. Καὶ ἐκεῖ ἡ Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία δὲν ἐσκέφθη νὰ ἐπιβάλη τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν εἰς τοὺς ἀγροτικούς πληθυσμοὺς καὶ εἰς τοὺς ἀνθρώπους τῆς κατωτέρας κοινωνικῆς τάξεως, οἵτινες ἐξηκολούθουν νὰ ὁμιλῶσι τὸ ἐγχώριον κοπτικὸν ἰδίωμα. Ἡ κοπτικὴ γραμματεία δὲν εἶναι μὲν πλουσία ὅσον καὶ ἡ συριακὴ, περιλαμβάνει ὅμως πολυάριθμα θρησκευτικὰ συγγράμματα καὶ μεταφράσεις ἑλληνικῶν βιβλίων².

² Ἐρχεται ἐπὶ τέλους ἡ ἀρμενικὴ γραμματεία,

¹ R. Duval. Anciennes littératures chrétiennes, τόμ. II: La littérature syriaque σελ. 4 καὶ ἐξ. (Paris 1899).

² Encyclopaedia Britannica, τόμ. VI ἐν λέξει Copts

ἥτις ἀνεπτύχθη κατὰ τὸν αὐτὸν ἐπίσης τρόπον. Εἶνε δέ, ὡς γνωστὸν, σπουδαιότατη. Καὶ ἐκεῖ ἡ Ἑλληνικὴ δὲν παρεκάλυψε καθ' ὅλου τὴν ἐθνικὴν γλῶσσαν καὶ γραμματεῖαν, ἐξ ἐναντίας μάλιστα εἰδέχθη πρὸς αὐτὰς εὐμενῆς, διότι συνετέλεσεν ὅπως ἀμφοτέραι σημαντικῶς ἀναπτυχθῶσι διὰ τῶν ἐκ τῆς ἑλληνικῆς μεταφράσεων¹.

Ἡ συμφωνία ὧν τούτων τῶν μαρτυριῶν δὲν ἀποδεικνύει τρανῶς πόσον αἱ δύο διαφοροὶ μέθοδοι, τῆς Ρώμης καὶ τοῦ Βυζαντίου, ἐπενήργησαν ἐπὶ τῆς γενέσεως καὶ τῆς ἀναπτύξεως τῶν ἐθνικῶν γραμματεῶν;

Καὶ σήμερον ἀκόμη, πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν ἡμῶν, οἱ καθολικοὶ καὶ οἱ διαμαρτυρόμενοι ἱεραπόστολοι οἱ ἐπιχειροῦντες τὴν εἰς τοὺς ἀγρίους διάδοσιν τοῦ Εὐαγγελίου, ἀκολουθοῦσι τὰς δύο ἐκείνας μεθόδους. Οἱ καθολικοὶ εἰσάγουσι τὴν λατινικὴν γλῶσσαν ὡς γλῶσσαν λειτουργικὴν καὶ δὲν μεταφράζουσιν εἰς τὰ ἰδιώματα τῶν ἀγρίων εἰμὴ μόνον τινὰ προσευχητάρια καὶ τὰ ἀπαραίτητα κατηχητικὰ βιβλία. Τοῦναντίον δὲ οἱ διαμαρτυρόμενοι σπεύδουσι νὰ παραδίδωσιν εἰς τὰς χεῖρας τῶν προσηλύτων ὁλόκληρον τὴν Ἀγίαν Γραφήν, ἢ τοῦλάχιστον τὸ Εὐαγγέλιον εἰς τὴν γλῶσσαν τῶν, γίνεται δὲ ἡ τύπωσις δαπάνη τῆς ἐν Λονδίῳ Βιβλικῆς Ἑταιρείας, ἥτις ἔχει ἤδη ἐκδώσει τὴν Ἀγίαν Γραφήν εἰς πλείστας ἐκ τῶν ἀπορφώτων ἐκείνων διαλέκτων. Ἴσως μετὰ ἕνα ἢ δύο αἰῶνας ἀπὸ τοῦ συγχρόνου τούτου ἐκχριστιανισμοῦ, παρατηρηθῶσι καὶ μεταξὺ τῶν σημερινῶν ἀγρίων τῶν εἰς τὸ Εὐαγγέλιον προσαγομένων γραμματειακῶν φαινόμενα ἀνάλογα πρὸς ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα αἱ μέθοδοι τῆς Ρώμης καὶ τοῦ Βυζαντίου ἐπὶ νεύον εἰς τὴν Δύσιν καὶ εἰς τὴν Ἀνατολήν.

Ὅπως δὲ ποτε ὅμως, νομίζω ἀναμφίλεκτον ὅτι ὁ τρόπος, καθ' ὃν διέδωκε τὸ Εὐαγγέλιον ἡ Ρώμη, ὑπῆρξε μία ἐκ τῶν κυριωτάτων ἀφορμῶν, δι' ἃς πολὺ βραδέως ἀνεπτύχθησαν αἱ νεώτεραι γραμματεῖαι τῆς Δύσεως, ἐν ᾗ ἡ ἀντίθετος μέθοδος, ἡν ἠκολούθησεν ἡ Ἐκκλησία τοῦ Βυζαντίου, ἐπετάχυνεν ἐξ ἐναντίας τὴν

¹ Herzog καὶ Hauck Real-Enkyklopaedie ἐν λέξει Armenien. Ἐπὶ τῆς συριακῆς καὶ ἀρμενικῆς γραμματείας εἰλκυσε τὴν προσοχήν μου ὁ σοφὸς συνάδελφός μου κ. V.umont.

² Λέγων Κωνσταντινούπολιν καὶ Βυζάντιον, πρὸς δὴλῶσιν τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, δὲν λησμονῶ ὅτι καὶ τὰ πατριαρχεῖα τῆς Ἀλεξανδρείας καὶ τῆς Ἀντιοχείας μετέσχον μετὰ τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει τῆς διευθύνσεως τοῦ ἀνατολικοῦ χριστιανισμοῦ, ἐν ᾗ ὁ κοπτικὸς τῆς Ρώμης θρόνος ἦρχε μόνος ἐν τῇ Δύσει.

ανάπτυξιν τῶν σλανικῶν γραμματειῶν, αἵτινες σὺν τῷ χρόνῳ θὰ ἀπέβαινον ἴσως ἐκτάκτως λαμπραί, ἂν οἱ Σλαῦοι δὲν εἶχον τὸ ἀτύχημα νὰ ὑπομείνωσι μόνοι σχεδὸν αὐτοὶ ὅλον σχε-

δὸν τὸ βάρος καὶ ὅλην τὴν κατάραν τῶν ἀσιατικῶν ἐπιδρομῶν, ἀπὸ τῶν ὁποίων προεφύλαξαν τὴν Δύσιν διὰ τῆς ἰδίας αὐτῶν προσκαίρου καταστροφῆς.

[Μετάφρ. Σ. Κ. Σ.]

ΠΑΥΛΟΣ ΦΡΕΔΕΡΙΚ

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ ΜΑΘΗΜΑΤΑ ΤΩΝ «ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΩΝ» — Ο ΑΠΟΞΥΟΜΕΝΟΣ ΤΟΥ ΛΥΣΙΠΠΟΥ

— ΒΑΤΙΚΑΝΟΝ — ΜΑΡΜΑΡΙΝΟΝ ΑΝΤΙΓΡΑΦΟΝ

ΟΥΓΟΣ ΦΩΣΚΟΛΟΣ *

Ἐν ὅσῳ ἔζη ὁ Φώσκολος, ποτὲ δὲν ἐγκατέλειψε τὴν ἰδέαν νὰ μεταβῇ εἰς Ζάκυνθον. Τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1826 ἔγραφε πρὸς τὸν ἐν Ζακύνθῳ καθολικὸν ἱερέα Reinaud ¹. «Ὅπως δῆποτε καὶ ἂν μέλλῃ ν' ἀποβῇ ἡ διαμονή μου ἐν Ζακύνθῳ, ἡ ἀναχώρησίς μου ἔχει ἀποφασισθῇ καὶ ὀρισθῇ παρ' ἐμοῦ, εἰς τρόπον ὥστε μόνον ὁ θάνατος θὰ ἡδύνατο πλέον νὰ μὲ ἐμποδίσῃ. Ἐντὸς τῆς πόλεως δὲν δύναμαι καὶ δὲν θέλω νὰ κατοικήσω ἐπὶ μακρόν, ὅθεν πρέπει πρὸ παντὸς νὰ μοῦ εὑρετὲ μίαν μικρὰν ἔπαυλιν ἢ ἐξοχικὸν οἰκίσκον, ὅχι μακρὰν τῆς πόλεως. Ἡ κατοικία μοῦ χρειάζεται ἀπομονωμένη, μὲ κήπον φυτευμένον μὲ ἀμπέλους, καρποφόρα δένδρα καὶ λαχανικά· νὰ ἔχῃ δὲ ἀρκετὴν ἔκτασιν διὰ νὰ δύναμαι νὰ περιδιαβάω. Ἄν ἡ οἰκία ἦτο τοποθετημένη εἰς τὸ Ἀργάσι, εἰς τὸ Ἀκρωτήρι ἢ εἰς κἀνὲν ἄλλο ὕψωμα, ἀπὸ τοῦ ὁποίου νὰ βλέπω τὴν θάλασσαν, τοὺς λόφους καὶ τὴν πόλιν, θὰ ἐνόμιζον ὅτι εὐρίσκομαι εἰς τὸν παράδεισον...». Μεταξὺ ἄλλων, εἰς τὴν ἐπιστολήν του ταύτην, ὁ Φώσκολος ζητεῖ νὰ πληροφορηθῇ ἂν ὑπάρχῃ ἀνάγκη νὰ παραλάβῃ μαζί του ἓνα Ἰταλὸν εἰδικὸν εἰς τὴν ἀγρονομίαν καὶ οἰνοποιίαν πρὸς ὄφελος τῶν ἀγρῶν καὶ τοῦ ἐμπορίου τῶν οἴνων τῆς Ζακύνθου.

Ὁ Φώσκολος ἔγραψεν ἐπίσης εἰς τὴν Ζάκυνθον πρὸς τὸν ἐξαδέλφον του Βοῦλτσον ὅτι εἶχεν ἀποφασίσει νὰ μεταβῇ εἰς τὸν τόπον τῆς γεννήσεώς του ὅπως ζήσῃ ἐντίμως πρὸς ὄφελος τῆς ἑλληνικῆς πατρίδος του. Καὶ ἐπειδὴ ἦτον ὑποπτος εἰς τὴν ἀγγλικὴν κυβέρνησιν διὰ τὰς φιλελευθέρους ἀρχάς του, ὑπέσχετο καθ' ὅλον τὸν χρόνον ποῦ θὰ ἔμενεν εἰς τὴν Ἐπτανήσον νὰ μὴν ἀναμιχθῇ εἰς ζητήματα ἀφορῶντα τὴν πολιτικὴν καὶ νὰ μὴ δεχθῇ παρὰ τῆς κυβερνήσεως οὔτε ὑπηρεσίας οὔτε ἀξιώματα καὶ πληρωμάς, ἀλλὰ μόνον νὰ διδάξῃ εἰς τοὺς νέους συμπατριώτας του φιλοσοφίαν καὶ γραμματολογίαν. «Ἄν ὅμως καὶ τὸ σχέδιόν μου τοῦτο ἀποτύχῃ, ἐγὼ θὰ ἔλθω εἰς τὴν Ζάκυνθον καὶ θὰ προσπαθῶ νὰ ζήσω μὲ τοὺς κόπους μου ὅσον δυνατὸν καλλίτερον, καὶ ἂν ὅχι ἄλλο, τοῦλάχιστον θὰ μὲ θάψετε κάτω ἀπὸ τὰ χώματα τῆς Ἑλλάδος, τῆς μητρικῆς μου γῆς» ². Ἀτυ-

χῶς ὅμως οὔτε ἡ σταθερὰ αὕτη ἀπόφασις τοῦ ποιητοῦ δὲν ἐμελλε νὰ πραγματοποιηθῇ, διότι μετ' ὀλίγους μῆνας ὁ ποιητὴς ἀπέθνησκε καὶ ἐθάπτετο εἰς ἀγγλικά χώματα. Ἴσως τὸ προησθάνετο ἐνδομύχως, ὅταν ἔγραφε τὸ ἀπαραμύλλου καλλονῆς καὶ ἐντελείας σονέττον του εἰς τὴν Ζάκυνθον, εἰς τὸ ὁποῖον ζωγραφίζεται ὅλη ἡ στυγνὴ λύπη, τὴν ὁποίαν ἐστάλαξαν εἰς τὴν ψυχὴν του τὰ ἀτυχήματα τῆς ζωῆς.

*Nè più mai toccherò le sacre sponde
ove il mio corpo fanciulletto giacque,
Zacinto mia, che ti specchi nell' onde
del greco mar, da cui vergine nacque
Venere, e fea quell' isole feconde
col suo primo sorriso, onde non tacque
le tue limpide nubi, e le tue fronde
l' inclito verso di Colui che l' acque
cantò fatali, ed il diverso esiglio,
per cui, bello di fama e di sventura,
baciò la sua petrosa Itaca Ulisse.
Tu non altro che il canto avrai del figlio,
o materna mia terra, a noi prescrisse
il fatto illacrimata sepoltura.*

Οἱ στίχοι οὗτοι, πλημμυρισμένοι ἀπὸ τὴν ψυχὴν τοῦ Φωσκόλου, περιβάλλονται ἀπὸ μίαν σιγὴν ἀπελπισίαν. Ἡ διάψευσις τῶν ἐλπίδων τοῦ ποιητοῦ καὶ τὰ δυστυχήματά του συνετέλεσαν εἰς τὴν βαθμιαίαν διαμόρφωσιν τοῦ παραπόνου τούτου. Ἐλευθέρα ἡ μεγάλη ψυχὴ του ἐπερεύγισε πάντοτε εἰς τὴν Ζάκυνθον, ἡ εἰκὼν τῆς ὁποίας ἔζη εἰς τὸν νοῦν του ὡς μία μακρινὴ ἀνάμνησις ποῦ τὴν ἀναζωοπυρεῖ ἡ ἀγάπη.

Εἰς τὰς ἐπιστολάς τοῦ Φωσκόλου πρὸς διαφόρους ἐπτανήσιους, ἰὸν Ἰωάννην Καποδίστριαν, τὸν Ἀλοῖσιον Κούρτσολαν, τὸν Μιχαὴλ Τσιτσλιάνην, τὸν Διονύσιον Ρώμαν, τὸν Διονύσιον Βοῦλτσον καὶ ἄλλους, διαλαμβάνουν τὰ δύο μεγάλα ἰδανικά τῆς εὐγενοῦς ψυχῆς τοῦ ποιητοῦ, ἡ πατρίς καὶ ἡ οἰκογένεια.

Ὁ Φώσκολος ὅπου καὶ ἂν εὐρίσκετο, εἰς τὴν Ἰταλίαν, εἰς τὴν Ἑλβετίαν καὶ εἰς τὴν Ἀγγλίαν, εἶχε πάντοτε ἐστραμμένην τὴν σκέψιν του εἰς τὴν Ἐπτανήσον καὶ τὴν Ἑλλάδα.

Δὲν ἐπεθύμει μόνον τὴν Ἰταλίαν νὰ ἴδῃ μίαν καὶ μεγάλην, ἀλλὰ εἰργάσθῃ καὶ πρὸς τὸ

* «Παναθήναια» 15-31 Δεκεμβρίου 1905.

¹ Epistolario di Ugo Foscolo, vol. III, σελ. 240.

² Epistolario, vol. III, σελ. 225.

καλὸν τῶν Ἰονίων νήσων. Ἐνεθάρρυνε τοὺς Ἑπτανήσιους νὰ γνωστοποιῶν τὰς καταρχήσεις τῶν ἀγγλικῶν ἀρχῶν. Παρώρμησε τοὺς Ζακυνθίους εἰς τὴν ἰδρυσιν μιᾶς «Πατριωτικῆς Ἑταιρίας» μέλη τῆς ὁποίας ἦσαν οἱ ἀγαπῶντες τὴν πατρίδα καὶ τὴν ἐλευθερίαν τῆς σκέψεως. Ὁ Οὐγὸς ἐπεθύμει τὴν σύστασιν τοιούτων ἑταιριῶν καὶ εἰς τὰς ἄλλας Ἰονίους νήσους.

Ὁ Φώσκολος εἶχεν ὑψηλὰ καὶ γενναῖα αἰσθήματα, εἶχε ψυχὴν ἑλληνοπρεπῆ. Ἀπὸ τῆς πρώτης ἡλικίας ὁ νοῦς του ἐνεπλήσθη τῶν ἑλληνικῶν παραδόσεων, καθὼς γράφει ὁ ἴδιος. «Ἐγεννήθην εἰς τὴν Ἑλλάδα... ἐσυνήθισα ν' ἀκούω νὰ ὁμιλοῦν περὶ Ἀθηνῶν καὶ Σπάρτης... Ἐμαθα τὸ ἑλληνικὸν ἀλφάβητον. Τὰ πρῶτα βιβλία τὰ ὁποῖα ἀνέγνωσα ἦσαν ὁ Ξενοφῶν καὶ ὁ Πλούταρχος ἐν τῷ πρωτοτύπῳ»¹. Ἐλυπεῖτο ὅταν ἔβλεπεν ὅτι οἱ ἀπόγονοι τῆς Ἑλλάδος, τοῦ ἔθνους τῆς τέχνης καὶ τῶν γραμμάτων, ἦσαν ἄδοξοι. «Μόλις ἐθεωροῦντο ἄξιοι ἀναμνήσεως ἐκεῖνοι οἱ Ἕλληνες, οἱ ὁποῖοι ἐκπατρισθέντες μετὰ τὸν δέκατον τέταρτον αἰῶνα, εἰς τὴν Βενετίαν καὶ τὴν Τοσκάνην, ἔφερον τὰ ἑλληνικὰ γράμματα»².

Αἱ σκέψεις τοῦ Φωσκόλου συχνάκις ἐστρέφοντο πρὸς τὴν ὑπόδουλον Ἑλλάδα. Ὅταν ὁ γνωστὸς διπλωμάτης καὶ ἐχθρὸς τοῦ Ναπολέοντος, Βαρθόλδης Μένδελσον, συνέγραψε τὸ ταξιδιὸν του εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὁ Φώσκολος, τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1808, ἔγραφε πρὸς αὐτὸν ἐκ Μιλάνου, ἐν σχέσει μὲ τὸ βιβλίον του ἐκεῖνο: «Ὅποιοι εἶνε οἱ σημερινοὶ Ἕλληνες, κρινόμενοι πολιτικῶς, καὶ ποιοὶ ἠδύναντο νὰ εἶναι, δὲν τὸ ἤξεύρω, οὐδὲ δύναμαι νὰ τὸ προφητεύσω. Ἰσως ὁ διαπρεπὴς Κοραῖς ἐξ ἀγάπης πρὸς τὴν πατρίδα μεγαλοποιεῖ πολὺ τὰς ἐλπίδας τῆς Ἑλλάδος, ἴσως σεῖς ἐξ ἀγάπης ἐνὸς συστήματος θέλετε νὰ τὴν σύρτετε εἰς τὴν ἀπελπισίαν. Ἐγὼ προτιμῶ νὰ παρηγοροῦμαι μὲ μακρινὰς καὶ ἴσως ματαίας ἐλπίδας... Δὲν θὰ λησμονήσω ποτὲ ὅτι ἐγεννήθην ἐκ μητρὸς Ἑλληνίδος, ὅτι μὲ ἐθίγησε τροφὸς Ἑλληνὶς καὶ ὅτι εἶδα τὸ πρῶτον φῶς εἰς τὴν διαυγῇ καὶ δεινῶδη Ζάκυνθον ἀντηχοῦσαν ἀκόμη τοὺς στίχους τοῦ Ὀμήρου καὶ τοῦ Θεοκρίτου ποῦ τὴν ἀνύμνησαν... Ἀπὸ τοὺς χρόνους τοῦ Πλουτάρχου, ὅτε τὰ μαντεῖα ἐσίγων, διότι οἱ χρη-

¹ Epistolario, vol. II, σελ. 15.

² Prose e Poesie di Ugo Foscolo, ordinate da Luigi Carrer. Venezia MDCCCXLII. La chioma di Berenice. discorso II. σελ. 12.

σμοὶ τῶν ἔχοντο, εἰς τὴν ἐρημίαν τῆς ἀκατοικήτου Ἑλλάδος, οἱ ταξιδιῶται εὐγνώμονες πρὸς τοὺς διδασκάλους τῆς ἀνθρωπότητος κατήρχοντο εἰς τὰς ἐρήμους ἀκτὰς καὶ διηρώτων κάθε ἐρείπιον, κάθε λίθον, κυριευμένοι ὑπὸ ἱεροῦ δέους, διὰ τόσας ἀπολεσθείσας δόξας, δὲν ἐτόλμων δὲ νὰ κατηγορήσουν τὴν ταπεινὴν κατὰστασιν τῶν Ἑλλήνων ἀλλὰ ἐθρήνουν τὴν ἀσπάρειαν καὶ τὰς μεταβολὰς τῶν ἐγκοσμίων. Καὶ ὁ Πλίνιος, σύγχρονος τοῦ Πλουτάρχου, ἔγραφε πρὸς τὸν Μάξιμον, ὅστις ἐστάλη νὰ κυβερνήσῃ τὴν Ἑλλάδα: «*revere gloriam veterem et hanc ipsam senectutem, quae in homine venerabilis, in urbibus sacra est... Habe ante oculos hanc esse terram quae nobis miserit jura*» κλ.¹.

Ὁ ποιητὴς ὅπως ἡγάπα τὴν Ἑλλάδα ἐμίσει τὴν Τουρκίαν καὶ πάντοτε ἐξεφράζετο ἐναντίον τῶν τυράννων τῆς πατρίδος του. Μίαν φορὰν ἔγραψεν ἐκ Μιλάνου πρὸς τὸν Ἰωάννην Κωλέττην, ὅταν οὗτος ἦτο ἱατρός τοῦ Ἀλῆ πασσᾶ εἰς τὰ Ἰωάννινα, καὶ τὸν ἐκατηγόρει διὰ τὴν ἀναληγσίαν τῶν νέων Ἑλλήνων ὑπὸ τὸν τουρκικὸν ζυγόν, τὸν συνεβούλευε δὲ νὰ φονεύσουν τὸν Ἀλῆν. Ὁ Ἀλῆς ἐπληροφορήθη τὸ περιεχόμενον τῆς ἐπιστολῆς τοῦ Φωσκόλου καὶ ἐκάλεσεν εὐθὺς τὸν Κωλέττην, ὁ ὁποῖος διὰ νὰ σωθῇ ἠναγκάσθη νὰ παραστήσῃ τὸν φιλελεύθερον ποιητὴν εἰς τὸν Ἀλῆ πασσᾶν, ὡς ἓνα ἀνισόρροπον τὸν ὁποῖον πετροβολοῦν τὰ χαμίνια εἰς τοὺς δρόμους τοῦ Μιλάνου².

Ἡ ὀλίγον μυθικὴ τοῦ Ἀλῆ πασσᾶ φυσιογνωμία, τὴν ὁποίαν περιέβαλλεν ὁ πέπλος τῆς παραδόσεως, εἶχεν ἐμπούσει ἐντύπωσιν πάντοτε εἰς τὴν φαντασίαν τοῦ ποιητοῦ. Ὄθεν τὸν Αὐγουστον τοῦ 1810, ἔγραφε πρὸς τὸν Μιχαὴλ Τσιτσιλιάνην. «Ἄν ζοῦν εἰς τὴν μνήμην σου αἱ ἐντυπώσεις τῆς ζωῆς μου καὶ τῶν ἔργων μου, θὰ ὁμιλῇς κάποτε περὶ ἐμοῦ μὲ τοὺς Ἕλληνας τοὺς ὁποῖους ἀγνοῶ καὶ γνωρίζω διότι τοὺς ἀγαπῶ ὡς εὐγενεῖς δυστυχισμένους ὁποῦ αἰσιθάνονται τὴν δόξαν τῶν προγόνων των... Εἰς σὲ δὲ ἐνδείξεις τῆς ζωῆς καὶ ἀγαπῆς τῆς ἀναμνήσεώς μου θὰ εἶναι τὸ βιβλίον τὸ

¹ Epistolario, vol. I, σελ. 158.

² Ὁ Κωλέττης μὲ τὸν Φώσκολον συνεδέοντο διὰ στενῆς φιλίας. Συνέζησαν εἰς τὴν Παβίαν ὅπου ἐσπούδαζεν ἱατρός ὁ Κωλέττης καὶ διετήρησαν πάντοτε ἀλληλογραφίαν, ἡ ὁποία ἀτυχῶς δὲν διεσφῆθη. Τὸ ἀνέκδοτον τοῦτο ἤκουσεν ἀπὸ τὸν ἴδιον Κωλέττην ὁ Ζακύνθιος ποιητὴς Γεώργιος Τερτσέτης, ὁ ὁποῖος τὸ διηγεῖται εἰς τὸν «Λόγον τῆς 25 Μαρτίου τοῦ 1872. Ἀθήναι, τύποις Χ. Ν. Φιλαδελφέως».

ὁποῖον σκέπτομαι νὰ γράψω ἐπὶ τοῦ πολέμου τοῦ Ἀλῆ πασσᾶ ἐναντίον τῶν Σουλιωτῶν»¹. Καὶ τοῦ ἐξήτει ὁ Φώσκολος διαφόρους πληροφορίας περὶ τῆς στρατιωτικῆς καταστάσεως τῆς Τουρκίας καὶ τῆς Ἀλβανίας, περὶ τοῦ Ἀλῆ πασσᾶ καὶ περὶ τῆς θέσεως καὶ τῶν περιστάσεων τῶν ἀνδρείων Σουλιωτῶν.

Κατὰ τὴν ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν, ὅταν ὅλη ἡ Εὐρώπη εἶχεν ἐστραμμένα τὰ βλέμματά της ἐδῶ, ὁ Φώσκολος εὗρίσκετο ἐν Λονδίῳ. Ἡ ἀδάμαστος καὶ ἀνυπόκριτος φιλοπατρία του, καὶ ἡ εὐγένεια τῶν αἰσθημάτων του δὲν τὸν ἄφησαν ποτὲ νὰ λησμονήσῃ τὴν Ἑλλάδα. Ἡ ψυχὴ του τότε ἐπληρώθη ἐνθουσιασμοῦ, ἐσυνηγόρησεν ὑπὲρ τῆς ἑλληνικῆς παλιγγενεσίας καὶ ὑπεκίνει τὰς φιλελληνικὰς ἑταιρίας. Τότε ὁ Φώσκολος ἐσκέφθη νὰ κατέλθῃ καὶ ν' ἀγωνισθῇ ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος. Αἱ ἐπανειλημμέναι νύκται τῶν Ἑλλήνων τὸν ἔκαμαν ν' ἀποφασίσῃ ὀριστικῶς νὰ λάβῃ μέρος εἰς τὸν ἀγῶνα, καὶ ἔγραψε πρὸς ἐν μέλος τῆς ἑλληνικῆς κυβερνήσεως. Παραθέτομεν ἐδῶ τὴν ἐπιστολὴν ταύτην, διότι ἐκ ταύτης καταφαίνεται πόσον τελείως ἐγνώριζε νὰ γράφῃ τὴν μητρικὴν του γλῶσσαν². Χρονολογεῖται ἐκ Λονδίνου τὴν 21 Ἀπριλίου 1824.

«Τιμώτατε Κύριέ μου.

Πολλὰ εὐάρεστον ἤθελεν εἶναι εἰς τὴν ψυχὴν μου νὰ ὑπάγω εἰς τὴν Ἑλλάδα διότι διὰ πολλὴν καιρὸν δαπανῶ τὴν ἀνδρικήν μου ἡλικίαν ἐνασχολούμενος εἰς βιβλία καὶ εἰς σπουδὰς, οὐχὶ τόσον ὅπως ἀποκτήσω φήμην τοῦ ὀνόματός μου, μήτε δι' ὠφέλειαν τῆς ἐλευθερίας ἢ τῆς πατρίδος, ὅσον μόνον διὰ νὰ κερδίσω τὰ πρὸς τὸ ζῆν. Στρατεύσας μὲ τὸ Ἰταλικὸν στράτευμα ὑπὸ τὸν Ναπολέοντα καὶ δημοσιεύσας ἐν βιβλίῳ περὶ τῆς τέχνης τοῦ πολέμου καὶ ἔπειτα χρηματίσας καθηγητὴς εἰς τὴν Ἀκαδημίαν τῆς Παβίας, καὶ διὰ πολλῶν περιηγήσεων μαθὼν ἐμπράκτως τὰ ἔθιμα, τὴν πολιτικὴν, τὰς γλώσσας καὶ τὴν φιλολογίαν μεγάλου μέρους τῆς Εὐρώπης, ἴσως ἤθελε γένω ὠφέλιμος εἰς τὴν Ἑλλάδα κατὰ πολλοὺς τρό-

¹ Epistolario, vol. III, σελ. 318.

² Ἐσφαλμένως ὁ Κ. Σάβας γράφει εἰς τὴν «Νεο-ἑλληνικὴν Φιλολογίαν» (σελ. 684) ὅτι ὁ Φώσκολος ἔγραψε διάφορα ἔργα εἰς τὴν ἑλληνικὴν, μετὰ τῶν ὁποίων καὶ τὸ ἔσσμα τῆς Πάργας. Αὐτὸ ἀποδεικνύει ὅτι οὐδὲ ἰδέαν ἀπλὴν εἶχε τῶν ἔργων τοῦ ποιητοῦ. Περὶ Πάργας ὁ Φώσκολος ἔγραψεν ὑπόμνημα ἀγγλιστὶ On the Cession of Parga. Ἄλλο ἔργον ἑλληνιστὶ τοῦ Φωσκόλου δὲν ἔχομεν, παρὰ μόνον τὴν ἐπιστολὴν του ταύτην πρὸς τὴν ἑλληνικὴν κυβέρνησιν.

πους. Πρὸς τούτοις δὲ ἐπιμείνας μέχρι τοῦδε εὐσταθῆς εἰς τὰς πολιτικὰς μου ἀρχὰς καὶ ἀμόλυντος εἰς τὴν ἀγωγὴν μου, θαρρῶ ὅτι εἶμαι ἄξιος καὶ συμπολεμῶν καὶ συγγράφων, νὰ ἐνεργήσω ὑπὲρ λαοῦ ἐλευθέρου, τοῦ ὁποῖου καὶ δύναμαι προσέτι νὰ καυχῶμαι ὅτι εἶμαι συμπολίτης. Νομίζω ὅμως ἐκ τοῦ ἐναντίου ὅτι ἐξ αἰτίας τῆς θεσπισθείσης οὐδετερότητος τῆς Ἀγγλικῆς διοικήσεως, δὲν ἤθελε δυνηθῶ νὰ ἔμβω εἰς τὰ πράγματα τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος, χωρὶς νὰ κινδυνεύσω νὰ γένω ἐξόριστος ἐκ τῆς Ζακύνθου, ἥτις εἶναι ἡ νῆσος τῆς γεννήσεώς μου. Πρόσθετες δὲ ὅτι ἐὰν ἀναχωρήσω ἐκ τῆς Ἀγγλίας ἤθελε χάσω τὰ προνόμια τὰ ὁποῖα νέος νόμος τοῦ Παραλαμέντου δίδει εἰς καθέκαστον ξένον ὅστις νὰ ἐκατοίκησεν ἐδῶ εἰς διάστημα ἑπτὰ χρόνων. Τέλος δὲ πάντων ἐγὼ ἠγόρασα ἐν Λονδίῳ καὶ μίαν οἰκίαν, τὴν ὁποίαν, θέλων νὰ ὑπάγω ταχέως εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ νὰ μὴν ἀφήσω χρέη εἰς τὴν Ἀγγλίαν, πρέπει νὰ πωλήσω μὲ μεγάλον χαμόν. Ἀλλὰ καὶ οὕτως, διὰ νὰ συνεισφέρω εὐδαιμονίαν καὶ δόξαν τῆς Ἑλλάδος, καὶ νὰ ζήσω καὶ ἀποθάνω εἰς ἐκείνην τὴν ἱερὰν γῆν, ἤθελε παραιτήσω ἐκουσίως καὶ τὰ εἰς τὰς Ἰονίους νήσους φυσικὰ μου πολιτικά δίκαια, καὶ τὰ ἀποκτηθέντα προνόμια τῆς πολυχρονίου διατριβῆς μου εἰς Ἀγγλίαν, καὶ μήτε ἤθελε μὲ δυσχεροῦσιν νὰ πωλήσω καὶ τὴν μικράν μου ἰδιοκτησίαν εἰς ὁποιανδήποτε τιμὴν. Ἀφοῦ δὲ ἠναγκάσθην νὰ ἀποφύγω τὴν δουλείαν τῆς Ἰταλίας ἔχασα ὅλα τὰ εἰσοδήματά μου, μήτε ἤθελ' εἶρω ἐκτὸς τῆς Ἀγγλίας κανένα ἄλλον τόπον ὅπου τὰ φιλολογικὰ ἔργα μου νὰ γένωσιν ἱκανὰ νὰ μοὶ πορίσωσι τὰ πρὸς τὸ ζῆν. Διὰ τοῦτο δὲ δὲν ἤθελε δυνηθῶ νὰ ἀναχωρήσω εἰμὶ ὅταν βεβαιωθῶ ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ Διοίκησις ἤθελε μοὶ δώσῃ δίκαια πολίτου, καὶ ἅμα μετὰ τὸ ἐκεῖ φθάσισόν μου μοὶ προβλέψῃ ἐπάγγελμα εἰς τὸ ὁποῖον νὰ δυνηθῶ νὰ δουλεύω τὴν πατρίδα, καὶ νὰ ἔχω ἀσφαλῶς τὰ πρὸς τὸ ζῆν. Ἐλπίζω ὅτι τὸ ζήτημά μου δὲν θέλει φανῇ ὑπερβολικὸν μήτε εἰς Σέ, μήτε εἰς τοὺς ἄλλους πολίτας, αἵτινες σήμερον διοικοῦσι τὰ δημόσια πράγματα. Ὄθεν ἐὰν κρίνωσιν ὅτι δύναμαι νὰ γένω κατὰ τι ὠφέλιμος εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ προθυμοποιηθῶσιν ὑπὲρ ἐμοῦ, ἐγὼ δὲν θέλει βραδύνω νὰ εὐρεθῶ μετὰ αὐτῶν ὅσον τάχιστα»¹.

¹ Epistolario, vol. III, σελ. 152. Τὸ ἰδιόγραφον τῆς ἑλληνικῆς ταύτης ἐπιστολῆς τοῦ Φωσκόλου σώζεται εἰς τὴν Ἰταλικὴν βιβλιοθήκην Labronica καὶ ἐδημοσιεύθη τὸ πρῶτον ὑπὸ Mayer καὶ Orlandini εἰς τὴν ἐκδοσὴν τῶν ἔργων τοῦ Φωσκόλου τὴν γενομένην ἐν Φλωρεντίᾳ ὑπὸ τοῦ Le Monnier.

Εἰς τὴν ἐπιστολὴν τούτην εἶναι καταφανὴ τὰ πατριωτικὰ αἰσθήματα τοῦ Φωσκόλου. Ἄν δὲ τὸν βλέπωμεν ν' ἀσχολῆται καὶ ὀλίγον μὲ τὰ οἰκονομικά του καὶ νὰ ζητῇ ὅπως προηγουμένως τοῦ ὑποσχεθῶσιν ἀσφαλὴ πόρον ζωῆς, διὰ νὰ κατέλθῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα, δὲν πρέπει νὰ τὸν κατηγορήσωμεν. Ὁ ἀτυχὴς ποιητὴς πολλὰ υπέφερε καί, ὅταν ἔγραφε τὴν ἐπιστολὴν ταύτην ἐν Λονδίῳ, εὗρίσκετο εἰς οἰκονομικὰς δυσχερείας.

Τὴν ἐπιστολὴν ταύτην πιθανὸν νὰ ἔγραψε πρὸς τὸν Κωλέττην, ὁ ὁποῖος δὲν γνωρίζομεν ἂν ἀπήντησε, διότι οἱ ἀγωνισταὶ δὲν εὗρισκοντο τότε εἰς ὁμόνοιαν.

Ὁ Φωσκόλος ἤνοιγε τὴν ἑλληνικὴν ψυχὴν τοῦ πρὸς ὅλους τοὺς φίλους τῆς ὑποδοῦλου πατρίδος του. Ὁ φιλέλλην Σαντόρρε Σανταρόζας, ὁ ἥρως καὶ τὸ θῦμα τῆς Σφακτηρίας, ἔγραφε πρὸς τὸν ποιητὴν τὸν Μάρτιον τοῦ 1824. «Εἶθε ὁ Θεὸς νὰ μᾶς ἐνώσῃ ὑπὸ τὸν οὐρανὸν τῶν δύο μόνων τόπων τοῦ κόσμου, τοὺς ὁποῖους ἀγαπῶ, τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Ἰταλίας, αἱ ὁποῖαι ὑπῆρξαν τροφοὶ τῶν ἀγνωμόνων λαῶν τῆς Εὐρώπης»¹.

Βλέπων ὁ Σανταρόζας ὅτι ὁ ποιητὴς διαρκῶς ἀνέβαλλε τὴν εἰς τὴν Ἑλλάδα καθόδόν του, ἔγραφε πρὸς αὐτὸν ἐκ Γοττίγγης τὸν Ἰούνιον τοῦ 1824. «Συλλογίζομαι ὅτι δὲν θὰ σκέπτεσθε πλέον τὴν Ἑλλάδα. Μοῦ ἤρεσε τὸ σχέδιόν σας, ἀλλὰ νὰ ὑπάγῃ κανεὶς χωρὶς ἀρκετὰς λίρας στερομένης μοῦ φαίνεται ὄχι συνετόν. Ἐκ τοῦ ὑπομνήματος τοῦ λόρδου Στράγγφορντ πρὸς τὴν Ὀθωμανικὴν Πύλιν καταφαίνεται ὅτι οἱ Ἕλληνες φοβοῦνται ἀκόμη. Εἶναι φανερόν ὅτι ἡ εὐρωπαϊκὴ διπλωματία θέλει νὰ θυσιάσουν οἱ Ἕλληνες τὴν ἐλευθερίαν ὅπως λάβουν τὴν ἀνεξαρτησίαν των. Ἡ δημοκρατία δὲν δύναται νὰ εἶναι ἀνεκτὴ...»².

Ἀδίκως ὁ Σανταρόζας γράφει πρὸς τὸν Φωσκόλον ὅτι ἐλησμόνησε τὴν Ἑλλάδα. Κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο ὁ ποιητὴς ἔγραφε πρὸς τὸν τότε ὑπουργὸν τῶν ἐξωτερικῶν τῆς Ἀγγλίας λόρδον Βάθουρστ, ζητῶν νὰ τοῦ διευκολύνῃ δι' ἐνὸς διαβατηρίου τὴν εἰς τὴν Ἑλλάδα καθόδόν του. «Ὁ ὑποφαινόμενος, γράφει ὁ Φωσκόλος, ἐπιθυμῶν νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὰς Ἰονίους νήσους, ἀποτείνεται πρὸς τὴν ἀγγλικὴν κυβέρνησιν, ὅπως λάβῃ διαβατήριον, διότι οὐδέποτε ὑπῆρξεν οὔτε de jure οὔτε de facto αὐστριακὸς ὑπὴκοος καὶ ἔχει ἀναμφισβήτητον δικαίωμα νὰ

¹ Epistolario, vol. III, σελ. 455.

² Epistolario, vol. III, σελ. 456.

θεωρῆται Ἰόνιος. Καὶ ὑπόσχεται νὰ μὴ ἀναμυθῇ εἰς τὰ πολιτικά τῆς Ἑπτανήσου, διατηρῶν ὅμως τὸ δικαίωμα νὰ μεταβῇ εἰς τὴν Ἑλλάδα ὡς περιηγητὴς ἢ ὡς στρατιώτης ὑπὲρ τῆς ἑλληνικῆς ἐλευθερίας»¹.

Ἀλλὰ ὁ ποιητὴς δὲν κατώρθωσε νὰ λάβῃ τὸ διαβατήριον διὰ τὴν Ἑλλάδα. Συνήντησε πανταχοῦ ἐμπόδια. «Ὅταν εἶπον ὅτι ἐσκόπευον νὰ μετέρχωμαι εἰς τὴν Ζάκυνθον τὸν διδάσκαλον, ὅπως διδάξω τοὺς συμπολίτας μου ὅτι δύναμαι, μὲ ἀπέτρεψαν διότι θὰ ἐθωροῦμην ὡς διαδίδων τὸν ἰακωβινισμόν, ὡς ἐμπνέων ταραχὰς εἰς τοὺς νέους καὶ διεγείρων δυσαρρεσκείας καὶ στάσεις... Καὶ ἡ ἀγγλικὴ κυβέρνησις συμπεραίνει ὅτι ἂν μοῦ ἐπιτραπῇ νὰ μεταβῶ εἰς τὰς Ἰονίους νήσους καὶ νὰ κάμω χρῆσιν τῆς ἐλευθερίας μου, θὰ ἐλάμβανον θάρος ἐκεῖνοι (καὶ εἶναι οἱ πλεῖστοι) οἵτινες καταφέρονται κατὰ τῆς δεσποτικῆς ἐξουσίας τοῦ ἀρμοστοῦ σὶρ Θωμᾶ Μαϊτλανδ... Ἐνταῦθ αἱ προσπάθειάι μου νὰ μεταβῶ τοῦλάχιστον εἰς τὴν Στερεὰν Ἑλλάδα, χωρὶς τὸν φόβον νὰ κακοποιηθῶ, ἐματαιώθησαν ἐπίσης. Οἱ κύριοι τοῦ ἑλληνικοῦ κοιμητήριου² ἰσχυρίζονται ὅτι εἶμαι εὐπειθὴς εἰς τὰ ρωσσικά συμφέροντα». Οὕτω παρεπονεῖτο ὁ ποιητὴς εἰς μίαν ἐπιστολὴν τοῦ πρὸς τὸν λόρδ Dacre³.

Ἡ μετάβασις τοῦ Φωσκόλου εἰς τὴν Ζάκυνθον εὗρισκεν ἀντίδρασιν καὶ εἰς αὐτὴν τὴν νῆσον τῆς γεννήσεως του. Οἱ ἀγγλόφρονες, οἱ Ἀγγλοὶ καὶ οἱ ἐχθροὶ πάσης συνταγματικῆς μεταρρυθμίσεως δὲν ἐπεθύμουν ἐν τῷ τόπῳ ἄνδρα φιλελεύθερον ὡς τὸν Φωσκόλον, ἱκανὸν νὰ διαδώσῃ τὰς ἀρχὰς του καὶ νὰ ὑποστηρίξῃ τὰς ιδέας του.

Ἡ ὑπὸ τῆς Ἀγγλίας εἰς τὴν Ὀθωμανικὴν κυριότητα γενομένη παραχώρησις τῆς Πάργας ἔχει χαρακτηρησθῇ ὑπὸ τῆς ἱστορίας ὡς ἀτιμὸς ἀγοραπωλησία. Τὸ ὄνειδος τοῦτο ὅμως ἀπομένει ὄχι μόνον εἰς τὴν Ἀγγλίαν ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν Ρωσίαν.

Ἀπὸ τῆς 21 Μαρτίου 1800 εἶχε συνολογηθῇ συνθήκη μετὰξὺ Ρωσσίας καὶ Τουρκίας δι' ἧς τὰ πρόφην ὑπὸ τὴν Βενετικὴν πολιτείαν μέρη τῆς Πρεβέζης, Πάργας, Βονί-

¹ Epistolario, vol. III, σελ. 144.

² Τὸ φιλελληνικὸν τοῦτο κοιμητήριον ἦτο ἐν Λονδίῳ, ὁ δὲ Φωσκόλος εἶχεν ἔλθει εἰς διάστασιν μετ' αὐτοῦ, συμπλακείς μάλιστα μετ' ἐνὸς μέλους, διότι ἐπέμενον νὰ τὸν θεωροῦν ρωσσόφιλον καὶ ὄργανον τῆς ρωσσικῆς κυβερνήσεως, ὡς ἐκ τῆς φιλίας ἧτις τὸν συνέδεε μετὰ τοῦ Καποδίστρια, ὑπουργοῦ τότε τῶν ἐξωτερικῶν τῆς Ρωσσίας.

³ Epistolario, vol. III, σελ. 456.

της καὶ Βουθρωντοῦ θὰ παρεχωροῦντο εἰς τὴν Ὑψηλὴν Πύλιν. Παρ' ὅλα ταῦτα ὅμως ἡ Ἀγγλία οὐδόλως ὑπερχεοῦτο νὰ ὑποκύβῃ εἰς τοῦτο, παραβιάζουσα τόσον προφανῶς τὴν παρισινήν συνθήκην δι' ἧς «αἱ Ἰόνιοι νῆσοι καὶ τὰ ἐξαρτήματα αὐτῶν» ἐτέθησαν ὑπὸ τὴν προστασίαν της.

Ὅταν δὲ ἐκηρύχθη ἡ παραχώρησις τῆς Πάργας, οἱ Πάργιοι ἀπέστειλαν εἰς τὸ Λονδίνον τρεῖς ἀντιπροσώπους ὅπως διαμαρτυρηθῶσιν ἐνώπιον τοῦ ἀγγλικοῦ κοινοβουλίου καὶ τοῦ βασιλέως, ἐδόθησαν δὲ τὰ σχετικὰ ἔγγραφα εἰς τὸν Οὐγὸν Φωσκόλον ὅπως μελετήσῃ τὸ ζήτημα καὶ συντάξῃ ἀναφοράν¹.

Καθὼς δὲ προκύπτει ἐξ ἐπιστολῆς τοῦ Φωσκόλου πρὸς τὸν Γρηγόριον Μαυρογιάννην, ἓνα ἐκ τῶν Παργίων ἀντιπροσώπων εἰς τὸ Λονδίνον, δὲν ἠδύνατο νὰ κάμῃ ἄλλο, μὴ ὢν ἀγγλος ὑπὴκοος, εἰμὴ νὰ γράψῃ τὸ ἱστορικὸν τῆς Πάργας, ὅπερ καὶ ἔπραξεν².

Ὁ ποιητὴς ὅμως συνέστησε κατόπιν τὸ ζήτημα τῶν Παργίων εἰς τὸν φίλον του καὶ πολιτικὸν ἄνδρα Ἰωάννην Ρῶσσελ, ὅστις ἠγωνίσθη ὑπὲρ αὐτοῦ ἐν τῷ κοινοβουλίῳ.

Ὅταν δὲ εἰς τὴν Ἑπτανήσον ὁ ἀγγλος ἀρμοστής Θωμᾶς Μαϊτλανδ ἐπέβαλε τὸ σύνταγμα τῆς 2 Μαΐου 1817, ὁ Φωσκόλος ἔγραψε τὰς παρατηρήσεις του πρὸς τὸν Καποδίστριαν, οὗτος δὲ ἀπέστειλε τὰ σπουδαιότερα τῶν πειστηρίων ἐγγράφων διὰ τὸ ἐπτανησιακὸν ζήτημα, ἵνα ὁ ποιητὴς τὰ διακοινώσῃ εἰς τὸν λόρδον Ρῶσσελ, τὸν ἡγέτην τῆς ἀντιπολιτεύσεως τῶν Οὐτίγγων. Ἐπρότεινε δὲ ὁ Καποδίστριας ἵνα οἱ Ἑπτανήσιοι διορίσουν τὸν Φωσκόλον πληρεξούσιον μέλλοντα νὰ συνηγορήσῃ ἐν Ἀγγλίᾳ ὑπὲρ τῆς μεταρρυθμίσεως τοῦ ἰονίου συντάγματος.

Ὁ Καποδίστριας ἔτρεφε μεγάλην ἐκτίμησιν πρὸς τὸν ποιητὴν. Μετὰ τὴν πτώσιν Ναπολέοντος τοῦ Α', ὅτε ἡ ἱερὰ συμμαχία παρέδιδε τὴν Ἰταλίαν εἰς τὴν κυριαρχίαν τῆς Αὐστρίας, ὁ Καποδίστριας παρενέεικετο εἰς τὴν ἐν Βιέννῃ σύνοδον, ὅπου ἠμφισβήτη πρὸς τὸν Μεττερνίχον τὰς Ἰονίους νήσους, τὰς ὁποίας ἀπῆτει ἡ Αὐστρία

¹ Π. Χιώτη, Ἱστορία τοῦ Ἰονίου Κράτους, τόμ. α', σελ. 187.

² Epistolario, vol. II, σελ. 373. καὶ Prose Politiche di Ugo Foscolo, εἰς σελ. 287 - 484 τὴν Narrazione delle fortune e della cessione di Parga. Τὸ ἱστορικὸν τοῦτο ὑπόμνημα ὁ Φωσκόλος ἔγραψε κατ' ἀρχὰς γαλλιστί. Ἐδημοσιεύθη ἀγγλιστί, ἀλλὰ δὲν ἐκφυλόφωρεν. Ἡ δὲ ἐκδοσις Le Monnier τῶν ἀπάντων τοῦ ποιητοῦ τὸ ἐδημοσίευσεν ἰταλιστὶ μεταφρασμένον.

μετὰ τὴν πτώσιν τῆς Βενετίας. Ὁ Φωσκόλος τότε ἔγραψε πρὸς τὸν Καποδίστριαν ὅτι ἐμελλε νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν Ἰταλίαν διὰ παντός. Κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο δὲ (1815) τοῦ ἔγραψεν ὁ Καποδίστριας ἐκ Βιέννης.

«... Ἐδείχθητε πάντοτε ἄξιος τοῦ ὀνόματος φιλελευθέρου ἀνδρός, τέκνον ἐλευθέρου γῆς, γόνος τῆς Ἑλλάδος... Ὑπάγετε εἰς Λονδίνον, ἀπέλθετε ἐκεῖ τὸ ταχύτερον. Ἐν Λονδίῳ μὴ λησμονήσετε τὴν πατρίδα μας. Μόνον εἰς τοὺς κόλπους αὐτῆς θὰ δυνηθῇτε νὰ ἡσυχάσετε... Ἐν τούτοις τὰς Ἰονίους νήσους ἀπειλεῖ ὁ αὐστριακὸς ζυγός. Ὅτι ἦτο κατορθωτὸν διὰ ν' ἀπαλλαγῶσι τοιαύτης συμφορᾶς, ἐγένετο ὑπ' ἐμοῦ. Ἐλπίζω ὅτι αἱ προσπάθειάι μου θὰ εὐδοκημῶσιν. Ἐζήτησα δι' ἡμᾶς ὅτι δικαιούμεθα, τὴν ἀποκατάστασιν τῆς πολιτείας μας ὑπὸ τοὺς οἰωνοὺς ὅλων τῶν μεγάλων δυνάμεων καὶ ὑπὸ τὴν ἰδιαίτεραν προστασίαν τῆς Ἀγγλίας, εἰς ἣν ἀνήκει τὸ σκήπτρον καὶ ἡ τρίαίνα τοῦ Ποσειδῶνος... Ἐὰν τὸ ζήτημα τοῦτο ἀποτελέσῃ ἀντικείμενον συζητήσεως ἐν Λονδίῳ, ὡς εἶναι πιθανόν, ὑψώσατε τὴν φωνήν σας καὶ παρακινήσατε τοὺς ἀρμοδίους νὰ συνηγορήσουν ὑπὲρ ἡμῶν ὅπου πρέπει. Ἡ πατρίς μας θὰ σᾶς εὐγνωμονῇ...».

Εἰς ἄλλην ἐπιστολὴν τοῦ ὁ Καποδίστριας ἔγραψε πρὸς τὸν ποιητὴν ἐκ Πετροπόλεως τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1820.

«Αἱ ἐπιστολαὶ σας μ' εὐχαριστοῦν πολὺ... Μανθάνω ὅτι ἀπεστάλη ἐπίτηδες ταχυδρομὸς εἰς Κέρκυραν διὰ νὰ ληφθῶν διασαφήσεις περὶ τοῦ Μαϊτλανδ, καὶ ὅτι κατὰ τὰς ἡμερομηνίας τῶν Χριστουγέννων τὸ ἀγγλικὸν ἀνακτοβούλιον θὰ ἐξετάσῃ ἐπισταμένως τὸ Ἰόνιον ζήτημα... Ὡς πρὸς τὰς ἄλλας Δυνάμεις νομίζω ὅτι καμμία δὲν ἀπετόλμησε νὰ ὁμιλήσῃ μετὰ παρηγορίαν περὶ τῶν ἐν Ἑπτανήσῳ ἀσχημιῶν. Τοιαύτη καὶ παρομοία εἶναι ἡ ὀλιγοψυχία τῆς εὐρωπαϊκῆς πολιτικῆς... Ἐν Λευκάδι ἀπηγγόνισαν δημοσίως δύο ἱερεῖς. Ἐστὼ νὰ ἦσαν ἐνοχοὶ μετὰ ποῖον δικαίωμα ἐβεβήλωσαν τὸ ἱερὰ τικὸν ἔνδυμα; Μετὰ πνίγει ὁ θυμὸς καὶ μ' ἐμποδίζει νὰ γράψω ἐπὶ τοῦ προκειμένου ὅσα ἐπεθύμουν. Ἡ ὑπόθεσις αὕτη μ' ἔκαμε ν' ἀρρωστήσω...»¹.

Τὸ ὅφος τῆς ἐπιστολῆς ταύτης δεικνύει ὅτι ὁ Καποδίστριας εὗρίσκετο εἰς τὰς παραμονὰς τοῦ ἀποχωρισμοῦ του ἀπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξάνδρου, προαλειφόμενος ἤδη εἰς τὸν εὐγενῆ

¹ Epistolario di Ugo Foscolo, vol. II, σελ. 393.

καὶ ὑπέροχον ἄγωνα ὑπὲρ τοῦ ἔθνους εἰς τὸ ὁποῖον ἀνῆκεν.

Εἰς τὴν ἐπιστολὴν ταύτην ἀπήντησεν ὁ Φώσκολος τὴν 11 Φεβρουαρίου 1820.

«... Διὰ τὴν ὑπόθεσιν τῶν Ἑπτανησίων ἀπαιτεῖται ἡ πρὸς ἡμᾶς πληρεξουσιότης, ἢ νὰ παρעυρεθῶν ἀπεσταλμένοι μετ' ἐγγράφου πληρεξουσιότητος... Ἄν ἐντόνως καὶ λογικῶς ὑποστηρίζουν τὰ δίκαιά των, ἐγὼ ὑπόσχομαι ἀπὸ σήμερον ὅτι θ' ἀποβοῦν νικηταί. Ἄν βραδύνουν ὅμως, τὴν μὲν ὑπόληψίν των ἐγὼ θὰ προφυλάξω, ἀλλὰ δὲν θὰ δυνηθῶ νὰ περιφρουρήσω τὰ συμφέροντά των... Πᾶσα ἀργοπορία θὰ εἶναι ἐπικίνδυνος, καθότι, ἂν κατὰ τοὺς πρώτους ἑξ μῆνας τοῦ παρόντος ἔτους ἡ ὑπόθεσις αὕτη δὲν τελειώσῃ, ἡ ἀπονομή τῆς δικαιοσύνης πρὸς ἡμᾶς τοὺς ἀτυχεῖς Ἑλληνας θὰ ἀναβληθῇ διὰ τὰς ἑλληνικὰς καλένδας... Περιμένω τὴν συναίνεσίν σας καὶ ἐπιδοκιμασίαν περὶ τῶν διαπραγματεύσεων μετὰ τῶν ὑπουργείων, αἱ ὁποῖαι θ' ἀρχίσουν ἅμα φθᾶσῃ ἡ ἔγγραφος πρὸς ἡμᾶς πληρεξουσιότης ἐκ τῶν Νήσων ἢ ἄλλος πληρεξούσιος ἐκεῖθεν...»¹.

Τὰ παράπονα τῶν Ἑπτανησίων κατὰ τοῦ Μαΐτλανδ εὑρον θερμοὺς καὶ ὑπερόχους ὑποστηρικτὰς τὸν Καποδίστριαν καὶ τὸν Φώσκολον, ἓνα διπλωμάτην καὶ ἓνα ποιητὴν. Ὁ μὲν Καποδίστριας παρῆχε τὰ πειστήρια ἔγγραφα καὶ τὸν ἀκριβῆ ὑπολογισμόν τῆς πολιτικῆς του διανοίας, ὁ δὲ Φώσκολος τὴν θέρμην καὶ τὴν ὁρμὴν τῆς ζωηρᾶς καὶ εὐγενοῦς ψυχῆς του, τὴν δύναμιν τῶν ἐπιχειρημάτων του καὶ τὴν εὐφάνταστον ὑπεράσπισίν του συγκλονίζουσαν τὸν ψυχρὸν ὑπολογισμόν τῶν Ἀγγλων πολιτευομένων. Οἱ δύο μεγάλοι ἄνδρες ὑπερήσπιζον τὰ ἱερώτερα τῶν δικαιωμάτων τῆς κοινῆς πατρι-

¹ Epistolario vol. II, σελ. 395-399.

ΠΑΡΑΜΥΘΙΑ ΤΗΣ ΛΑΚΕΔΑΙΜΟΝΟΣ

Η ΑΜΟΙΡΗ

Μὴ φορὰ κ' ἓναν καιρὸ ἦταν ἓνας γέρος φτωχὸς καὶ εἶχε τρία κορίτσια ὠραιότατα, τόσον ὠραία καὶ τὰ τρία, ὥστε ποῦ τὸ βασιλόπουλο τῆς χώρας ἐρωτεύθη τὸ μεγαλύτερο καὶ τὸ ζήτησε νὰν τὸ πάρῃ γυναῖκα του· ἔτσι ἔκαμε πρότασι τοῦ γέρου, ἀλλ' αὐτὸς εἰζέυροντας ὅτι εἶναι φτωχὸς καὶ ταπεινός, ἐνόμισεν

δος των. Ὁ Φώσκολος, καίτοι μὴ περιβεβλημένος ἐπίσημον χαρακτῆρα δυνάμενον νὰ προσδώσῃ κύρος εἰς τὰ λεγόμενά του, ἐξηκολούθει νὰ ὑπερασπίζῃ τοὺς ὑπὸ τῶν ἀγγλικῶν ἀρχῶν πιεζομένους Ἑπτανησίους.

Κατὰ τὸ 1826 ὁ Φώσκολος ἐσκόπευε ν' ἀπευθύνῃ εἰς τοὺς Ἑλληνας καὶ τοὺς Ἰταλοὺς σύγγραμμα ἀπολογητικὸν ὑπὲρ ἑαυτοῦ. Ἐκρίνε δὲ εὐλογον νὰ προσφωνήσῃ αὐτὸ εἰς τὸν Καποδίστριαν ὅστις ἐγνώριζε κάλλιον παντὸς ἄλλου τὰ ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος αἰσθήματα τοῦ ποιητοῦ καὶ τὰς πρὸς τὴν Ἰταλίαν ἐκδουλεύσεις του.

Εἰς ἓν σωζόμενον ἀπόσπασμα ἐπιστολῆς ὁ ζακύνδιος ποιητὴς γράφει πρὸς τὸν κερκυραῖον διπλωμάτην.

«Ἐν ἔργον περὶ Ἑλλάδος τὸ ὁποῖον ἐτοιμάζω θὰ δικαιολογήσῃ τὴν ἐπὶ πολλὰ ἔτη μακρὰν σιωπὴν μου καὶ τὴν ἀπόφασίν μου ὅπως ὁμιλήσω εἰς τρόπον ὥστε τοῦ λοιποῦ νὰ δύναμαι νὰ σιωπήσω διὰ παντός. Ἡ πραγματεία μου θὰ περιέχῃ ἐπιστολὰς εἰς διαφόρους διευθυνομένους, μίαν εἰς τὸν ἡγέτην τῶν Οὐγγῶν, μίαν εἰς τὸν Κάνιγγ, ἄλλην εἰς τὸν λόρδον Βάθουρστ, ἄλλην εἰς τοὺς νεαροὺς ζακυνθίους συμπολίτας μου καὶ τὰς περισσοτέρας πρὸς τοὺς Ἑλληνας, περὶ τῆς τωρινῆς καταστάσεώς των, περὶ τῆς τύχης αὐτῶν ἂν περιέπιτον ὑπὸ τὴν προστασίαν ξένων ἡγεμόνων, καὶ περὶ τοῦ τρόπου τοῦ κυβερνασθαι ἂν τυχὸν δυνηθῶν ν' ἀποκτήσουν τὴν ἐλευθερίαν των...»¹.

Τὸ ὠραῖον τοῦτο ἔργον, τὸ ὁποῖον ὠνεύρετο ἡ εὐγενὴς ψυχὴ τοῦ ποιητοῦ, οὐδέποτε ἐγράφη.

[Ἐπεται τὸ τέλος]

ΜΑΡΙΝΟΣ ΣΙΓΟΥΡΟΣ

¹ Epistolario, vol. III, σελ. 218.

ἐγινόντανε, ὥστε ὁποῦ τὸ βασιλόπουλο ἐβαρύνετο καὶ πηγαίνει ἔς τὸ γέρο καὶ τοῦ λέει: «Γέρο, ἡ μεγάλη σου κόρη εἶν' αὐτὴ, καὶ γὰρ νὰν τὸ καταλάβῃς, κύτταξε τὴν νύχτα ποῦ κοιμούνται τὰ κορίτσια σου, νὰ ἰδῇς πῶς πέρτουν καὶ κοιμούνται καὶ νὰ μοῦ εἰπῇς».

Ὁ δύστηνος ὁ Γέρος μὲ μεγάλη τοῦ λύπη ἄκουσε τὰ λόγια τοῦ βασιλόπουλου καὶ εἶχε τὸ νοῦ του νὰ ἰδῇ τὴν νύχτα μὲ ποιὸν τρόπο τάχα κοιμούνται τὰ κορίτσια του. Ἐτσι, βλέπει ὅτι τὸ μεγάλο του κορίτσι ἐκοιμώτανε τὰνάσκελα κ' εἶχε τὰ χέρια του τὰπίστομα, ἐνῶ τὰ ἄλλα ἐκοιμούνταν τὸ ἓνα ἔς τὸ δεξιὸν πλευρὸν καὶ τὸ ἄλλο ἔς τὸ ἑξερὸν πλευρὸν. Τὴν αὐγὴ λοιπὸν πηγαίνει καὶ λέει τοῦ βασιλόπουλου, πῶς εἶδε καὶ ἐκοιμώταν τὰ κορίτσια. Τότε τὸ βασιλόπουλο τοῦ εἶπε: «Γέρο, ἡ μεγάλη σου κόρη εἶναι ἄμοιρη καὶ θὰ κακομοιράνη καὶ τῆς ἄλλες δύο, μόνον νὰν τὴ διώξῃς αὐτὴ ἀπὸ τὸ σπίτι σου· νὰν τὴ στείλῃς ἔς ἓνα μοναστήρι, κ' ἐγὼ τότε θὰ πάρω τὴ δεύτερη γυναῖκα». Ὁ δύστηνος ὁ Γέρος ἅμα ἄκουσε τὰ λόγια τοῦ βασιλόπουλου, ἔμεινεν ἄφωνος ἀπὸ τὴ λύπη του κ' ἐπῆγε ἔς τὸ σπίτι του καταλυπημένος· σὰν τὸν εἶδαν τὰ κορίτσια του ἔτσι λυπημένον, τὸν ἐρωτοῦσαν τί ἔχει, ἀλλὰ ἐκεῖνος δὲν ἔλεγε τίποτε· καὶ μὲ τὰ πολλά, ἀναγκάσθη νὰν τὸ φανερώσῃ τῆς μεγάλῃς. Τότε ἐκεῖνη τοῦ εἶπε: «Μπα, πατέρα μου, καὶ γι' αὐτὸ λυπᾶσαι; ἀφοῦ ἐγὼ εἶμαι ἄμοιρη, δὲν πρέπει ἐξ αἰτίας μου νὰ δυστυχήσουν καὶ ἡ ἄλλες μου ἀδερφές κ' αὐτὸς σου· μόνον νὰ μοῦ δώκῃς λίγα χρήματα, γὰρ νὰ πάρω μαζὶ μου καὶ μιὰ ἀλλαξιά καλλογρήστικα ῥοῦχα καὶ μιὰ σιδερομαγκούρα, νὰ πάω ὅπου μὲ ῥίξῃ ἡ τύχη μου ἢ σκοτεινὴ».

Ἐτσι ὁ Γέρος τῆς ἔδωκε ἄρκετὰ χρήματα, ποῦ τοῦ εἶχε δομένα τὸ βασιλόπουλο, τῆς ἔφτιασε καὶ τὴν ἀλλαξιά τὰ καλογρήστικα καὶ τὴ σιδερομαγκούρα, τῆς ἔδωκε καὶ τὴν εὐκὴν του, τὴν ἐξέβαλε ἕως ὅξω ἀπὸ τὴ χώρα, καὶ κλαίγοντας τὴν ἀποχωρίστηκε. Τὸ λοιπὸν ἡ Κόρη, ἀφοῦ ἐπερπάτησε οὐλὴν τὴν ἡμέρα, τὸ βράδυ πῆγε κ' ἐκόνεψε ἔς ἓνα χωριὸν ἔς ἓνός λαγηνᾶ τὸ σπίτι καὶ τὸν ἐπαρκαλέσε νὰν τὴν ἀφίσῃ νὰ ξενυχτήσῃ ἔς τὰργαστήρι του πῶφτειανε τὰ λαγήνια· ὁ λαγηνᾶς τὴ σπλαχνίστηκεν, ὥσάν καλόγηρα καὶ τὴν ἄφηκε νὰ κοιμηθῇ τὴν αὐγὴν, ὄντας ἐπῆγε ἔς τὰργαστήρι καὶ βλέπει τὰ λαγήνια του οὐλα σύντριμμα, ἔμεινε ξερός καὶ μὲ θυμὸν μεγάλονε τῆς λέει: «Τί κακὸ ἦτανε τοῦτο ποῦ μῶκαμες, καλόγηρα, γιατί μοῦ σύντριψες τὰ λαγήνια μου, ποῦ γὰρ ἀπ' αὐτὰ

περιμένω νὰ βγάλω τὸ ψωμί μου;» Ἡ Καλόγηρα ἐπροσπάθησε μὲ κάθε τρόπο νὰν τὸν μαλακώσῃ καὶ τοῦ ἔκανε χίλιους ὅρκους, ὅτι δὲν τᾶσπας' αὐτὴ, ἀλλὰ νὰ τὰ ἐχτιμήσῃ καί, ὅσο κάνουνε, νὰ τοῦ τὰ πληρώσῃ. Ἐτσι τὸν καταπράυνε καὶ τοῦ πλήρωσε ὅσο ἄξιζαν τὰ λαγήνια· κ' ἐξακολούθησε τὴν ὁδοπορία τῆς τρεῖς ἡμέρες, χωρὶς ν' ἀπαντήσῃ οὔτε χωριό, οὔτε ἄνθρωπο, οὔτε πουλὶ ἔς τὸν τόπο κεῖνο. Στὴς τρεῖς ἡμέρες, ἀφοῦ βράδυνας' ἔφτασε ἔς ἓν ἄλλο χωριὸν καὶ πῆγε νὰ ξενυχτήσῃ σ' ἓνός πραγματευτὴ τὰργαστήρι. Ὁ πραγματευτὴς, σὰν τὴν εἶδε Καλόγηρα, τὴν ἐδέχθη νὰ μείνῃ· ἀλλὰ τὴν αὐγὴ βλέπει κ' αὐτὴ μὲ μεγάλη τῆς λύπη κ' ἐκεῖνος μ' ἀγανάκτησί του, ὅτι τοῦ εἶχε γείνῃ μεγάλη ζημία ἔς τῆς πραγματείας του, ὥστε ὁποῦ τῆς ἔκαμε πικρὰ παράπονα, γιατί, ἀφοῦ τὴν ἐμπιστεύθη εἰς τὰργαστήρι του, τοῦ ἔκαμε τόση φθορά. Ἡ δύστηνη ἡ Καλόγηρα σὰν ἔβλεπε ὅτι αὐτὰ τὰ κάνει ἡ κακὴ τῆς τύχη, ποῦ τὴν ἐκατάτρεχε, τοῦ εἶπε νὰ μὴν ἀγαναχτῇ καὶ νὰ μὴν νομίζῃ ὅτι αὐτὴ μὲ τὴν θέλησί της τοῦ ἔκαμε τὴν φθορά, ἀλλὰ νὰ ξετιμήσῃ τῆς πραγματείας του, καὶ ὅσο κάνουν νὰ τοῦ τῆς πληρώσῃ. Ἐτσι, ἀφοῦ ξετίμησε τῆς πραγματείας του, τὸν ἐπλήρωσε καὶ ἐξακολούθησε τὴν ὁδοπορία τῆς· καὶ τόπο πέρνει, τόπ' ἀφί-νει, καὶ πάει σὲ μιὰ χώρα, ποῦ ἦταν οὐλοὶ οἱ ἀνθρώποι πεθαμμένοι καὶ τὰ ζῶα, καὶ προχωρῶντας ἔς τὰ βασιλικά παλάτια, παντοῦ βλέπει ἀνθρώπους πεθαμμένους, ἀνεβαίνει ἔς τῆς σκάλες, βρέσκει τοὺς στρατιώτες ποῦ φυλάγανε κ' αὐτοὺς πεθαμμένους· μπαίνει μέσα ἔς τὰ παλάτια, καὶ βρέσκει τὸ βασιλόπουλο ἔς τὸ θρόνον πεθαμμένο κ' ἐκράτηγε ἔς τὸ χερί του μιὰ μεμβράνα μακρὰ, καὶ ἔς αὐτὴ τὴν μεμβράνα ἦταν γραμμένα: «Ὁποῖος βοεθῇ ἐδῶ κατὰ τύχην νὰ διαβάσῃ τούτῃ τὴ μεμβράνα, χωρὶς νὰ κοιμηθῇ σαράντα ὥρες καὶ τέσσερες ὥρες καὶ τρεῖς ματσαρώλες (μισαῖς ὥραις) τότε θ' ἀναστήθῃ οἱ ἀνθρώποι οὐλοὶ καὶ τὸ βασιλόπουλο, καὶ ἂν εἶναι ἄντρας νὰ τὸν κάμῃ βασιλεῖα καὶ ἂν εἶναι γυναῖκα νὰ τὴν κάμῃ βασίλισσα γυναῖκα του». Ἀμέσως λοιπὸν ἀρχισεν ἡ Καλόγηρα νὰ διαβάξῃ τὴ μεμβράνα καὶ ἔκαμε τῆς σαράντα ὥρες καὶ τῆς τέσσερες ὥρες, χωρὶς ν' ἀποκοιμηθῇ, ἀλλὰ ἔς τῆς τρεῖς ματσαρώλες ἀποκοιμήθη. Τότε εὐρέθη κατὰ τύχην μιὰ Ἀράπα, κ' αὐτὴ ἐδιάβασε τῆς τρεῖς ματσαρώλες καὶ ἀναστήθηκαν οὐλοὶ, καὶ τὸ βασιλόπουλο, σὰν εἶδε τὴν Ἀράπα κοντά του, ἐκατάλαβεν ὅτι αὐτὴ ἐδιάβασε τὴ μεμβράνα

καὶ ἀναστήθηκε καὶ ὁ λαὸς του κι' αὐτός, καὶ κατὰ τὴν ὑπόσχεσι τῆς γραφῆς τὴν πῆρε γυναῖκα, καὶ ἀφοῦ ῥώτησε καὶ γιὰ τὴν καλόγηρα, εἶπεν ἡ Ἀράπα ὅτι εἶνε σκλάβα τῆς καὶ τὴν ἔκαμε χηνοβοσκοῦ. Κ' ἔτσι ἡ δύστυχη ἔβασκε τῆς χῆνες καὶ καταριώτανε τὴ σκοτεινὴ τῆς μοῖρα, ποῦ ἀκόμη τὴν κατάρτεχε καὶ δὲν ἀπόστασε.

Μία τῶν ἡμερῶν ἦρθε μῆνυμα 'ς τὸ βασιλόπουλο, νὰ πάη 'ς ἕν ἄλλο βασιλόπουλο, γιὰ νὰ τηράξουν κάποια ὑπόθεσι τοῦ βασιλείου τους, ἐπειδὴ ἦτανε γειτόνοι. Τότε ἐρώτησε οὐλοὺς τοὺς ἀνθρώπους τοῦ παλατιοῦ του, τί χάρες ἤθελαν νὰν τοὺς φέρῃ ἀπὸ τὸ ταξίδι καί, ἀφοῦ καθένας τοῦ εἶπε τὴν παραγγελιὰ του, ἔκάλεσε καὶ τὴν δύστυχη τὴ χηνοβοσκοῦ νὰν τὴ ρωτήσῃ τί ἤθελε νὰν τῆς φέρῃ· ἡ βασίλισσα τὸν ἀμπόδιζε ἀπ' αὐτό, γιατί πάντα ἐφοβότανε, νὰ μὴν τύχῃ καὶ μάθῃ, ὅτι 'κεῖνὴ ἐδιάβασε τῆς σαράντα ὥρες καὶ τῆς τέσσερες ὥρες κι' αὐτὴ μόναχα τῆς τρεῖς μαντζαρώλες. Ἀλλὰ τὸ βασιλόπουλο ἐπίμενε νᾶρθῃ, νὰν τὴ ρωτήσῃ τί θέλει. Κ' αὐτὴ ἀποκρίθη: «Μιὰ πέτρα τῆς ὑπομονῆς κ' ἕνα μαχαῖρι τῆς σφαγῆς» κι' ἂν δὲν τὰ φέρῃ, τὸ καράβι του νὰ μὴν κινᾷ». Τὸ βασιλόπουλο λοιπὸν ἐπῆγε 'ς τὸ μῆνυμα, καὶ ὄντας ἦτανε καιρὸς νὰ γυρίσῃ, ἐψώνισε ὁλονῶνε τῆς χώρας, ἀλλὰ τῆς χηνοβοσκοῦς τὴν παραγγελιὰ τὴν ἀλησμόνηκε· μὰ καὶ τὸ καράβι δὲν ἐκίναγε· πολεμᾶνε οἱ ναῦτες, ἀγωνιῶνται— πονθενὰ νὰ κινήσῃ. Τότε λέει ὁ καραβοκύρης τοῦ βασιλόπουλου: νὰ μὴν τύχῃ κι' ἀλησμόνηκε καμμιά παραγγελιὰ, καὶ γι' αὐτὸ δὲν κινᾷ τὸ καράβι; Ἀμέσως θυμήθηκε τὸ βασιλόπουλο τῆς χηνοβοσκοῦς τὴν παραγγελιὰ, τὴν εἶπε τοῦ καραβοκύρη, καὶ τὸν ἔστειλε νὰ πάρῃ μιὰ πέτρα τῆς ὑπομονῆς, κ' ἕνα μαχαῖρι τῆς σφαγῆς γιὰ τὴ χηνοβοσκοῦ, κι' ἀφοῦ τὰ πῆρεν, εἶπε τοῦ βασιλόπουλου νὰ τὴν προσέξῃ, γιατί κάτι κακὸ θά'χῃ 'ς τὸ νοῦ τῆς ἡ χηνοβοσκοῦ ποῦ τὰ ἔζητησε αὐτά.

Ἔτσι, ἐγύρισε 'ς τὰ παλάτια τοῦ τοῦ βασιλόπουλο κ' ἐμοίρασε σὲ οὐλοὺς τοῦ παλατιοῦ τοὺς ἀνθρώπους· καὶ παρᾶγγελε νὰ ἔρθῃ καὶ ἡ χηνοβοσκοῦ νὰν τῆς δώσῃ τὴ χάρι τῆς, γιὰ νὰν τὴν προσέξῃ νὰ ἰδῇ τί θὰ κάμῃ μὲ τὸ μαχαῖρι τῆς σφαγῆς καὶ μὲ τὴν πέτρα τῆς ὑπομονῆς· κι' ἀφοῦ ἦρθε, τῆς τᾶδωκε καὶ τῆς εἶπε νὰ καθήσῃ μέσα σ' ἕναν ὄντᾶ τοῦ παλατιοῦ καὶ νὰ μὴν πάη μὲ τῆς χῆνες καὶ τὴν ἐδιάταξε νὰ λουστῇ καὶ ν' ἀλλάξῃ. Αὐτὴ ἀμέσως ἔκαμε τὴ γνώμη του κ' ἐκλείστη μέσα 'ς τὸν ὄντᾶ, ποῦ τῆς ἔδωκε, καὶ αὐτὸς τὴν παραφύλαγεν

ἀπὸ μιὰ τροῦπα, ἀπ' τὸν ἄλλον κοντινὸν ὄντᾶ, νὰ ἰδῇ τί θὰ κάμῃ. Ἔτσι αὐτὴ, ἀφοῦ ἔμπηξε κάμω τὸ μαχαῖρι τῆς σφαγῆς, ἔβαλε 'ς τὴν καρδιά τῆς τὴν πέτρα τῆς ὑπομονῆς καὶ ἄρχισε νὰ μοιρολογᾷ καὶ νὰ λέῃ: «Δὲν ἤμουν ἐγὼ, ποῦ μ' ἐζήτησε τὸ βασιλόπουλο νὰ μὲ πάρῃ γυναῖκα, ἀλλὰ ἡ μοῖρα μου ἡ κακὴ μ' ἐμπόδισε καὶ μ' ἔδιωξ' ὁ πατέρας μου μὲ φορεσιὰ καλόγηρας; Ἀκουγέ τα πέτρα τῆς ὑπομονῆς καὶ σὺ μαχαῖρι τῆς σφαγῆς:

—Δὲν ἤμουν γὰρ, ποῦ περπάταγα καὶ παρᾶδερχα τῆς ἐρημίας, τῆς σκοτεινίας, χωρὶς νὰ ξέρω ποῦ πηγαίνω, χωρὶς νὰ ξέρω τί νὰ γένω, μὲς 'ς τὰ θεριά, 'ς τὰ γοῖμα, μὲ πείνα καὶ μὲ γόδυμα, καὶ κανεὶς δὲν μ' ἐμπαζε, ἕνας δὲν μὲ γινώριζε, μόνον ἕνας λαγῆνας μ' ἐμπαζε 'ς τὸ σπῆτι του, μὰ κ' ἐκεῖ ἡ μοῖρα μου ἡ κακὴ, τοῦσπασε τὰ λαγῆνια του, γιατί μὲ κατάρτεχε κι' οὐλο μὲ κυνήγαγε...

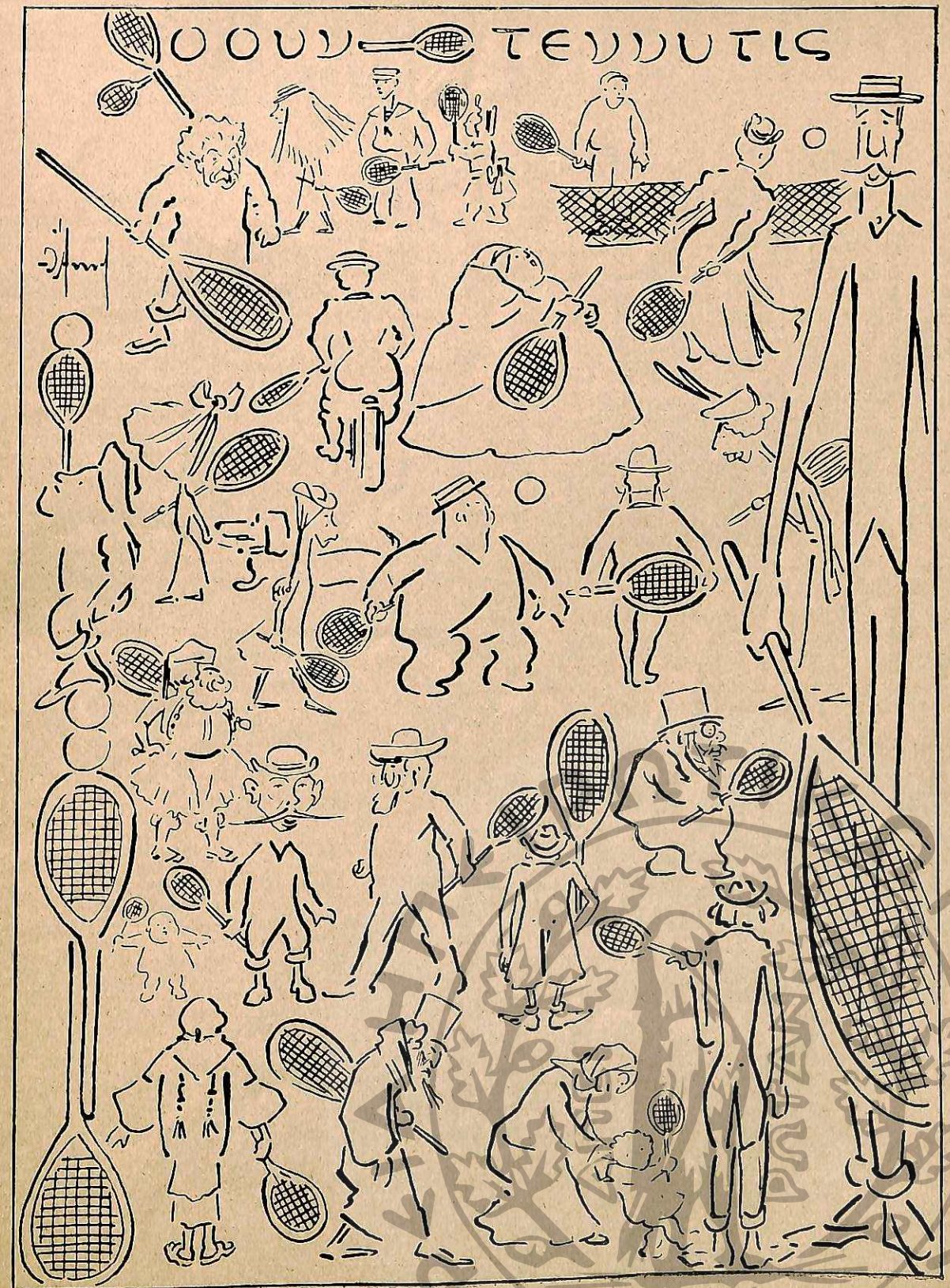
Ἀκουγέ τα, πέτρα τῆς ὑπομονῆς καὶ σὺ μαχαῖρι τῆς σφαγῆς!

Δὲν ἤμουν γὰρ, ποῦ νυχτοπερπάτησα καὶ νυχτοσακίστηκα κ' ἦρθα δῶ σὲ τοῦτ' τὴ χώρα σὲ μιὰ μαύρῃ κακῇ ὥρᾳ, ποῦ ἦταν οὐλοὶ πεθαμμένοι καὶ 'ς τῆς στομάτες ξαπλωμένοι, κ' ἔκατσα κ' ἐδιάβασα μαύρα δάκρυα ν' ἔχρσα, οὐλές τῆς σαράντα ὥρες καὶ τῆς τέσσερες ἀκόμη. Μὰ 'ς τῆς τρεῖς τῆς ματζαρώλες ἦρθεν ἡ κακὴ μου μοῖρα καὶ μοῦ ἐκλείσε τὰ μάτια κ' ἔφτασε μιὰ μαύρῃ Ἀράπα, διέβασε τρεῖς ματζαρώλες καὶ μ' ἀμπερόλαβε τὴ δόλια, κ' ἔγινε αὐτὴ βασίλισσα κ' ἐγὼ χηνοβοσκοῦ;... Μαχαῖράκι τῆς σφαγῆς 'ς τὴν καρδοῦλα μου νὰ μπῆς!...

Ἐκεῖ ποῦ ἦταν ἔτοιμη ἡ χηνοβοσκοῦ νὰ μπῆξῃ τὸ μαχαῖρι 'ς τὴν καρδιά τῆς, ἀνοιξ' ὁ βασιλιάς τὴν πόρτα τοῦ ὄντᾶ κ' ἔτρεξε καὶ τῆς ἐκράτησε τὸ χέρι, τὴν παρηγόρησε, τὴν ἐντυσε βασιλικά φορέματα, τὴν ἐκάθισε 'ς τὸ βασιλικὸ θρόνο, καὶ τὴν ὠνόμασε γυναῖκα του, καὶ τὴν Ἀράπα τὴν ἔκαμε χηνοβοσκοῦ· κ' ἔτσι κατσαν κείνοι καλὰ καὶ μεῖς καλλίτερα.

Ι. Γ. ΘΕΟΔΩΡΟΠΟΥΛΟΣ

[Ἀπὸ τὸ Σπαρτιατικὸν Ἡμερολόγιον]

ΤΟ ΔΕΚΔΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ

ΜΑΘΗΜΑΤΑ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ ΤΩΝ «ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΩΝ»

ΥΠΟ ΤΟΥ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΟΥ Α. Σ. ΑΡΒΑΝΙΤΟΠΟΥΛΟΥ

Μάθημα έκτον. Πραξιτέλης και Λύσιππος.

Τὸ πρῶτον ἡμῖν τοῦ μαθήματος τούτου περὶ τοῦ Πραξιτέλους ἐδημοσιεύθη εἰς τὸ προηγούμενον τεύχος.

Εντελὴς διάφορον χαρακτήρα ἀπὸ τοῦ Πραξιτέλους μᾶς παρουσιάζει ὁ μέγας καὶ τελευταῖος διδάσκαλος τῆς Ἀργεῖοσικωνίας Σχολῆς καὶ τῆς ὅλης Ἑλληνικῆς Πλαστικῆς Λύσιππος· δύναται νὰ ὀνομασθῇ, ὅπως ὁ Φιλοποίμην, ὁ ἐσχάτος τῶν Ἑλλήνων καλλιτεχνῶν.

Ὁ Λύσιππος ἔζησεν 90—100 ἔτη, ἔδρασε δὲ καλλιτεχνικῶς ἐπὶ ἡμῖν καὶ πλέον αἰῶνα (360, ἢ 350—300 π. Χ.), δηλ. καθ' ὅλην τὴν ἐποχὴν τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου, τοῦ ὁποίου ἦτο ὁ ἐπίσημος καλλιτέχνης τῆς αὐτῆς διὰ τὴν κατασκευὴν χαλκῶν ἀνδριάντων τοῦ μεγάλου ἀνδρός, τοῦ ὁποίου ἐξόχως ἀπέδιδε τὴν φυσιογνωμίαν, καὶ τῶν περὶ αὐτόν.

Ὅλα τὰ ἔργα τοῦ Λύσιππου ἦσαν χαλκᾶ, ἀριθμοῦνται δὲ εἰς 1500 κατὰ τι ἀνέκδοτον, ὅτι ὁ καλλιτέχνης συνείδησε νὰ θέτῃ κατὰ μέρος ἐν χρυσοῦν νόμισμα διὰ κάθε ἔργον, τὸ ὁποῖον ἐξήρχετο ἐκ τοῦ ἐργοστασίου του, καὶ οἱ οἱ υἱοὶ καὶ κληρονόμοι του, οἱ ὁποῖοι ἦσαν ἐπίσης καλλιτέχνη, Δάϊππος, Βόηθος καὶ Εὐθυκράτης, εὗρον 1500 τοιαῦτα νομίσματα. Ἄν ὁ τεράστιος οὗτος ἀριθμὸς δὲν εἶναι ἀκριβής, ἐνέχει τὴν ἀλήθειαν ὅτι ἀπὸ ὅλους ἀνεξαιρέτως τοὺς καλλιτέχνας τῆς ἀρχαιότητος ὁ Λύσιππος κατεσκεύασε τὰ περισσότερα ἔργα· δεῖγμα τῆς φιλοπονίας του εἶναι καὶ ὁ θάνατός του, ὅπως τὸν περιγράφουν ἐπὶ τὸ ῥομαντικώτερον οἱ ἀρχαῖοι· ἐληθμονήθη δηλ. εἰς τὴν ἐπεξεργασίαν ἐνὸς ἔργου καὶ ἐλιποθύμησεν ὡς γέρον ἡδὴ καὶ ἀπέθανεν ἐκεῖ.

Πλείστα ἀντίγραφα ἔργων τοῦ Λύσιππου ἐσώθησαν· τὰ ἔργα του ἦσαν καθ' ὅλον τὸν κόσμον διασπαρμένα καὶ ἀκόμη καὶ εἰς τὴν Βαβυλῶνα εὗρέθη ἀντίγραφον ἔργου του.

Τὸ ἀριστούργημα τοῦ Λύσιππου ἦτο ὁ περίφημος Ἀποξυόμενος, διὰ τὸν ὁποῖον ἀναφέρεται μοναδικὸν διὰ τὴν καλλιτεχνίαν γεγονός, ὅτι ἐπανεστάτησε χάριν αὐτοῦ ὁ λαὸς τῆς Ρώμης. Θὰ ἦτο ἀνδριάς νικητοῦ νεανίου ἐν Ὀλυμπίᾳ ἢ ἀλλαχοῦ, ὅταν δὲ ἀπεσπάσθη ἐκ τοῦ βήθρου του καὶ ἐστήθη ὑπὸ τοῦ Ἀγορίππα εἰς τὴν εἰσόδον τῶν νέων Θερμῶν του ἐν Ρώμῃ, ἔλαβε τὸ παράνομα Ἀποξυόμενος ἐκ τῆς ἐργασίας, τὴν ὁποίαν παρίστατο ἐκτελῶν ὁ αὐτοκράτωρ Τιβέριος, θανυμᾶζων καὶ αὐτὸς τὸ ἔργον, τὸ ἀπήγαγεν εἰς τὰ ἰδιαίτερα δωμάτιά του ἐν τοῖς ἀνακτόροις. Ἄλλ' ὁ λαὸς ἀπεδοκίμασε θορυβῶδως ἐν τῷ θεάτρῳ τὸν αὐτοκράτορα, ἀπήτησε τὸ ἔργον διὰ τὴν κοινήν θῆαν, καὶ ἠνάγκασε τὸν Τιβέριον νὰ τὸ ἀποδώσῃ.

Εὐτυχῶς ἐσώθη ὡραῖον καὶ πιστὸν ἀντίγραφον ἐκ μαρμαροῦ, εὐρισκόμενον σήμερον εἰς τὸ Βraccio Nuovo, ὅπου ἐπιβάλλει ἀμέσως ἀπὸ τὴν εἰσόδον εἰς τὸν μακρὸν καὶ πλήρη ὡραῖον ἔργον βραχίονα ἐκείνου τοῦ Βατικανοῦ, μετὰ τὴν εὐκινήσιαν, τὴν ὡραιότητα καὶ τὴν χάριν του.

Παρίσταται νεανίας σταθεῖς τυχαίως κάπνου εἰς τὴν παλαίστραν. ὑψώσας τὴν δεξιάν καὶ ἀρχίζων νὰ τὴν ἀποξύῃ μετὰ τὴν σπλεγγίδα (ξύστραν), τὴν ὁποίαν κρατεῖ μετὰ τὴν ἀριστεράν· τὸ θέμα εἶναι ἀπλούστατον καὶ κοινότατον, πολλοὶ δὲ καλλιτέχνη, ἐν οἷς ὁ Πολύκλειτος καὶ Ἰσως ὁ Ἀλκαμένης εἶχον παραστήσει τοιοῦτους Ἀποξυόμενους· ἀλλ' οἱ ἀρχαῖοι δὲν ἐπεδίωκον νὰ εὗρουν σπάνια καὶ ἀνεκμετάλλευστα θέματα, οὔτε ὁ λαὸς ἠρέσκετο εἰς αὐτά· τὸ πᾶν ἔκειτο εἰς τὴν ἐκτέλεσιν, καὶ ὡς πρὸς τοῦτο εἶναι ἀνυπερβλήτος ὁ νεανίας τοῦ Λύσιππου· ἀποτελεῖ τὸ νικητήριον τέγμα τῶν τόσων μόχθων καὶ ἀγώνων τῆς μεγάλης Ἀργεῖοσικωνίας Σχολῆς, ἐργαζομένης ἐπὶ 300 καὶ πλέον ἔτη, διὰ νὰ παραστήσῃ τὸν τέλειον τύπον γυμνοῦ ἀνθρώπου.

Τὸ ἄκρον ἄκρον τῆς τελειότητος κατὰ φύσιν καὶ τέχνην τοῦ ἀνθρώπου σώματος διὰ πᾶσαν ἐποχὴν καὶ ἔθνος, ἐφ' ὅσον ὑφίσταται ὁ ἀνθρώπος ὅπως ἔχει, εἶναι ὁ Ἀποξυόμενος τοῦ Λύσιππου.

Διότι ὡς πρὸς τὰς ἀναλογίας πρῶτον τῶν μελῶν εἶναι ὁραιότατος ἢ κεφαλὴ μικρὴ, ὁ κορμὸς βραχὺς καὶ λεπτὸς, τὰ σκέλη μακρά, τὸ ὕψος τοῦ σώματος ὀκτὼ κεφαλαί, ἐν ᾧ εἰς τὸν κανόνα τοῦ Πολυκλείτου, τὸν Δορυφόρον, ὁ κορμὸς εἶναι ὀγκώδης, ἡ κεφαλὴ μεγάλη, τὰ σκέλη βραχεῖα, τὸ ὕψος τοῦ σώματος ἑπτὰ κεφαλαί.

Ἡ ἰδέα τῆς κινήσεως εἶναι ἐξόχως ἐπιτυχής· ὁ Ἀποξυόμενος, ἐν ᾧ παρίσταται ἡρεμώτατος καὶ πατεῖ μετὰ ὅλον τὸ πέλμα καὶ τῶν δύο ποδῶν, εἶναι εὐκίνητος καὶ εὐστροφος, ἡμπορεῖ πρὸς πᾶσαν διεύθυνσιν νὰ κινήθῃ καὶ νὰ στραφῇ ἀκόπως καὶ ἀμέσως, ἐν ᾧ ὁ Δορυφόρος, μ' ὅλον ὅτι παρίσταται βαδίζων, δὲν ἡμπορεῖ νὰ κινήθῃ παρὰ μόνον πρὸς τὰ ἔμπροσ, καὶ μετὰ βῆμα στρατιωτικόν, καὶ ἐν μέρει πρὸς τὰ πλάγια, δὲν ἡμπορεῖ νὰ στραφῇ, χωρὶς κίνδυνον νὰ συντρίψῃ τὰ ὀστέα του.

Ὁ κανὼν λοιπὸν τοῦ Λύσιππου, ὁ Ἀποξυόμενος, προϋποθέτει τελείαν γνώσιν τῆς μηχανικῆς τοῦ σώματος, τῆς ἀνατομικῆς αὐτοῦ, τῶν ἀναλογιῶν του καὶ ἀκόμη ἐνέχει τελειοτάτην ὀπτικήν· ἀπὸ ὅπουδήποτε τὸν παρατηρήσῃ τις, εὐρίσκει ὅλην τὴν εὐλογίαν καὶ εὐστροφίαν, νομίζει τις ὅτι ἀπὸ παντοῦ ἔχει νέαν ὄψιν καὶ φαίνεται ὅτι ὑπὸ τοὺς ὀφθαλμούς μας θὰ μεταβληθῇ.

Ἐδῶ βλέπομεν πῶς ὁ τέλειος κατὰ τέχνην Δορυφόρος τοῦ Πολυκλείτου δὲν δύναται νὰ εἶναι καὶ τελείως ὡραῖος· εἰς τὴν φύσιν δὲν ὑπάρχει βεβαίως σῶμα Δορυφόρου εἰς μαθηματικὴν τελειότητα μελῶν, ὑπάρχει ὅμως σῶμα Ἀποξυομένου τοῦ Λύσιππου, κατὰ φύσιν τέλειον.

Καὶ ὡς πρὸς τὴν φυσιογνωμίαν εἶναι ἐξαιρετος ὁ Ἀποξυόμενος καὶ πολὺ διάφορος ἀπὸ τὸν Δορυφόρον· διότι ἐν ᾧ ὁ δευτερος εἶναι ἀπλούς, ἀφελής, ἀγαθός, καρτερικός, εὐπειθής, χωρὶς φιλοδοξίας, ὁ πρῶτος εἶναι εὐφυής, πλήρης χάριτος καὶ νοημοσύνης, φιλόδοξος, ἀνυπόμονος, πλήρης σχεδίων καὶ ἀνησυχῶν πνεύματος, ρεμβὸς καὶ ὀνειροπόλος. Ὁ Δορυφόρος εἶναι ὁ Δωριεὺς τοῦ 8ου π. Χ. αἰῶνος, ὁ Ἀποξυόμενος εἶναι ὁ κατακτητὴς καὶ μεγαλειήβολος, ὁ δραστήριος καὶ ἄσπικτος, ὁ πλήρης δύναντος διὰ δόξαν, ἐργασίας, καὶ πνευματικῆν δράσιν Ἑλλήνων τῶν χρόνων τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου, ῥιψοκίνδυνος, δρῶν πανταχοῦ καὶ ἔχων πανταχοῦ ἰδίαν γνώμην καὶ αὐτοβουλίαν.

Ὁ νεανίας τοῦ Λύσιππου τέλος αἰσθάνεται, βλέπει

ζῆ, κινεῖται μετὰ τῶν ζώντων, εἶναι αὐτὴ ἡ ἀνθρώπινη ψυχὴ, διότι μόνον ἡ πνοὴ τοῦ λείπει. Καὶ ἐν ᾧ εἶναι ἡ ἐμπυρνος φύσις, δὲν ἔχει κανένα πραγματικὸν ἢ προσωπογραφικὸν χαρακτήρα· εἶναι ὡσὲν ἰδέα.

Ὁ Λύσιππος ἐν ᾧ ἡξεύρει ὅλην τὴν κίνησιν καὶ ὅλην τὴν ἀνατομικὴν τῶν σωμάτων, δὲν θέλει νὰ τὰ ἐπιδείξῃ· συγκρατεῖ τὸν ἑαυτὸν τοῦ ὡς μέγας καλλιτέχνης, καὶ μόνον ἡρεμα ἐλεύθερα ἔργα παριστᾷ· οἱ διάδοχοί του καὶ οἱ μεταγενέστεροι ἀντλοῦν ἀπ' αὐτὸν καὶ κινοῦν τὸ ἀνθρώπινον σῶμα ἔχοντες πυξίδα τὸν Ἀποξυόμενον.

Ἄλλων ἔργων τοῦ Λύσιππου ἔχομεν ἀντίγραφα, μετὰ τῶν ὁποίων λαμπρὰν θέσιν κατέχει τὸ ἀνάθημα τοῦ Διόχου ἐν Δελφοῖς· ἰδίως ὁ Ἀγίας τοῦ Μουσείου τῶν Δελφῶν εἶναι τύπος Λυσίππειου ἀνδριάντος προγενεστέρου τοῦ Ἀποξυομένου.

Ὁ Ἡρακλῆς ὑπῆρξεν ὁ ἀγαπητός τύπος τοῦ Λύσιππου· τὸν παρέστησεν ὑπὸ ποικίλας μορφάς· ἀντίγραφα τοῦ ἀναπαυομένου Ἡρακλέους ἐσώθησαν τὸ ἐν Νεαπόλει ἔργον, τοῦ Γλύκωνος· ὁ λεγόμενος Ἡρακλῆς Φαρνέζε, ἄλλα ἐν Φλωρεντίᾳ καὶ ἐν ἑκ τῆς θαλάσσης τῶν Ἀντικυθήρων· ἄλλα τὸ ἀντίγραφον τοῦ Γλύκωνος μετὰ τὰ βουνα τῶν μυῶνων εἶναι ἀρδὲς καὶ κομικὸν ἔργον, καὶ ἀπορεῖ τις πῶς τὸ ἐθαύμαστον πολλοὶ κατεσκευάσθη εἰς Ῥωμαϊκὴν ἐποχὴν καὶ διὰ νὰ εὐφράνῃ τὸν ῥωμαϊκὸν ὄχλον, ὁ ὁποῖος ἠρέσκετο εἰς τοὺς μυϊκοὺς ὄγκους καὶ τὰς υπερβολὰς.

Ἐκτὸς τούτων ὁ Λύσιππος εἶναι ὁ μόνος μετὰ τὸν Φειδίαν καλλιτέχνης, ὁ ὁποῖος ἀπετόλμησε νὰ κατασκευάσῃ θεοὺς καὶ μάλιστα τὸν Δία δυστυχῶς δὲν ἔχομεν ἀντίγραφα διὰ νὰ κρίνωμεν ἀσφαλῶς τοὺς δύο αὐτοὺς κολοσσούς τῆς τέχνης. Φαίνεται ὅμως ὅτι ἡ κεφαλὴ τοῦ Διὸς Otricoli, ἡ διαδεδομένη εἰς ἑκ μαγαζία καθ' ὅλον τὸν κόσμον, ἀντιγράφει ἔργον τοῦ Λύσιππου· διότι ὁ Ζεὺς τοῦ Φειδίου τοῦ κατασκευαστοῦ μᾶς Ἀθηναίας παρίστατο πάντως εὐμένης, ἀγαθός, ἐμπνέων ἀγάπην, σεβισμόν. ἑλπίδα, ἀνακούφιον, μεγαλοπρεπὴς ἀλλ' ὡς πατὴρ σεβαστός, τὸ ἰδεώδες τῆς προσηνείας καὶ τῆς καλωσύνης· τὸ δὲ λεγόμενον ὅτι ὁ Φειδίας ἐνεπνεύσθη ἐκ τῶν στίχων τοῦ Ὀμήρου

*ἢ καὶ κτανέησιν ἐπ' ὀφρύσι νεῦσε Κρονίων
ἀμβρόσια δ' ἄρα χεῖται ἐπερρώσαντο ἄνακτος
κρατὸς ἀπ' ἀθανάτοιο, μέγαν δ' ἐξέλιξεν Ὀλυμπον*

εἶναι μῦθος καὶ ἀνόητος παρομοίωσις εὐφραντάστου ἀρχαίου νινὸς κριτικῶν.

Ὁ Ζεὺς Otricoli ἔχει τὰ χαρακτηριστικά, τὰ ὁποῖα ἀναμνησκόμεν ἀπὸ τὰς νέας τάσεις τῆς Τέχνης τοῦ 4ου αἰῶνος. Παρίσταται κυρίως σκεπτικός, περιφροντικός, κοπιῶν καὶ μοχθῶν διὰ τὴν ἁρμονίαν τοῦ κόσμου, μέγας, παντοδύναμος· εἰς αὐτὸν ἀρμόζει καὶ ὁ Λύσιππος χαρακτήρ καὶ οἱ ἀνωτέρω στίχοι τοῦ Ὀμήρου.

Τὸν δὲ Ποσειδῶνα παρέστησεν ἀνυπερβλήτως ὁ Λύσιππος· ἦτο χαλκοῦν ἄγαλμα λατρείας ἐν τῷ Ἰσθμῷ, ὅπου ἐτελοῦντο οἱ ἀγῶνες τῶν Ἰσθμίων· τὸν φέρουν τὰ νομίσματα Δημητρίου τοῦ Πολιορκητοῦ, τὰ ὁποῖα ἔκοψεν ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς ἀνακηρύξεώς του ὡς στρατηγοῦ τῶν Ἑλλήνων ἐκεῖ· ἔχομεν δὲ καὶ ἀντίγραφον εἰς τὸ μέγεθος τοῦ πρωτοτύπου ἐν τῷ Μουσείῳ τοῦ Λατερανοῦ ἐν Ρώμῃ· τὸ ὁποῖον ὅμως ἔχει πολλὰς καὶ κακὰς συμπληρώσεις.

Ἀναγνωρίζεται ἐν τούτοις σαφῶς ἡ παράστασις· ὁ θεὸς παρεστάθη πρὸ ὀλίγου ἐξελθὼν ἐκ τῆς θαλάσσης ἢ κόμης του καὶ τὸ γένειον φαίνεται ὡς νὰ ἀποστάξῃ ἀπὸ τοῦ ὕδατος· ἐνεφανίσθη ἐκεῖ ἐνώπιον τῶν πιστῶν του τοὺς ὁποῖους παρατηρεῖ μετὰ πολλὴν εὐμένειαν καὶ ἀγαθότητα, ἀλλὰ καὶ μετὰ ὀρίαν ὄντος, τὸ ὁποῖον δὲν εὐρίσκειται εἰς τὸ στοιχεῖον του. Ὁ Λύσιππος λοιπὸν κατάρθρωσε νὰ δώσῃ τὰ γνήσια χαρακτηριστικά τοῦ Ποσειδῶνος καὶ διὰ τούτου

δικαίως ἐθαυμάσθη ὑπὸ τῶν ἀρχαίων καὶ τὸ ἔργον του ἐπεκράτησεν ὡς γενικὸς τύπος.

Ἡ ἐπίδρασις τοῦ Λύσιππου ὑπῆρξε μεγάλη ἰδίως εἰς τοὺς μικροτεχνίτας χαλκουργούς· ὡς πρὸς τὴν Πλαστικὴν πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὅτι ἡ Περσική καὶ Ῥωδια Σχολή, εἶναι ἀπαύγασμα τῆς τέχνης τοῦ αὐτοῦ ὑπέδειξε τί ἡδύνατο ἀκόμη νὰ παραστήσῃ ἡ Τέχνη, ἔστω καὶ παρεμβαίνουσα ἀπὸ τὰ ὅρια τῆς ἡρεμίας, ἡ ὁποία εἶναι ὁ κύριος καὶ ἀπαραίτητος χαρακτήρ τῶν μεγάλων καλλιτεχνῶν εἰς τὰ ἐλεύθερα καὶ περιφερόμενα ἔργα.

Ἄν παραστήσωμεν μετὰ ὅρους ὑψηλὸν τὴν Τέχνην, βλέπομεν ἐξ ἀρχῆς, πῶς ἐπιχειρεῖ ἡ Πλαστικὴ νὰ καταστήσῃ τὸ ἔδαφος, πῶς προχωρεῖ καὶ πῶς φθίνει εἰς τὸ ὑψιστον σημεῖον ἐκ τῶν ἐργατῶν πρῶτος ὁ Φειδίας, ἔπειτα ὁ Πολύκλειτος, τρίτος ὁ Σκόπας, ἔπειτα ὁ Πραξιτέλης καὶ τελευταῖος ὁ Λύσιππος. Μόνον τοὺς πέντε αὐτοὺς χωρεῖ ἡ κορυφή· δὲν ὑπάρχει οὐδεμία θέσις δι' ἄλλον. Ἰὰ μετὰ τὸν Λύσιππον εἶναι καταπτώσις καὶ παρακμή. — Καὶ ὅμως τὸ γόνιμον καὶ ὑπερφορὸν Ἑλληνικὸν πνεῦμα κατορθώνει, ἔστω καὶ καταβαίνειν ἀπὸ τὴν ἄλλην πλευράν, νὰ παραστήσῃ τὸ καλὸν ἐν τῇ Πλαστικῇ καὶ ὑπὸ ἄλλῃ ὄψιν, ἐπίσης ὡραῖαν, διδακτικὴν, ἀσιαυμάστον καὶ αὐτὴν, ἀν καὶ φέρεται ἐντὸς τῆς τοῦ στοιχείου τῆς παρεμβάσεως. Ἡ νέα αὐτὴ ὄψις εἶναι πλησιέστερα πρὸς ἡμᾶς, καὶ δύναται νὰ θεωρηθῇ δικαίως νέα ἀκμὴ, τὴν ὁποίαν θὰ ἴδωμεν εἰς τὴν Περσικὴν καὶ Ῥωδιαν Σχολήν.

ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΖΩΗ

Β. Μποκατσιάμπης

Ὁ ἐφετινὸς χειμῶνας πολὺ ἄγονος. Μία ἐκθεσις μόνον, τοῦ κ. Μποκατσιάμπη, εἰς τὸ ἐργαστήριον του, ἡ ὁποία ἐτελείωσε πρὸ τριῶν ἐβδομάδων, καὶ μία τοῦ κ. Βικάνου ἡ ὁποία ἠνοίξε προχθὲς εἰς τὸν «Παρθενόν». Περὶ αὐτῆς προσεχῶς.

Ὁ κ. Μποκατσιάμπης εἶνε ἕνας ἀγαθός, ἀγαθώτατος Κερκυραίος. Ἔτσι τοῦλάχιστον φαίνεται. Τόσον μάλιστα· ποὺ ὅταν μπαίνῃς εἰς τὴν ἐκθεσὶν του, σὲ πιάνει κρύος φόβος μήπως ἀναγκασθῇς νὰ φανῇς ἐπιειχὴς ἂν τυχὸν δὲν σοὺ ἀρέσουν τὰ ἔργα του.

Εὐτυχῶς, τὴν πρώτην φορὰν ποὺ ἐπῆγα, δὲν ἦτο ἐκεῖ. Μετ' ἐπεδεχθῇ ἡ μικρὰ μορατίτσα ὑπερέτρια μετὰ κάποιον δισταγμὸν κατ' ἀρχάς, ἔπειτα πολὺ πρόθυμη μετ' ὠδήγησε εἰς τὸ studio τοῦ ζωγράφου διὰ νὰ κοῦσε... τὸν τίτλον μου. Καὶ ἔτσι μόνος, ἐκάθησα εἰς μίαν πολυθρόναν μετὰ ὅλην μου τὴν ἀνεσιν, ἐπῆρα τὰς σημειώσεις μου καὶ ἔφηνά.

Μέσα εἰς τὰ εἰκοσι ἢ τριάντα λοιπὸν ἔργα ποὺ ἐκθέτει ὁ κ. Μποκατσιάμπης, ἐσταμάτησε τὸ μάτι μου εἰς ἕνα, τὸ Κυπαρίσσι του.

Καὶ δὲν ἡμπορῶ ἀκόμη, τὸ Κυπαρίσσι αὐτό, νὰ τὸ φαντασθῶ βγαλμένον ἀπὸ τὸ ἴδιο χεῖρ ποὺ ἔκαμε ὅλας τὰς ἄλλας εἰκόνας, αἱ ὁποῖαι σκεπάζουν τοὺς τοίχους. Τρίβω τὰ μάτια μου. Τὸ Κυπαρίσσι αὐτό—ὕδατογραφία—ἐνέχει κάτι τι. Κατάρμονον, βαθύ, μετὰ λευκάζοντα σημεῖα ποὺ διακρίνονται ἀνάμεσα εἰς τὸ σῶμα του, βαθύ ὅπως εἶναι εἰς τὴν φύσιν, ἔχον ὅμως τὴν ἐλαφρότητα τῆς ζωῆς καὶ τοῦ φωτός, εἶνε αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ μία ὑπαρξίς. Εἶναι ἕνα κυπαρίσσι. Καὶ αὐτὸ ζητεῖ κανεὶς ἀπὸ ἕνα ἔργον. Τὸ Κυπαρίσσι αὐτὸ ἔκείνα ποὺ δὲν ἔχουν αἱ ἄλλαι εἰκόνας τριγύρω του, καὶ τὰς ὁποίας, τίς οἶδε! Ἰσως δὲν θὰ τὰς ἐξεθέτετε ὁ ζωγράφος εἰς ἄλλην ἐκθεσιν, τοῦ «Παρθενόν» ἔξωθεν. Καὶ μὴ αἰσθητικὴ συγκίνησις ἡμπορεῖ νὰ γεννηθῇ μετὰ λίγας πινελιὰς μόνον, καλὰ βαλμένες ὅμως, ποὺ νὰ ὑποβάλλουν κατὰ εἰς τὸ αἶσθημα, εἰς τὴν

σκέψιν, εἰς τὴν φαντασίαν. Χρώματα μόνον καὶ γραμμαί, ὥς εἶναι ὅσον θέλουν πιστὰ βαλμένα, δὲν ἡμποροῦν νὰ συγκινήσουν. Καὶ ὁ κ. Μποκατσιάμπε μὴς παρουσιάζει, χρόνια τώρα, μίαν πιστοτάτην ἐκτέλεσιν. πού ἀποδίδει τὰ ἀντικείμενα μὲ τὴν ἐξωτερικὴν τὴν μόνον μορφήν, χωρὶς φαίνεται ὁ ἴδιος νὰ ἔχη συγκινήθῃ ἀπὸ τὴν θέαν των. Τὸ καυμένον αὐτὸ τὸ *Κυπαρίσσι*, ἀνοίγει ἕνα κόσμον. Κάτι εἶδε μέσα του ὁ ζωγράφος καὶ τὸ ἀπέδωσε.

Καὶ δι' αὐτὸ ἐπιμένω εἰς τὸ *Κυπαρίσσι* αὐτό, διὰ νὰ ἐπαναλάβω ἐκεῖνο πού ἐλέχθη καὶ θὰ λέγεται πάντοτε διὰ τὴν τέχνην, ὅτι ὁ κόσμος πού πηγάζει ἀπ' αὐτήν, δὲν εἶναι ὁ κόσμος πού βλέπομεν, ἀλλὰ ὁ κόσμος πού βλέπει καὶ αἰσθάνεται ὁ καλλιτέχνης καὶ τὸν ὁποῖον ὑποβάλλει διὰ τοῦ ἔργου του καὶ εἰς τὸν θεατὴν. Τὰ ἄλλα εἶνε κολοκύθια.

Καὶ ὅμως ὁ κ. Μποκατσιάμπε, ὅταν ἐπῆγα διὰ δευτέραν φοράν, μου ἔδειξε ὡς τὸ καλλίτερον ἔργον τῆς ἐκδόσεώς του τὴν *Κορακοφωλιά*, τὴν ὁποίαν καὶ δημοσιεύομεν. Ἐγὼ μένω πιστὸς εἰς τὸ *Κυπαρίσσι*. Ἡ *Κορακοφωλιά* εἶναι ἐλαιογραφία. Καὶ ὅσον καὶ ἂν τὴν ἀγαπᾷ ὁ ζωγράφος, ἐμένα μὲ ἀφίνει μᾶλλον ψυχρόν. Ἐνα μέρος ὅμως, τὸ βάθος τοῦ λιμένος, πού εἶνε συναρμυμένη πυκνὰ καὶ καίκα, εἶναι πολὺ εὐμορφον. Αὐτὸ μόνον. Ἡ θάλασσα ἔξαφνα εἶνε πολὺ στερεά. Τὰ καυμένα τὰ καίκα δὲν φοβοῦνται τίποτε, εἶναι καλὰ ἀσφαλισμένα ἀπὸ τοὺς θυμούς της.

Ἀρχετὰ ὀρεῖς μὲ ἐπιτυχημένους κυανούς τόνους ὁ *Παρνασσός* του.

Ἐτελείωσα.

KIMON MIXANLIDHS

ΔΙΑΛΕΞΕΙΣ

Τὸ πρῶτον μωᾶμεθανικὸν τέμενος ἐν Κων/πόλει.

ΕΥΘΥΣ μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Τούρκων, ὁ μέγας ναὸς τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας, ὁ ὁποῖος τοσάκις ἀντήχησεν ἀπὸ αἶνους θριάμβων, μετεβλήθη εἰς τουρκικὸν τζαμίον. Ἀλλὰ καὶ πρότερον ὑπῆρχε μωᾶμεθανικὸν τέμενος ἐν Κωνσταντινουπόλει, τὸ ἱδρυθὲν ὑπὸ τοῦ Βαγιαζίτ καὶ ἀκόμη προγενέστερον ἐπὶ τοῦ Ἰσακίου ὑπὸ Ἀγγέλου ἐδόθη προνόμιον εἰς τὸν ἱπποτικὸν Σαλαδῖνον, ὁ ὁποῖος ἔκτισε προσκύνημα παρὰ τὴν ἐκκλησίαν τῆς Ἀγίας Ἡιρήνης. Τὸ τζαμίον μάλιστα τοῦτο εἶνε τὸ γνωστότερον εἰς τὴν ἱστορίαν διότι ἔγινεν ἀφορμὴ νὰ κυριεύσουν οἱ σταυροφόροι τὴν πόλιν τὸ 1204 διότι οὗτοι ἐπετέθησαν κατὰ τῶν Μουσουλμάνων μετὰ τῶν τελευταίων τούτων συνεμάχησαν οἱ Ἕλληνες, καὶ οἱ σταυροφόροι εὗρον καιρὸν νὰ βάλουν πῦρ εἰς τὴν πόλιν καὶ νὰ εἰσδρμήσουν εἰς αὐτήν.

Ὁ κ. Π. Καρολίδης εἰς πολὺ ἐνδιαφέρουσαν ἀνακοινωσίαν του ἐν τῷ *Παρνασσῷ* τὴν 5 Δεκεμβρίου, μᾶς ἔκαμε γνωστὸν τὸ ἀληθινὸν πρῶτον μουσουλμανικὸν τέμενος τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ὁ Ἀραβ ποιητὴς τῶν ἄθλων τοῦ Σαῖτ Πατὰλ παριστάνει τὸν ἥρωά του, ὁ ὁποῖος ὁμοιάζει πρὸς τὸν Ἀκρίταν τῶν μεσαιωνικῶν μας παραδόσεων, εἰσερχόμενον εἰς τὴν Κωνσταντινουπόλιν, προσκυνοῦντα εἰς χριστιανικὸν ναὸν καὶ ζητοῦντα παρὰ τοῦ αυτοκράτορος νὰ τοῦ δοθῇ τόπος ὅσος ἡδύνατο νὰ περιληφθῇ εἰς ἕν δέμα ζῶον· ἀλλ' ὁ τόπος αὐτὸς ἦτο ἀπέραντος διότι τὸ δέμα ἐκόπη εἰς λοφίδας, καὶ ἐντὸς τῆς περιοχῆς αὐτῶν ἔκτισεν ὁ Σαῖτ Πατὰλ ὅχι μόνον τζαμίον, ἀλλὰ καὶ ἄλλα ἱδρύματα. Τὴν παράδοσιν ταύτην πιστοποιεῖ ὁ περίφημος Ἀραβ ἱστορικὸς Ταβάρης, καὶ μάλιστα μίαν μεταγενεστέρην τουρκικὴν μετάφρασιν τῆς ἱστορίας του, ἡ ὁποία προσθέτει καὶ περισσοτέρας λεπτομε-

ρείας ἀπὸ τὸ ἀραβικὸν κείμενον. Κατὰ ταύτην εἰς τὴν Κωνσταντινουπόλιν εἰσῆλθεν ἔφιππος ὁ Μασλαμᾶς, ὁ ἀρχιστράτηγος τοῦ ἀραβικοῦ στρατοῦ. — διότι ταῦτα συνέβαινον κατὰ τὴν μεγάλην ἐκστρατείαν τῶν Ἀράβων ἐναντίον τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐπὶ Λέοντος τοῦ Ἰσαύρου. Κατὰ τοὺς Βυζαντινοὺς χρονολογούς, οἱ Ἀραβες ἔπαθον κατὰ τὸν χειμῶνα τοῦτον τοῦ 716-717 πανωλεθρίαν δὲν φαίνεται ὅμως ἡ καταστροφὴ τῶν νὰ ἦτο τόσο μεγάλη, ὅση κοινῶς νομίζεται τοῦναντίον πιθανὸν εἶναι, ὅτι διὰ συνθηκῶν οἱ Ἀραβες ὑπεχώρησαν, ἀφοῦ μάλιστα ὁ Μασλαμᾶς κατὰ τὸν Ἀραβιστικὸν ἐξενίσθη εἰς τὰ παλάτια τοῦ αυτοκράτορος καὶ τοῦ ἐδόθη τόπος πρὸς ἴδρυσιν τζαμίου. Τὸ περιεργον εἶνε ὅτι καὶ ὑπὸ βυζαντινοῦ χρονολογίου ἐπιβεβαιώνεται ἡ εἰρησὶς, ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Κωνσταντίνου Πορφυρογεννήτου, ὁ ὁποῖος ἠντλησεν ἀπὸ τὰ βασιλικά ἀρχεῖα καὶ ἐπομένως δὲν δύναται ἢ νὰ λέγῃ ἀληθὴ πρᾶγματα. Λοιπὸν ὁ αυτοκρατορικὸς οὗτος χρονολόγος εἰς ἕν χωρίον, εἰς τὸ ὁποῖον δὲν ἐπρόσεξαν οἱ βυζαντινολόγοι, λέγει ὅτι ὁ Μασλαμᾶς ἔλαβε τὸ προνόμιον νὰ ἱδρῇ εἰς τὸ *πραγμάριον* *μασγίδι* ν, δηλ. νὰ κτίσῃ μικρὸν τζαμίον, — τὸ *μασγίδιον* εἶνε ἀραβικὴ λέξις, — μέσα εἰς αὐτὴν τὴν περιοχὴν τοῦ παλατίου τῶν βυζαντινῶν βασιλέων.

Τὰ γαμήλια σύμβολα ἐν τῇ ἱερᾷ ἀκολουθίᾳ τοῦ στεφανώματος.

Εἰς ἐπισημοτάτας περιστάσεις τοῦ βίου, ὅπως εἰς τὴν γέννησιν, τὸν γάμον καὶ τὸν θάνατον, διατηροῦμεν μετὰ θρησκευτικῆς εὐλαβείας ἔθιμα καὶ δοξασίας, τὰς ὁποίας συντηροῦμεν διότι οὗτοι τὰς πάρελάβομεν, μᾶς φαίνονται δὲ ἀπλούστατοι καὶ φυσικοὶ. τῶν ὁποίων ὅμως ἡ ἀρχὴ ἀνάγεται εἰς χρόνους παμπάλαιους. Σήμερον τὰ ἔθιμα ταῦτα εἶναι ἀπλὰ σύμβολα καὶ ὅχι μόνον δὲν ἔχουν καμμίαν σημασίαν, ἀλλ' εἶναι καὶ ὅλος διόλου ἀσυμβίβαστος εἰς τὰς ιδέας μας καὶ μὲ τὴν θρησκείαν, τὴν ὁποίαν προσβύομεν. Παμπάλαιον ἔθιμον λείψανα, καὶ αὐτῆς τῆς πρωτογενεῖς περιόδου τῆς ἀνθρωπότητος, παρέμειναν ἕως σήμερον εἰς κοινὰς καὶ ἐπισήμους περιστάσεις τοῦ βίου, καὶ εἶναι ὡς κάποια ἡχώ μακρυσιμένη τῶν πρωτογενῶν προπατόρων μας, ἡ ὁποία ζῇ καὶ σήμερον μέσα μας, χωρὶς νὰ τὴν αἰσθανόμεθα, κατὰ τινα νόμον, ὁ ὁποῖος ἀνομιᾶται ὑπὸ τῶν νεωτέρων ἀνθρωπολόγων *νόμος τῆς ἐπιβιώσεως*. Ὁ κ. Ν. Γ. Πολίτης μὲ τὴν εὐνομάθειαν καὶ ἀσφάλειαν ἐρεῦνης, ἡ ὁποία διακρίνει πᾶσαν ἐργασίαν του ἡρμηνεύσει εἰς διᾶλεξιν ἐν τῷ φιλολογικῷ τμήματι τοῦ *Παρνασσῷ*, τὴν 19 Δεκεμβρίου, τὰ σπουδαιότατα τῶν γαμηλιῶν τούτων ἐθίμων, ἰδίως ὅσον περιελήφθησαν εἰς τὴν ἱερὰν ἀκολουθίαν τοῦ στεφανώματος καὶ ἐθεωρήθησαν ὑπὸ τῆς ὁρθοδόξου ἐκκλησίας ἀπαραίτητα πρὸς συναψιν ἐγκύρου γάμου.

Ἀπὸ παλαιωτάτων χρόνων ἡ ἐκκλησία ἐθεώρησε τὴν ἱεροτελεστείαν ἀπαραίτητον πρὸς συναψιν ἐγκύρου γάμου, στηριζόμενος δ' ὁ κ. Πολίτης εἰς μαρτυρίας βυζαντινῶν συγγραφέων ἀπέδειξεν, ὅτι εἶναι παλαιότερα τῶν χρόνων, εἰς τοὺς ὁποίους τάσσουν αὐτὴν οἱ ἡμέτεροι σύγχρονοι νομοδιδάσκαλοι. Εἰς κείμενα τοῦ 5' αἰῶνος τὸ ρῆμα *εὐλογοῦμαι* σημαίνει νυμφεύομαι, ἀναφέρεται δὲ ἡ ἱεροτελεστία προκειμένου περὶ γάμου ἐπιφανῶν ἀνδρῶν. Παλαιὰ νομοθετικὴ διάταξις εἶναι ἡ τοῦ Ἀναστασίου τὴν 5' ἐκ, ὁ δὲ Λέων ὁ Σοφὸς τὴν 19' ἐξέδωκε νεαράν ἐπιβάλλουσαν τὴν ἱεροτελεστείαν ὡς ἔχει δὲ σήμερον ἡ ἀκολουθία συνετάχθη μετὰ τῶν α' καὶ β' αἰῶνων, καὶ τὸ παλαιότερον γνωστὸν εἰς τὸν κ. Πολίτην χειρόγραφον τῆς ἀκολουθίας εἶναι τῆς βιβλιοθήκης τῆς Ἀγίας Λαύρας τοῦ Ἀθῶνος τῆς 18' ἐκ. Ἡ ἐκκλησία ἔκαμεν ἐκλογὴν τῶν ἐθίμων, ὅσα ἐνόμισε σπουδαιότερα ὅπως

προσδώσουν κύρος εἰς τὸν γάμον καὶ περιέλαβεν αὐτὰ ἐν τῇ ἀκολουθίᾳ τοῦ στεφανώματος. Ἡ ἀκολουθία παρέλειπεν ἔθιμα κοινὰ, ὅπως τὸν τύπον τῆς ἀγορᾶς τῆς γυναικὸς, τὸν τύπον τῆς ἀπαγῆς αὐτῆς, τὸν νυμφικὸν πέπλον· ἡρμηνεύσει δ' ὁ κ. Πολίτης τοὺς σπουδαιότερους ἐκ τῶν τύπων, τοὺς ὁποίους περιέλαβεν ἡ ἀκολουθία, ὁποῖοι εἶναι οἱ δακτύλιοι, τὰ στέφανα, ὁ οἶνος, τὸν ὁποῖον πίνουν οἱ νυμφευόμενοι, καὶ ἡ ὄρχησις.

Ταῦτα πάντα εἶναι παλαιότατα ἔθιμα. εἶναι λείψανα τύπων, οἱ ὁποῖοι ἐσυντηροῦντο καθ' ὅλον τὸν βίον τοῦ ἔθνους μας, ἀπὸ τῶν κατὰ φύσιν ζώντων ἀγρίων κατοίκων τῆς Ἑλλάδος μέχρι τῆς πολιτισμένης κοινωνίας τῶν κλασσικῶν χρόνων, καὶ ἀπὸ ταύτης μέχρι τῶν βυζαντινῶν καὶ τῶν σημερινῶν χρόνων.

Οἱ δακτύλιοι τοῦ ἀρραβῶνος εἶναι παλαιὸν λείψανον συνθηκῆς ὅλων τῶν λαῶν, οἱ ὁποῖοι διὰ τοῦ δακτύλιου ἐσήμαινον τὴν δουλείαν· ἐν τῷ γάμῳ οἱ δακτύλιοι, — ἐκ τῶν ὁποίων ὁ τῆς γυναικὸς πρέπει νὰ εἶναι σιδηροῦς κατὰ τ' ἀρχαῖα κείμενα τῆς ἀκολουθίας, — εἶναι σύμβολον τῆς ὑποταγῆς καὶ δουλείας τῆς γυναικὸς εἰς τὸν ἄνδρα. Ὑπῆρχε δὲ δοξασία, ὅτι ὁ δακτύλιος τίθεται εἰς τὸν παρήμερον τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς, διότι λεπτότατον νεῦρον ἀρχόμενον ἀπὸ τοῦ τοῦ διηρυνέτο πρὸς τὴν καρδίαν.

Τὰ δὲ στέφανα ἦσαν ἐν χρῇσει καὶ κατὰ τοὺς γάμους τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων καὶ τῶν Ῥωμαίων· οἱ ἀρχαῖοι μεταχειρίζονται στεφάνους πρὸς στολισμὸν τῶν οἰκῶν τῶν νεογνῶν, εἰς δὲ μνημεῖα τέχνης εὐρίσκωμεν ἐσπερμένον τὸν Ὑμέναιον.

Ἐτερος σπουδαῖος τύπος τοῦ γάμου εἶναι ἡ μετάδοσις ὑπὸ τοῦ ἱερέως εἰς τοὺς νεογνῶν οἶνον ἐκ κοινοῦ ποτηρίου, ἐνιαχοῦ δὲ καὶ ἄρτου. Εἶναι τοῦτο παγκόσμιον ἔθιμον, τὸ ὁποῖον ἐμφαίνει τὴν ἀφομοίωσιν τῶν συζύγων πρὸς ἀλλήλους διὰ τῆς μεταλήψεως κοινῆς τροφῆς· τὸν ἱερώτατον τοῦτον τύπον τοῦ γάμου εὐρίσκωμεν εἰς τοὺς ἀρχαίους Ῥωμαίους (*con-farreatio*), καὶ Μακεδόνας, οἱ ὁποῖοι ἔκοπτον εἰς δύο ἄρτον διὰ τοῦ ξίφους καὶ ἐδίδον εἰς τοὺς νυμφίους νὰ φάγωσιν τὸν ἥμισυν ἑκάτερος· διαβλέπει δὲ αὐτὸν ὁ βαθεὺς ἐρευνητὴς εἰς τὸν παλαιότατον μῦθον περὶ τοῦ γάμου τοῦ Πλούτωνος καὶ τῆς Περσεφόνης, οἱ ὁποῖοι ἐμοῖρασαν καὶ ἔφαγον κόκκους ρωδίου.

Ἡ δὲ κυκλικὴ στροφή περὶ τὴν τράπεζαν, ψαλλόμενον τοῦ Ὑμῶν χόρευε, εἶναι ἡ κυκλικὴ ὄρχησις τῶν ἀρχαίων ἰδίως κατὰ τ' ἀμφιδρόμα, ὅτε «τὸ βρέφος περὶ τὴν ἐστίαν ἔφερον τρέχοντες κύκλῳ καὶ ἐπετίθεσαν αὐτῷ ὄνομα». Τὰ *καταχύσματα* δηλ. τ' ἄνθη καὶ οἱ σπόροι καὶ τὰ τραγάλια, διὰ τῶν ὁποίων ραίνουν τοὺς νυμφίους κατὰ τὴν γαμήλιον τελετὴν, ἐσυντηροῦντο ὑπὸ τῶν ἀρχαίων κατὰ τὴν εἰσαγωγὴν τῆς νύμφης εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ νυμφίου. Τὰ *καταχύσματα*, ἡ γαμήλιος ὄρχησις, ἀκόμη καὶ ἡ κοινὴ τροφή τῶν νυμφίων δεικνύουν τὴν εἰσαγωγὴν νέου μέλους, εἰς τὴν οἰκογένειαν, τὸ ὁποῖον, κατὰ τὰς παλαιότητας θρησκευτικὰς δοξασίας, πρέπει νὰ ὑποβληθῇ εἰς τύπους τινὰς οἱ ὁποῖοι διειρηθήσαν κατὰ τὴν τελετὴν τοῦ γάμου, διὰ νὰ γίνῃ δεκτὸν εἰς τὴν λατρείαν τῶν ἐφεστίων θεῶν.

Καὶ ἄλλα πολλὰ εἶναι τὰ λείψανα ἐθίμων παλαιωτάτων κατὰ τὴν γαμήλιον τελετὴν, τὰ ὁποῖα εἶναι ἀκόμη ἀγνωστα μολονότι ἀναφέρονται εἰς σπουδαιότερη περιστασιαστὴν βίον μας. Διὰ τοῦτο ἡδύγη ὁ κ. Πολίτης, ν' ἀναλάβῃ σύλλογός τις, — ἡ ἱστορικὴ καὶ ἔθνολογικὴ Ἑταιρία ἔχει εὐρύτερον σκοπὸν. — καὶ μάλιστα ὁ *Παρνασσός*, τὴν περισυλλογὴν τῶν ἐθίμων τούτων, τὰ ὁποῖα εἶναι σύμβολα, διατηρηθέντα διὰ τῶν αἰώνων, παλαιῶν καὶ σεμνῶν θρησκευτικῶν πράξεων τῶν πρωτογενῶν κατοίκων τῆς Ἑλλάδος καὶ τῶν σημερινῶν χωρικῶν τῶν βουνῶν μας.

A. A.

ΛΟΓΟΙ ΚΑΙ ΑΝΤΙΛΟΓΟΙ

Ὁ Σύλλογος πρὸς Διάδοσιν Ὁφελίμων Βιβλίων.

ΕἶΝΑ ἀπόγευμα ἀνέβαινα τὴν ὁδὸν Ἀκαδημίας. Ὁ ἥλιος ἐφέρετο πρὸς τὴν δύσιν του καὶ αἱ τελευταῖαι ἀκτίνες του ἐχρυσίζαν τὰ μαρμαρένα φύλλα τῶν δένδρων τὰ ὁποῖα συνεκράτουν ἀκόμη τὰς σταγόνας τῆς πρωϊνῆς βροχῆς. Ἐνα ἀπὸ τὰ θελκτικότερα φθινοπωρινὰ δειλινὰ πού βυθίζουν τὴν ψυχὴν εἰς ἀτελεύτητον ρεμβασμὸν.

Κάποιο λησμονημένον ὄνειρον ἐτάραττε τὴν μνήμην μου, ὅταν ὀπισθεν τῆς Ἑθνικῆς Βιβλιοθήκης τὰ βλέμματά μου ἔπεσαν ἐπάνω εἰς ἕνα κομψὸν οἰκοδόμημα τὸ ὁποῖον, μολονότι δὲν ἔχει τὰς διαστάσεις τῆς Ἀκαδημίας ἐπὶ τῆς ὁποίας αἰωροῦνται τὰ τερατοφυγήματα τοῦ Ἀρόση, ἐν τούτοις στεγάζει ἕνα ἀπὸ τὰ πλέον μεγαλοφάνταστα ὄνειρα πού ἀνέλαβε νὰ πραγματοποιήσῃ διάνοια ἑλληνική. Τὸ οἰκοδόμημα τοῦτο φέρει ἐπὶ τῆς προσόψεώς του τὴν ἐπιγραφὴν «Σύλλογος πρὸς διάδοσιν ὀφελίμων βιβλίων». Ἀπλοῦν ἐσωτερικῶς καὶ ἀπλούστερον ἐσωτερικῶς, ὅπως ἀρμοῖς εἰς ἕνα κτίριον ἐντὸς τοῦ ὁποίου περυσίζονται οἱ εὐγενέστεροι τῶν πόθων καὶ σφυρηλατοῦνται βραδέως καὶ μεθοδικῶς τῆς ἑλληνικῆς ζωῆς τὰ ὑψηλότερα ἰδανικά· ἡ μόρφωσις τοῦ λαοῦ.

Δύο ἐκ τῶν συμπαθεστέρων φυσιογνωμιῶν τῆς νεο-ἑλληνικῆς λογοτεχνίας μὲ ἐξανάγησεν ἀνὰ τὰς διαφόρους αἰθούσας τοῦ Συλλόγου. Οἱ κ. κ. Βικέλας καὶ Δροσίνης. Ὁ πρῶτος πρόεδρος τοῦ Συλλόγου, ὁ δευτέρως γραμματεὺς. Ἀλλὰ καὶ οἱ δύο ἡ ψυχὴ τοῦ σωματείου τούτου. Καὶ οἱ δύο ποιηταὶ μὲ δάλονικτα τὰ μάτια τοῦ πνεύματος καὶ ἀπὸ τῶν ὁποίων τὴν συνεργασίαν καὶ ἀφοσίωσιν δὲν ἦτο δυνατόν παρὰ νὰ προκύψῃ κατὰ τι ὥραϊον, ἐπωφελὲς καὶ μέγα. Καὶ ὅμως ὑπάρχουν πολλοὶ οἱ ὁποῖοι δὲν παραδέχονται ὅτι οἱ ποιηταὶ εἶνε οἱ πρακτικώτεροι τῶν ἀνθρώπων εἴτε γράφοντες στίχους εἴτε ἰδρύνοντες τοιοῦτους συλλόγους. Αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι πού ἐκφράζονται τοιοῦτοτρόπως διὰ τοὺς ποιητὰς καὶ τοὺς καλλιτέχνους τοῦ λόγου, σὰς βεβαίως δὲν γνωρίζουν τί λέγουν διότι δὲν ἔμαθαν νὰ σκέπτονται. Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἡξεύρουν νὰ θησαυρίζουν. Ἀλλὰ μὲ τοῦτο δὲν εἶνε ὀλιγώτερον ἀνωφελεῖς εἰς τὴν κοινωνίαν ὅταν δὲν καμνοῦν καλὴν χρῆσιν τοῦ πλούτου των. Ἐν πάσῃ περιπτώσει οἱ ποιηταὶ εἶνε οἱ ἐπωφελεστέροι ὅλων ἀφοῦ διασπιδίζουν τοὺς θησαυροὺς τῆς διανοίας των ὅπως παρέχουν εἰς τὸν λαὸν κατὰ πολυτιμώτερον· Τὸ μάνα τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ πνεύματος.

Αὐτὸ τὸ πνευματικὸν μάνα μ' ἕνα ὥραϊον ἄλτροῦσμον, ὀφειλόμενον εἰς τοὺς δύο ποιητὰς πού ἀνέφερα, ἔρχεται νὰ προσφέρῃ εἰς τὸν Ἑλληνικὸν λαὸν ὁ «Σύλλογος πρὸς διάδοσιν ὀφελίμων βιβλίων», ὅστις δὲν ἐβράδυνε νὰ καταστή τὸ κέντρον μίας φλόγας πνευματικῆς, ἡ ἐστία μίας θαυμασίας διανοητικῆς ὁρμῆς καὶ συγχρόνως ἕνα ἀπὸ τὰ διδακτικώτερα παραδείγματα τῆς «δυνάμεως τῶν ἰδεῶν». Ἡ ἱστορία τοῦ συλλόγου αὐτοῦ μᾶς διδάσκει τί δύναται νὰ κάμῃ ἕνας ἄνθρωπος πού γνωρίζει νὰ λέγῃ «θέλω». Ἀλλ' ὅταν θέλει μὲ μέθοδον χωρὶς νεῦρα καὶ παροξυσμούς, διότι εἰς τὴν Ἑλλάδα, τὴν κατ' ἐξοχὴν χώραν τῆς διανοίας, ἡ μεθοδικὴ ἐργασία εἶνε ἀγνωστος. Ἐσυνειδησίμην νὰ λέγωμεν πολλὰ καὶ πρᾶττομεν ὀλίγα ἢ μᾶλλον, διὰ νὰ εἶμαι ὀκριβέστερος, ἀπολύτως τίποτε. Εὐτυχῶς οἱ περὶ τὸν Σύλλογον εἰργάσθησαν ἀντιστρόφως. Ἐλεγαν ὀλίγα καὶ ἔκαμιναν πολλὰ· καὶ τόσον πολλὰ ὥστε σήμερον νὰ προκαλοῦν τὸν εἰλικρινῆ θαυμασμὸν τοῦ ἐπισκέπτου ἡ τοῦ μακρόθεν παρακολουθοῦντος τὴν δρᾶσιν των.

Τὴν ἐνδιαφέρουσαν ἱστορίαν αὐτοῦ τοῦ Συλλόγου τὴν βλέπει κανεὶς εἰς τὰς ἐτησίας λογοδοσίας τοῦ προέδρου. Εἶνε ὁ καθρέπτης τῆς δράσεως καὶ τῆς καταπληκτικῆς προόδου τοῦ σωματείου. Ὁλόκληρος ἡ ἐξέλιξις τοῦ. Ἀπὸ τὸ ταπεινὸν καμαράκι τῆς οδοῦ Πανεπιστημίου καὶ τῆς οδοῦ Πιννακῶν εἰς τὸ σημερινὸν κομρὸν οἶκον τῆς οδοῦ Ἀκαδημίας, τὸ ὁποῖον πρὸς μεγίστην ἀνακούφισιν παντὸς ἀγαπῶντος τὸ βιβλίον εἶνε καὶ κτῆμα τοῦ Ἀλλ' αἱ λογοδοσίαι αὐταὶ μᾶς ὁμιλοῦν τὰ μετὰ τὴν ἰδρυσίν του ἐπακολουθήσαντα διότι τὴν πρὸ τῆς ἰδρύσεώς του ἱστορίαν δὲν ἠθέλησεν ἀκόμη ὁ Σύλλογος ἐκ μετριοφροσύνης τοῦ προέδρου του νὰ μᾶς ἀφηγηθῇ. Εἶνε ἀρετὴ ὡς χρόνια πού εἰς μίαν γωνίαν τῆς «Πόλεως τοῦ Φωτός» εἶχα τὴν εὐτυχίαν νὰ τὴν ἀκούσω ἀπὸ τὰ χεῖλη τοῦ κ. Παντελεΐ Ψύχα. Τὴν αἰτίαν τῆς διηγῆσεως τὴν ὀφείλω εἰς ἕνα ἄρθρον τοῦ κ. Ψυχᾶς περὶ τοῦ Συλλόγου πρὸς διάδοσιν ὠφελίμων βιβλίων. Τὸ ἄρθρον ἦτο μία θαυμασία σάτυρα τοῦ διαπρεποῦς γλωσσολόγου κατὰ τοῦ κ. Βικέλα ὡς ἰδρυτοῦ τοῦ Συλλόγου. Τὴν ἐνθυμείσθε βεβαίως. Ἦτο σάτυρα ἀπὸ ἐκείνας πού γράφει ὁ μεγαλοϊδεάτης συγγραφεὺς τοῦ «Ονειροῦ τοῦ Γιαννίρη» ὅταν τὸν πιάουν τὰ μπαρόνια του. Κανονικῇ, γιομάτῃ ἀπὸ σαρκασμὸν καὶ ὁρμὴν. Καὶ ὅμως ἦτο ἀδικος καὶ δὲν εἶχε τὸν τόπον τῆς «Ο καυγᾶς διὰ τὸ γλωσσικὸν ζήτημα. Ὁ κ. Ψυχᾶς, τοῦ ὁποῖου τοὺς ἐπιστημονικοὺς ἀγῶνας σέβομαι καὶ ἐκτιμῶ ἰδιαζόντως, ὠμίλει ὅπως ὅλοι οἱ αἰρεσιάρχαι. Καὶ ἐν τῇ ὁρμῇ του δὲν εἶχεν ἀντιληφθῇ τὸ ἔργον καὶ τὸν σκοπὸν τῆς ἰδρύσεως τοῦ Συλλόγου. Δὲν ἐπρόκειτο περὶ τοῦ ποῖαν γλῶσσαν πρέπει νὰ γράφῃ ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς ἀλλὰ περὶ τοῦ πῶς θὰ μάθῃ νὰ διαβάσῃ. Ὡς ἐκ τούτου τὸ ἔργον τοῦ κ. Βικέλα ἦτο ἀσυγκρίτως δυσχερέστερον. Καὶ αὐτὰς τὰς δυσχερείας τὰς σχεδὸν ἀνυπερβλήτους μὲν διηγῆθῃ ὁ κ. Ψυχᾶς. Τοὺς σιωπηλοὺς ἀγῶνας, τὰς παρατεταμένας παρακλήσεις πρὸς γνωστὸς καὶ φίλους, τοὺς ἀγρότους μόχθους τοῦ ὑπὲρ τοῦ ἔργου.

Καὶ ἡ διήγησις αὕτη ἦτο ἕνας ὕμνος πρὸς τὸν κ. Βικέλαν, ὁ ὁποῖος πρὸ εἰκοσιπέντε ἐτῶν ἀκόμη εἶχε οὖφει τὴν εὐεργετικὴν ἰδέαν περὶ ἰδρύσεως ἑνὸς τοιούτου σωματείου. Εἰς τὸ βιβλίον τοῦ «Διαλέξεις καὶ Ἀναμνήσεις» ὑπάρχει μακροτάτῃ μελέτῃ ἐπιγραφομένη «Περὶ βιβλίων καὶ τῆς ἔξεως τοῦ ἀναγινώσκοντος» τὴν ὁποῖαν τολμῶ καὶ τώρα ἀκόμη μετὰ τὴν πραγματοποίησιν τοῦ πόθου τοῦ συγγραφέως τῆς νὰ συστήσῃ εἰς κάθε Ἑλληνα. Ὁ ἀναγνώστης θὰ ἴδῃ ἐν τῇ αὐτῇ πῶς προπαρασκευάζονται οἱ λαοὶ εἰς τὴν πνευματικὴν τὴν ἀναγέννησιν. Δηλαδή πῶς μετατρέπονται οἱ ἄνθρωποι διὰ τῆς κατ' ἰδίαν μελέτης ὠφελίμων βιβλίων εἰς ἀληθεῖς ἀνθρώπους· διότι ὡς ἐνεργεῖται σήμερον ἐν Ἑλλάδι ἡ διδασκαλία εἰς τὰ σχολεῖα μᾶς, τὰ Ἑλληνόπουλα γίνονται καὶ τὸ ἄλλο πού διαφέρει σημαντικῶς ἀπὸ τὰ δίποδα ὄντα.

Καὶ αὐτὴν τὴν πνευματικὴν ἀναγέννησιν ὀνειροπόλησαν οἱ ἰδρυταὶ τοῦ «Συλλόγου πρὸς διάδοσιν ὠφελίμων βιβλίων». Ὅταν ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς μάθῃ ν' ἀναγινώσκῃ καὶ ἀγαπᾷ μετὰ ὅλην τὴν ψυχὴν τὸ βιβλίον, τότε θὰ μάθῃ καὶ νὰ σκέπτεται καὶ συνεπῶς νὰ ἐκλέγῃ μετέπειτα μόνος του τὴν διανοητικὴν του τροφὴν. Σήμερον ὁ Ἑλληὴν εὐρίσκει τὴν ψυχικὴν του ἀπολαύσιν εἰς τὰς πολιτικὰς λογοκοπίας. Ὁ διδάσκαλος εἰς τὸ σχολεῖον δὲν τὸν ἐσυνείησε παιδιόθεν εἰς τὴν σπουδὴν ὠραίων ἔργων, διότι ὁ διδάσκαλος δὲν ἐδιδάχθη ἀπὸ τοὺς διδασκάλους τὴν ἀγάπην πρὸς ἄλλο βιβλίον μὴ σχετιζόμενον μετὰ ἐγκεκριμένα ἀπὸ τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας. Ἐν τούτοις ὁ Κοραῖς ἔλεγε ὅτι «ἕνα ἔθνος πολιτισμένον δὲν εἶνε τοιοῦτον ἀπὸ τὸν ἀριθμὸν τῶν πεπαιδευμένων του ἀλλ' ἀπὸ τὰς ὁρμᾶς ἢ ἐσφαλμένας δοξασίας τοῦ λαοῦ» αἱ ὁποῖαι

εἶνε ὁρθότεραι ἀναλόγως τῆς ἀγάπης αὐτοῦ πρὸς τὸ βιβλίον.

Καὶ ὅλα αὐτά, αἱ σκέψεις, οἱ ἐνθουσιασμοὶ καὶ αἱ μετριοφροσύναι φίλων καὶ μὴ τοῦ Σωματείου εἶχον μετὰ τὴν εὐτυχίαν ἀνακούφισιν, ὅταν ὁ κ. Δροσίνης ἐντὸς τοῦ Ἑκπαιδευτικοῦ Μουσείου τοῦ Συλλόγου μὲν ἐξήγει μετ' ἐλκτικὴν εὐλογίαν τὸν σκοπὸν τῶν ἀντικειμένων πού τὸ ἀποτελοῦν. Εἰς τὴν Ἑλλάδα εἶνε πρωτοφανὴς ἡ ὑπαρξὶς ἑνὸς τοιούτου Μουσείου, τοῦ ὁποῖου τὸν καταρτισμὸν ἐπὶ τόσα ἔτη εἶχε λησμονήσει ἡ Ἐπίσημος Πολιτεία. Ἀλλ' ὅτι δὲν ἐσκέφθη ὁ σχολαστικισμὸς καὶ αἱ διάνοιαι τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας, τὸ ἐπραγματοποίησεν ἡ θέλησις καὶ ὁ νοῦς μᾶς ὁμάδος φωτισμένων ἀνδρῶν. Οἱ ἄνθρωποι μὲ εὐρεῖαν τὴν σκέψιν καὶ χαλυβδίνην τὴν ψυχὴν. Καὶ ἀκριβῶς διότι ἦσαν τοιοῦτοι, συνέλαβον τὸ γιγάντιον ὄνειρον τῆς ἀληθοῦς διαπλάσεως τῆς παιδικῆς ψυχῆς.

Καὶ ἐβλεπον τὰ διάφορα ἀντικείμενα καὶ ἡσθάνοντο ὅτι κατὰ θαυμάσιον καὶ μέγα συντελεῖται ἐντὸς τοῦ Συλλόγου αὐτοῦ, κατὰ τὴν προορισμένην γρήγορα ἡ ἀργὰ νὰ λυτρώσῃ τοὺς Ἑλληνόπαιδας ἀπὸ τὰ νύχια τοῦ σχολαστικισμοῦ. Διότι γνωρίζω ὅτι μόνον ἀπὸ τὴν σχολικὴν ἀναγέννησιν ἐξαρτᾶται τὸ ἔθνικόν μας μεγαλεῖον. Ὅταν συντριβῇ ὁ σχολαστικισμὸς αὕτη ἡ φαρμάκων πού μᾶς σιγοπίνει τὸν διανοητικὸν μας χυμὸν, τότε ἡ ζωὴ θὰ παρουσιασθῇ ἐνώπιόν μας περισότερον ὠραία καὶ τὸ βαθὺ ὄνειρον τῆς ὑπεροχῆς, πού κάθε Ἑλληνόπουλο ἐγκλείει εἰς μίαν γωνίαν τῆς ὀντότητος του. θὰ γίνῃ ἀληθινὴ πραγματικότητα.

Ἀλλ' ὅπως ἐργάζεται ὁ Σύλλογος, πολλὰ πρέπει νὰ προσδοκῶμεν. Ἐπὶ τοῦ παρόντος τὰ κεραμώματα βιβλιαράκια του κατὰ χιλιάδας σκορπιζόμενα ἀνὰ τὸν Ἑλληνισμόν, φέρουν πανταχοῦ τὴν παρηγορίαν τῆς ἐλπίδος πνοῆς. Μαζὶ μετὰ τὴν εὐφροσύνην καὶ ὠφελίμον γνῶσιν, κομίζουν καὶ ἕνα τεμάχιον τῆς ἐργασίας τῆς Ἑλληνικῆς ψυχῆς. Διότι περισότερον παντὸς ἄλλου ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς ἔχει ἀνάγκην τοιούτων γνώσεων χρησίμων ὅπως διαπλάσσουν ἐπὶ τὸ τελειότερον τὸ γοργόν του πνεῦμα. Ἄλλως τε ἂν, ὅπως λέγει ὁ Μπερτελάι, οἱ σοφοὶ ἀδυνατοῦν νὰ παρακολουθήσουν τὰ συμπεράσματα πέραν τριῶν ἡ τεσσάρων συλλογισμῶν πού ἀντιπροσωπεύουν τὸ μέτρον καὶ τὸ ὄριον τοῦ ἀνθρώπινου πνεύματος, φαντάζεσθε τί εἴμπορεῖ νὰ συμβῇ δι' ἐκείνους πού ἀποστρέφονται τὴν ἀνάγνωσιν ἢ εἶνε βυθισμένοι εἰς τὸν σχολαστικισμόν. Τὸ σκότος θὰ εἶνε τὸ μόνον κτῆμα τῶν, καὶ εἶνε ὀδυνηρὸν νὰ διέλθῃ κανεὶς τὴν ζωὴν χωρὶς νὰ αἰσθανθῇ τὸ θάλασσαν τῶν ἀκτίνων τοῦ πνευματικοῦ ἡλίου. Διὰ τὴν Ἑλλάδα τὴν στιγμὴν αὐτὴν ὁ «Σύλλογος πρὸς διάδοσιν ὠφελίμων βιβλίων» μ' ἕνα τοιοῦτον ἥλιον ὀνειροπολεῖ νὰ φωτίσῃ τὸν Ἑλληνικὸν λαόν.

ΠΕΤΡΟΣ ΖΗΤΟΥΝΙΑΤΗΣ

ΚΟΝΤΟΙ ΨΑΛΜΟΙ

10 Ἰανουαρίου 1906.

Ἡ φυσιολογία τοῦ σονέτου — Τὸ δόγμα ἡ ῥίμα διὰ τὴν ῥίμαν, πού μερικοὶ Γάλλοι Παρνασσικοὶ ἢ ῥομαντικοὶ ἐπρόβαλαν, εἶνε ἀσοφον δόγμα καὶ ἀνορθόδοξον. Καλὰ εἶπεν ὁ Γκυγιώ «rimer pour rimer c'est désapprendre à penser» τὸ νὰ κάμνῃς ῥίμαν διὰ τὸ χατῆρι τῆς ῥίμας, εἶνε βέβαιον καὶ πού σου ἀφαιρεῖ τὴν ἐξὶν τοῦ σκέπτεσθαι. Ἐκτὸς ἂν καὶ ἡ σκέψις εἶνε μία ἀπὸ τὰς μεγάλας ἀσθενείας τῆς τέχνης τῆς ζωῆς καὶ τοῦ αἵωνος μας. Μήπως ὁ Wilde δὲν εἶπε κατὰ παρόμοιον;

Νὰ σὰς πῶ. Δὲν ἀρνοῦμαι τὴν εὐμορφίαν τῆς ῥίμας,

ὅταν ἡ ῥίμα ἐρχεται φυσικὰ, ὅπως ὁ ἀφρός ἐπάνω ἀπὸ τὰ ἀποθνήσκοντα κύματα. Καὶ ἂς ὠμίλησεν ὁ Κάλβος περὶ τῶν βαρβάρων «ὁμοιοκαταλήξεων», καὶ ἂς ἀγνοῖ τὸ μεγαλύτερον μέρος καὶ τὸ ῥωμαλεότερον τῆς δημοτικῆς ποιήσεως τὴν ῥίμαν. Καὶ ἂς τὴν ἀφῆρσεν ἀπὸ τὰ σχέδιά του τῶν «Ἐλευθέρων πολιολορημένων» ὁ Διονύσιος Σολωμός. Διότι ἡ γλῶσσά μας ἔχει καὶ μίαν ἐνδιάθετην ἀντιπάθειαν πρὸς αὐτὴν ἀντιπάθειαν τὴν ὁποῖαν ὁ μακαρίτης Γεώργιος Καλοσγούρος, ὁ μεταφραστὴς τοῦ Φωσκόλου καὶ καὶ μαθητὴς τοῦ Πολυλά, ὁχι βέβαια προσφῶς ὠνόμασε πτωχεῖαν. Ὁρισμένως ὑπάρχουν στίχοι μὲ ῥίμαν πού μόνον ἔτσι ἐπρεπε νὰ ἔχουν γραφῇ. Ὅπως ὑπάρχουν στίχοι πού ἔχουν γραφῇ μόνον διὰ τὸ χατῆρι τῆς ῥίμας. Νεοελληνικοὶ δὲ πάρα πολλοὶ

ἔχ' ἡ ῥίμα καποτε ἀφορμὴν οὐσιαστικὴν. Κ' ἔχει καποτε — καποτε δίκαιον ὁ Ἑγελος ἀποκαλῶν αὐτὴν ἀντίπαλον τῆς ψυχῆς ἐπιστροφῆς εἰς τὸν ἑαυτὸν τῆς, καὶ δὲν ἔχει ἀδικον ἢ κυρία Στάελ, ὅταν λέγῃ «εἶνε ἡ εἰκὼν τῆς ἐλπίδος καὶ τῆς ἀναμνήσεως. Ἐνας ἥχος μᾶς κάμνει νὰ περιμένωμεν τὴν ἀντήχησίν του, καὶ ἡ ἀντήχησις ἀνακαλεῖ εἰς τὴν μνήμην τὸν ἥχον πού ἐφυγε». Ῥομαντικὸν καὶ ὑποκειμενικὸν σημεῖον, ὅπως τὴν ὠνόμασεν ὁ διδάσκαλος κ. Κωστής Παλαμάς.

Καὶ ὅμως ὑπάρχει ἕνα εἶδος ποιήματος τοῦ ὁποῖου τὴν φυσιολογίαν ἐμελέτησεν ὁ ἴδιος ὁ Δάντης Ἀλβιέρης, ὁ βασιλεὺς τῶν βασιλέων τοῦ Ἰταλικοῦ στίχου εἰς ἕνα βιβλιαράκι του «de oda de sonitu», νομίζω, ἐπιγραφόμενον, καὶ πού ὠνομάσθ' Ἰταλιστὶ σονέττον. Εἰπῆτε μου, ἂν εἶνε δυνατόν νὰ φαντασθῇτε σονέττον χωρὶς τὴν ῥίμαν πού τὸ δένει, καὶ ἡ ὁποία τὸ κάμνει «ἐνότης ἐν ποικιλίᾳ καὶ ποικιλία ἐν ἐνότητι»; Καὶ αὐτὸ τὸ ἐλευθέριον σονέττο, πού μετεχειρίσθη ὁ Βωδελαιρ καὶ ἐπολέμησεν ὁ Γκατιέ, δὲν εἶνε ἡ ἀρνησις τῆς ῥίμας. Παραδεχόμενοι καποτε τὴν ἐπανάληψιν εἰς δύο διαφόρους στίχους ἑνὸς σονέτου μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ὁμοιοκαταληκτοῦσαν λέξιν, δὲν ἔπεται ὅτι ἀρνούμεθα τὴν ὑπόστασιν τοῦ σονέτου, οὔτε ἂν συναρμολογῶμεν ἕνα δεκαπεντασύλλαβον μετὰ ἄλλον ὁμόρρυθμον στίχον ὀλιγωτέρων συλλαβῶν. Προσθέτομεν λυρικὴν κίνησιν, πλειοδοτοῦμεν εἰς πιθανότητα, ἀποδίδομεν περισσότερον τὴν ἰδέαν τῆς ἐλευθερίας τὴν ἐγγενὴ εἰς τὴν τέχνην.

Τὰ σονέττα τοῦ κ. Ἐρμονα, ὁ ὁποῖος ἔχει τάλαντον, παρὰ τὴν γλῶσσαν περὶ τῆς ὁποίας ἐβαρύνθημεν πάσαν συζητήσιν, — εἶνε ἡ γλῶσσα τοῦ κ. Ψυχᾶς μετὰ ὅλους τῆς τοὺς ὑπερθεματισμοὺς —, ἔχουν καὶ τοῦτο: τὴν ἑλευθερίαν τῆς ῥίμας. Μήπως διότι τὸν ἐμποδίζει; ἀλλὰ τότε διατὶ νὰ τα ὀνομάξῃ σονέττα; Καὶ νὰ γράφῃ μετὰ δεκατέσσαρας — δεκατέσσαρας στίχους;

Ἐνας ὁπαδὸς τοῦ Κομφουκίου. — Εἰς τὴν περίφημον δίκην τῶν τελευταίων ἡμερῶν ἕνας καθηγητὴς ξένων γλωσσῶν ἠρνήθη νὰ ὁρκισθῇ εἰς τὸν Χριστὸν καὶ τὸ Ἑὐαγγέλιον, ἐπρωτίμῃς νὰ ὁρκισθῇ εἰς ἕνα ἡθικὸν βιβλίον τοῦ Κομφουκίου. Ἐνας ἔξυπνος χρονολογὸς ἀμφισβήτησε τὴν ἀκρίβειαν τοῦ γεγονότος. Ἐβεβαίωσεν, ὅτι ὁ Κομφουκίος, πού ἐπρόβαλεν ὁ κ. καθηγητὴς ἦτον ἡ μέθοδος τοῦ Ὀλλενδόρφου... Κ' ἔτσι τὸ πρῶγμα θὰ ἦτο φυσικώτερον καὶ πιθανώτερον. Διότι ὅπως εἶπεν ὁ Ἀριστοτέλης καὶ ὁ Boileau — Despreaux — ὁ Ὑδροπότης Λεμῶνιος μεταφρασμένος ἀπὸ τὸν κ. Ἀγγελον Βλάχον, — «τὸ ἀληθινὸν δὲν εἶνε πάντοτε πιθανόν».

Καὶ ὅμως ἡ δίκη αὕτη ἔκαμε πιθανὰ εἰς βάρος μας ὅλα τ' ἀπίθανα. Καὶ τοῦτο εἶνε ὅλον τὸ ἐπιμύθιον.

Λυρικὴ ὑπερτροφία. — Παρατηρήθη πῶς οἱ νέοι συγγραφεῖς μᾶς γράφουν στίχους καὶ σχεδὸν μόνον

στίχους, καὶ οὔτε δραματικούς, οὔτ' ἐπικούς. Ἄλλως τε οἱ δραματικοὶ στίχοι τριμετροὶ ἱαμβικοὶ — ἀπεστέλλοντο εἰς τὸν Λασσάνειον καὶ θ' ἀποστέλλονται εἰς τὸν Παντελεΐδειον. Ἐτσι, οὔτε ἤρχοντο οὔτε θὰ ἔρχονταί μετ' ἡμῶν. Λυρικὴ ὑπερτροφία λοιπόν. Κάποιοι θέλουν νὰ τὴν ἀποδώσουν εἰς τὴν νόσον, ἄλλοι εἰς τὸ κλίμα καὶ τὸ νοσηρὸν μᾶς κλίμα. Ἄλλα διατὶ; Στίχοι αἰσθηματολογικοὶ τοῦ γλυκοῦ νεοῦ εἶνε δύσκολοι. Δημοσιεύονται ἀντὶ πενήντα λεπτῶν ἢ μιᾶς δραχμῆς εἰς τὴν τελευταίαν στήλην τῆς τετάρτης σελίδος τῶν ἐφημερίδων. Καὶ θὰ ὀλιγοστεύουν, ἂν αὐξηθῇ τὸ τίμημα. Ἀπίθανον ὅμως.

Μεγαλύτερος ἀπὸ τὸν Βαλαωρίτην. — Μία ἐπαρχιακὴ ἐφημερίς, ἡ, ὅπως εἰς τὴν πρώτῃν ἐκδοσὶν τοῦ ταξιδίου του τὴν ἔλεγε ὁ κ. Ψυχᾶς γαζέττα, ὠμίλησε δι' ἕνα πατριωτικὸν ποιητὴν πού ἀπῆγγελλεν ἐκεῖ εἰς μίαν σάλαν στίχους του, ἀνώτερον τοῦ Βαλαωρίτη.

Ῥάβδος ἐν γωνίᾳ. — Τὸ νὰ νομίζω, ὅτι, ἐπειδὴ ἐφθάσαμεν εἰς τὸ ὠμέγα τῆς παρακμῆς πρέπει νὰ περιμένωμεν ἀναγέννησιν, διὰ τὸν λόγον ὅτι, κάθε ἀναγεννήσεως ἐπιορηθῇ παρακμὴ, εἶνε ὅπως «ῥάβδος ἐν γωνίᾳ, ἄρα βρέχει». Ἡ δίκη διὰ τὸν φόνον τοῦ μακαρίτου Δελγιάννη μετὰ τὴν σαφὴ εἰκόνα πού μᾶς ἔδωκε τῆς νεοελληνικῆς καταντίας, ἔδειξε πῶς — φανερά τὴν παρακμὴν. Καὶ ἡ αὐτοσχέδιος φιλοσοφία τῶν καφενείων μᾶς ὑπενθύμισε τὴν παροιμίαν. Καὶ ὅπως ἔλεγε ὁ κ. Ἀγγελος Βλάχος εἰς τοὺς προλόγους τοῦ τὸν παλαιὸν καιρὸν «οἱ ἐπαίοντες κρινόντων». Κοντὸς ψαλμός, ἀλληλοῦα.

Ἐχομεν φιλολογίαν. — Ὅσο περισσότερον συζητοῦν διὰ τὸ ζήτημα αὐτὸ τόσον ὀλιγότερον πράγματι ἐνδιαφέρονται. Ἄν καὶ διὰ τὸ ζήτημα τοῦτο ὁ καθένας τῶν ἡμῶν καὶ πρέπει νὰ συλλογισθῇ, ἂν θέλῃ, ὅπως λέγῃ ὁ Ἐπίκτητος: «Σωκράτης νὰ εἶνε», ἐν οἷα οὐδὲν οἶδα. Διότι εἰς τὴν συζητήσιν αὐτὴν τὸ μόνον θετικὸν εἶνε ἡ ἀγνοία.

Via Francia. — Τίποτε χειρότερον ἀπὸ τὰς μεταφράσεις διὰ μέσου τῆς γαλλικῆς γλώσσης. Καὶ ὅμως ὑπάρχουν ἰταλομαθεῖς, ἀγγλομαθεῖς, γερμανομαθεῖς, ὁ κ. Βικέλας γνωρίζει ἰσπανικά, ὁ κ. Κωνσταντινίδης ῥωσικά ὁ κ. Κ. Χατζόπουλος νορβηγικά. Ὅστε δὲν εἶνε καὶ τόσον ἀναποφεικτος ἀνάγκη. Καὶ τὸ λέγω πρὸ πάντων δι' ὅτι βιβλίον ἔχει ἕνα κάποιον ποσὸν δημιουργικῆς ζωῆς. Καὶ φαντασθῆτε, ἂν οἱ Γάλλοι μεταφράσται μεταφράζον τοὺς Σκανδιναυικοὺς συγγραφεῖς ἀπὸ γερμανικὰς μεταφράσεις. Ὅτι θὰ μείνῃ ὕστερ' ἀπὸ τὴν διπλὴν μετάφρασιν — ἀφαίμαξιν, δὲν εἶνε πολὺ... ὑποθέτομεν.

Ἐμεῖς συζητοῦμεν. — Ἐμεῖς συζητοῦμεν καὶ ἐκεῖνοι ὑβρίζουν. Καὶ τί νὰ τοὺς ἀντιτάξωμεν ἄλλο ἀπὸ τὴν σιωπὴν; Ὁ Ἀλφρέδος ντε Βινὴν εἶπε: «Seul le silence est grand, tout le reste est faiblesse. Καὶ ἂς θεωρήσωμεν παντοδύναμον τὴν σιωπὴν.

ΜΟΥΚΙΟΣ ΣΚΑΙΟΛΑΣ

ΠΡΟΤΟΜΗ ΤΟΥ ΣΟΛΩΜΟΥ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

Τῇ πρωτοβουλίᾳ τῶν «Παναθηναίων»

— ἀδεία τοῦ Ὑπουργείου —

Ἐκ προηγουμένων εισφορῶν Δρ. 2.031.40

Γεώργιος Σ. Ζουφρὲς 5.—

Δρ. 2.036.40

ΕΠΕΡΑΣΑΝ τριάμισυ χρόνια ἀφ' ὅτου τὰ «Παναθήναια» ἀπύθουναν ἐκκλησιν διὰ τὰ στήσουν δι' εἰσφορῶν τὴν προτομὴν τοῦ Σολωμοῦ εἰς τὰς Ἀθήνας, τιμῶντα τὸν μεγαλείτερον ποιητὴν τῆς νέας Ἑλλάδος. Δὲν ἠθέλησαμεν, ἐκ σεβασμοῦ πρὸς τὸν ποιητὴν, νὰ περιέλθωμεν τὰ σπίτια καὶ τὰ γραφεῖα ἑνα-ἑνα. Σχεδὸν ἀφήσαμεν τὸ κοινὸν εἰς τὴν διάθεσιν του. Ἐσχηματίσθη οὕτω τὸ ἀνωτέρω ποσὸν τῶν 2000 δραχμῶν. Χρειάζονται ὅμως ἀκόμη τοῦλάχιστον 1500 δραχμαί. Ἐπαναλαμβάνομεν τὴν ἐκκλησίαν μας καὶ σήμερον μὲ τὴν πεποιθήσιν ὅτι ὅσοι δὲν ἐπρόσεξαν ἴσως τότε, θὰ σπεύσουν τώρα νὰ συντελέσουν εἰς τὴν περάτωσιν τοῦ ἔργου. Εἶνε καιρὸς ἡ πρωτεύουσα νὰ δεῖξῃ εἰς τὸν ποιητὴν τοῦ Ὑμνου εἰς τὴν Ἐλευθερίαν καὶ τῶν Ἐλευθέρων Πολιορκημένων ὅτι γνωρίζει νὰ τιμᾷ τὰ τέκνα ποῦ ἐδόξασαν τὴν πατρίδα.

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΤΕΧΝΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΜΟΥΣΙΚΗ

ΜΙΑ ἀτιμόσφιρα στοργῆς καὶ υπερηφανεῖας ἐγέμιζε τὸ θέατρον τὴν βραδυνὰν τῆς συναυλίας τῶν ἀδελφῶν Καζαντζή, διότι ποῖος λίγο, ποῖος πολὺ, ἠσθάνετο κρυφῶν εὐγνωμοσύνην πρὸς τὸν νεαρόν καλλιτέχνην τὸν ὁποῖον ἔκει εἰς τὴν χώραν τοῦ Βορρᾶ ὅπου ζῇ καὶ ἐργάζεται, τὸν δείχνουν οἱ διαβάται ὁ ἑνας εἰς τὸν ἄλλον, καὶ ψιθυρίζουν σιγὰ «Ὁ Ἕλληνας». Καὶ ὁ νεαρὸς Ἕλληνας ὁ ὁποῖος ἐτίμησε τὴν πατρίδα του εἰς ξένας χώρας, ἦλθε νὰ δώσῃ δείγμα τῆς τέχνης του καὶ εἰς τοὺς συμπολίτας του, οἱ ὅποιοι εἶχαν ἀκούσει πρὸ χρόνων τῆς πρώτης δειλῆς δοξασιᾶς του. Ἡ δειλὴ δοξασιᾶς ἐγίναν τολμηρές, λεπτές καὶ ὠραίες, ἐξόχως λεπτές καὶ ἐξόχως ὠραίες. Ἰδίως λεπτές.

Ἡ «Ἀρια» τοῦ Μπάχ, ἐπὶ μίας χορδῆς, ἦτο μία ἐκτέλεσις — πῶς νὰ τὴν εἰπῶ; — Παρνασσική Ἐνθυμοῦμαι ὀλίγον τοὺς γάλλους Παρνασσικοὺς ποιητὰς μὲ τὰς ἀπαθεῖς ἐμπνεύσεις των, τὰς λαξευμένας ἐπάνω εἰς διαμαντένιους στίχους. Παρνασσικὸς καὶ ὁ Καζαντζής μὲ τὴν διαμαντένιαν τελειότητα τοῦ ἤχου του. Εἶνε στιγμῆς ὅπου εὐφραίνει αὐτὴν ἡ διαμαντένια ἀπάθεια. Κάποτε ὅμως — καὶ πόσον συχνά! — ποθεῖ κανεὶς μὲ λαχτάρων μίαν εἰλικρινῆ λυρικὴν κραυγὴν. Ἄς ἀπολαμβάνωμεν τὸ ὠραῖον ὅπως τὸ εὐρίσκομεν, καὶ μὲ ὁποῖαν δῆποτε μορφὴν ἀρκεῖ νὰ εἶνε ὠραῖον. Καὶ ἡ καμέλις εἶνε τόσον ὠραία ποῦ σχεδὸν εὐωδιάζουν ἀπὸ τὴν εὐμορφίαν τὴν πολλήν. Καὶ ὁ Καζαντζής σχεδὸν μᾶς συγκινεῖ μὲ τὴν τελειότητα τῆς δοξασιᾶς του.

Ἐχει ὅμως καὶ κάτι τὸ ὁποῖον εἶνε ἐν ἀπὸ τὰ σπαιώτερα προσόντα δι' ἑνα μουσικόν. Ἐχει ρυθμόν. Εἰς ἐκεῖνο τὸ Caprice τοῦ Παγανίνι, ἦτο ἀριστοτέλειον ρυθμοῦ ἡ ἐκτέλεσις του. Ἄν κατορθώσῃ ὁ Καζαντζής

ν' ἀποκτήσῃ ὀλίγην δύναμιν ἀκόμη, περισσότερον forte, θὰ κερδίσῃ πολὺ τὸ παῖξιμόν του εἰς χορὰν.

Ἡ δεσποινὶς Καζαντζή ἔχει καὶ αὐτὴ πολὺ τάλαντον καὶ πολλὴν μουσικὴν δύναμιν πρὸ πάντων, τὴν ὁποῖαν δὲν θὰ ἐπερίμενε κανεὶς ἀπὸ τὸ λεπτὸν ἐκεῖνο σωματάκι.

Περιμένομεν ἀνυπομόνως νὰ τοὺς ἀκούσωμεν καὶ νὰ τοὺς θαυμάσωμεν πάλιν καὶ τοὺς δύο.

ΑΡΙΩΝ

ΟΑΗ ἡ Γερμανία καὶ μαζί μὲ αὐτὴν ὅλος ὁ πολιτισμένος κόσμος ἐορτάζει τὴν 150ην ἐπετηρίδα τῆς γεννήσεως τοῦ Μότσαρτ.

Μετά τὴν ἐμφάνισιν τοῦ Χαῦδν ὅστις ἀντιπροσώπευε τὸ λαϊκὸν πνεῦμα τῆς μουσικῆς ἐν Γερμανίᾳ, ὁ Μότσαρτ ὅστις ἀνεφάνη κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἦτο ὁ ἐκλεκτὸς καλλιτέχνης μιᾶς ἐξευγενισμένης πλέον τεχνοτροπίας. Ἡ πρὸ τοῦ Μότσαρτ ἐποχὴ ὑπῆρξεν εἰς ἄκρον ἀκαδημαϊκὴ, ἀναγνωρίζει τις τὰ ὅλως παιδικὰ θέματα τοῦ Χαῦδν ἐκ τῆς προσπαθείας τοῦ νὰ παρεμβάλῃ εἰς τὰς δι' ὀρχήστραν συνθέσεις του ἐφευρέσεις τεχνικὰς ἐνῶ τὸ λαϊκὸν στοιχεῖον μόλις ἠδύνατο νὰ διεισδύσῃ. Οὕτω ὁ Μότσαρτ συνεκέντρωσεν ἀμέσως διὰ τῶν πρώτων αὐτοῦ συνθέσεων ἐκεῖνο τὸ σύνολον τῆς τέχνης του τὸ ὁποῖον εἶνε καὶ τὸ κυρίως χαρακτηριστικὸν τοῦ ἔργου του καὶ διὰ τὸ ὁποῖον διακρίνεται τὸν ὀνόμασαν εὐγενῆ ψάλτην, καὶ αὐτὴ ἦτο ἡ ἀποστολὴ του ν' ἀναπτύξῃ δηλαδὴ τόσον μεγαλοπρεπῶς νέαν τέχνην τῆς ὁργανικῆς μουσικῆς, νὰ ὀδηγήσῃ αὐτὴν εἰς τὸ νέον τοῦτο στοιχεῖον καὶ νὰ ἐτοιμάσῃ ἐαυτὸν ἐκ τῶν προτέρων παιδικῶν συνθέσεων εἰς τὴν εὐθείαν καλλιτεχνικὴν του διαμόρφωσιν.

Ὁ Μότσαρτ καθ' ὅλον τὸν βίον του ἔζησε, παρ' ὅλας τὰς τιμὰς καὶ τὴν ἐκτίμησιν τῶν μεγάλων, πενιχρῶς. Ἡ διατροφή αὐτοῦ καὶ τῆς οἰκογενείας του ἐξηγοῦντο ἀπὸ τὰς εἰσπράξεις τῶν παραδόσεων καὶ τῶν συνθέσεων του αἱ ὁποῖαι τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἦσαν μηδαμιναί. Ὁ πόθος του ἦτο νὰ ἀποκτήσῃ μιαν εὐδαίμονα μόνιμον θέσιν διὰ νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν ζωὴν του. Ἡ θέσις ἐβράδυνε πάρα πολλὴ καὶ τὸ ἐξησθενημένον ἀπὸ τὴν ἐργασίαν σῶμα τοῦ Μότσαρτ δὲν ἀντεῖχε πλέον.

Ἦτο ἡ ἐποχὴ κατὰ τὴν ὁποίαν ἔγραψε τὸ περίφημον «Requiem» κατὰ παραγγελίαν διὰ 50 δουκάτα. Ἡ ἀσθένειά του τὸν κατέβαλλε ὀλονέν. Ἦδη τοῦ ἀνηγγέλητο ὁ διορισμός του ὡς διευθυντοῦ τοῦ Ἀγίου Στεφάνου, θέσις ἀπὸ τὴν ὁποίαν θὰ εἶχε ἀξιόλογον ἀμοιβήν. Ἐλαβεν ὡσαύτως παραγγελίας μελοδραμάτων διὰ τὴν Βιέννην καὶ Πράγαν. Ἐκδόται ἐξ Οὐγγαρίας καὶ Ὁλλανδίας ἐζήτουν ἔργα του. Μὲ δάκρυα ὑπεδέχετο τὰς χαροποιὰς αὐτὰς εἰδήσεις. «Τώρα πρέπει νὰ φύγω» ἐπανελάμβανε «τώρα ποῦ θὰ ἤμποροῦσα ἡσυχῶς καὶ χωρὶς φροντίδας πλέον νὰ ζήσω διὰ τὴν οἰκογενεῖάν μου, διὰ τὴν Τέχνην μου καὶ ἐλεύθερος ἀπὸ τὸν συρμόν καὶ τοὺς κερδοσκοποὺς νὰ γράψω ὅ,τι μοῦ ὑπαγορεύει ἡ καρδιά μου. Καλὰ εἶπα ὅτι γράφω δι' ἐμὲ τὸ «Requiem» αὐτό». Τὴν 5 Δεκεμβρίου 1791 ὁ Μότσαρτ ἀπέθανε.

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ

Γερμανικὴ Σχολή. Συνεδρία τῆς 21 Δεκεμβρίου. — Ὁ κ. Δαίρπελδ ἐξέθεσε τὰ κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος ἀποκαλυφθέντα κτίρια ἐν Περγάμῳ, ἐνθα ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν ἐκτελεῖ ἀνασκαφὰς ἡ Γερμανικὴ Σχολή. Ἀπεκαλύφθη κατ' αὐτὰς μέρος τοῦ γυμνασίου, ὅπερ δὲν εἶχεν ἀκόμη ἀνασκαφῇ, μέρος μεγάλου ἰδιωτικοῦ οἴκου καὶ τύμβος κολοσιαῖος, ὅστις ἐνομίσθητο μὲν ὅτι ἦτο βασιλικός, ἀλλ' ἀπεδείχθη ὅτι ἀνήκει εἰς ῥωμαϊκοὺς χρόνους. Ἐξηρουνήθη ὡσαύτως κάλλιον καὶ

ἡ σκηνὴ τοῦ ἡδὴ ἀνεσκαμμένου θεάτρου. Τὰ κινητὰ εὐρήματα τῆς αὐτῆς ἀνασκαφῆς περιέγραψε κατὰ τὴν προηγουμένην συνεδρίαν ὁ κ. Ἐλδινγκ. Κατόπιν ὁ κ. Α. Κούρτιος ὁμίλησε περὶ τινῶν ἀρχαίων γλυπτῶν ἔργων. Ἄτινα ἐσπούδασε κατὰ τὴν τελευταίαν αὐτοῦ περιήγησιν ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ καὶ Κωνσταντινουπόλει, διαγράψας ἐπισταμένως τὰ χαρακτηρίζοντα τὴν ἰωνικὴν ἀρχαίαν γλυπτικὴν ἰδιώματα κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν σύγχρονον γλυπτικὴν τῆς μητροπολιτικῆς Ἑλλάδος καὶ τὴν αἰγυπτιακὴν, πρὸς τὴν ὁποίαν ἡ ἰωνικὴ φαίνεται ὁμοιάζουσα, ἐνῶ πράγματι εἶνε ὑπερτέρα καὶ αὐθυπόστατος. Ἰδίως ὁ κ. Κούρτιος ἐνδιέτριψεν εἰς τὴν περιγραφὴν τῆς Σάμου καὶ φέροντος ἐπιγραφῆν δηλοῦσαν ὅτι ἀνέθεσεν αὐτὸ εἰς τὴν Ἡραν ὁ Αἰάκης χρηματίας ἐπιστάτης τοῦ ἱεροῦ αὐτῆς.

Συνεδρία τῆς 4ης Ἰανουαρίου. — Παρίσαντο αἱ ΑΑ. ΒΒ. ΥΥ. ὁ Διάδοχος, ἡ πριγκίπισσα Σοφία καὶ ὁ πρίγκιψ Γεώργιος, ὁ ὑπάτος ἀρμοστής ἐν Κρήτῃ. Ὁ κ. Κάρο ὁμίλησε περὶ τῆς τέχνης τῶν μεταλλικῶν κοσμημάτων τῆς στολῆς τῶν μυκηναίων λαῶν ἐν συγκρίσει πρὸς τὰ κοσμήματα αἰγυπτιακῶν μουμιῶν τῆς ΙΒ' δυναστείας. Αἱ ὁμοιότητες τοῦ θέματος καὶ τοῦ σχεδίου εἶνε τοσοῦτον καταφανεῖς, ὥστε οὐδεμία ἀμφιβολία ὅτι οἱ Μυκηναῖοι τεχνῖται ἐγνώρισαν ὅμοια αἰγυπτιακὰ τεχνουργήματα καὶ ἀπεμιμήθησαν αὐτὰ. Ἡ ἀπομίμησις ὅμως ἦτο ἐλευθέρα καὶ τελειότερα τῶν πρωτοτύπων, μαρτυροῦσα ὅτι οἱ Μυκηναῖοι κατεῖχον ἰδίαν τέχνην ὑπέροχον καὶ ἱκανὴν νὰ μεταπλάσῃ ξένους τύπους κατὰ τὴν ἰδίαν ἀντίληψιν καὶ καλαισθησίαν. Ἡ ἀνεξαρτησία δ' οὕτω τῆς τέχνης ἐπιβεβαίωσι καὶ αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν τὸ ὅτι οἱ λαοὶ οὕτινες ἦσαν φορεῖς τοῦ μυκηναϊκοῦ πολιτισμοῦ, εἰργάζοντο ὑπὸ τὸ αὐτὸ πνεῦμα, ὡς καὶ οἱ κατόπιν Ἕλληνες τῶν ἱστορικῶν χρόνων, ἢ μᾶλλον ἦσαν πρόγονοι αὐτῶν. Κατόπιν ὁ κ. Δαίρπελδ ὁμίλησε περὶ τῆς κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος ἐνεργηθείσης ὑπ' αὐτοῦ ἀνασκαφῆς ἐν διαφόροις τόποις τῆς νήσου Δευκάδος, ἣτις κατ' αὐτὸν εἶνε ἡ ὀμηρικὴ Ἰθάκη. Εὐρέθησαν κατὰ τὸ μέσον τῆς νήσου παρὰ τὸν λιμένα Νυδρί, εἰς βάθος 5—6 μέτρων λείψανα προϊστορικῶν τάφων καὶ οἰκῶσεων, ὑπάρχει δ' ἐλπίς νὰ ἀνευρεθῶσι καὶ σπουδαιότερα λείψανα μυκηναίων χρόνων. Σπουδαία εὐρήματα ὑπάρχει ἐλπίς νὰ εὐρεθῶσι καὶ ἐν τινι σπηλαίῳ πρὸς νότον τῆς νήσου, ὅπου ὑποτίθεται ὅτι ἔκειτο ἡ κατοικία τοῦ συβότου Εὐμαίου.

ΝΕΑ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ ΕΥΡΗΜΑΤΑ

ΕΝΤΑΥΘΑ παρὰ τὸν Ἀγ. Ἀθανάσιον Χαλκούρην ὁ ἱ. Βασιλάκης σκάπτων τὰ θεμέλια τῆς οἰκίας του εὗρεν ἐν μικρὸν μαρμαρίνον ἀνάγλυφον Κυβέλης. Εἶνε κατεσκευασμένον κατὰ τὸν συνήθη τύπον τῶν γνωστῶν ναῖδιοσχημῶν ἀπεικονίσεων τῆς Κυβέλης· παρίσταται δὲ ἡ θεὰ καθήμενη ἐπὶ θρόνον ἀνευ τοῦ συνυπάρχοντος συνήθως μετ' αὐτῆς λέοντος ἢ ἄλλου τινὸς συμβόλου. Ἡ ἐργασία εἶνε κοινὴ, ῥωμαϊκῶν χρόνων.

Ἐκ Κύπρου εἰσῆχθησαν καὶ κατετέθησαν προσωρινῶς παρὰ τῇ Γενικῇ Ἐφορείᾳ τῶν ἀρχαιοτήτων πλείοται καὶ παντοδαπαὶ ἀρχαιότητες, ὡς ἀγγεῖα πασῶν σχεδὸν τῶν Κυπριακῶν ἐποχῶν καὶ λίαν περιέργων σχημάτων, σπουδαῖα πηλῖνα εἰδώλια, ἀγαλμάτια ἐκ πόρου μεταξὺ τῶν ὁποίων διακρίνεται πρὸ πάντων ὁ Ἡρακλῆς ἡμίσεως σχεδὸν φυσικοῦ μεγέθους, ἔχον τὴν δεξιὰν χεῖρα ὑψωμένην καὶ μικρὸν λέοντα ἀναρριχώμενον ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ σκέλους· φέ-

ρει λεπτὸν χιτῶνα καὶ ἔχει τὴν κεφαλὴν κεκαλυμμένην διὰ τῆς λεοντῆς, ἣς τὸ σῶμα καλύπτει ὡς ἐνδυμα τὸ νῶτον καὶ τὸ πλεῖστον τοῦ στήθους τοῦ ἥρωος· ἰδιάζει εἰς τὸ ἀγαλμα τοῦτο ἡ ζώνη, δι' ἣς συγκρατεῖται ἡ λεοντὴ κατὰ τὴν ὀσφύν, ὡς φέρουσα διαφόρους κοσμηματικὰς γλυφάς. Καὶ ὁ Ἡρακλῆς οὗτος φαίνεται ὅτι εἶνε ῥωμαϊκῆς ἐργασίας. Μετὰ τῶν λοιπῶν κυπριακῆς τέχνης ἀρχαιοτήτων εἰσῆχθησαν καὶ διάφορα μυκηναϊκὰ ἀγγεῖα ὡς καὶ ὀλίγα ἑλληνικὰ τοιαῦτα. Μία πρόχους, τοῦ συνήθους κατὰ τοὺς Ἑλληνιστικοὺς χρόνους σχήματος, τῶν ἐχουσῶν πλατεῖαν κοιλίαν καὶ πολὺ ὑψηλὸν κυλινδρικὸν λαίμον, φέρει ὑπὸ τὸ χεῖλος τὴν περιέργον ἐπιγραφὴν ΜΗΘΥCΙΑΝ. Ἐπίσης εὐρίσκονται μεταξὺ τῶν ἀρχαιοτήτων τούτων διάφορα χαλκὰ ξιφίδια καὶ λόγχοι ἀρχαῖοι ὡς καὶ τινες χαλκοὶ πελέκεις.

Εἰς τὸ Ἐθνικὸν Μουσεῖον κατετέθησαν δέκα τέσσαρα κιβώτια πλήρη ἀρχαιοτήτων προερχομένων ἐκ προϊστορικῶν τάφων, οὓς κατὰ τὸ θέρος ἀνεσκαφέν ἐν Σύρῳ ὁ κύριος Κλων Στέφανος. Τὰ πλείεστα τῶν εὐρημάτων εἶνε καὶ πάλιν πηλῖνα ἀγγεῖα, ὧν τινα πολυτιμώτατα καὶ διὰ τὰ σχήματα καὶ διὰ τὴν διακόσμησιν. Ἐξέχον ἰδίως καὶ ὅλας πρωτοφανὲς εἶνε ἐν μικρὸν προϊστορικῶν ἀγγείων ἔχον σχῆμα ἀρκοειδοῦς ζώου καθήμενου ἐπὶ τῶν ὀπισθίων καὶ κρατοῦντος μεταξὺ τῶν ἐμπροσθίων ποδῶν μικρὸν λεκανίδιον. Θανμάσια δὲ εἶνε καὶ πάλιν τὰ ἀρχαῖα μαρμαρίνα εἰδώλια, ἅτινα εὐρέθησαν μετὰ τῶν ἀγγείων ἐν τοῖς αὐτοῖς τάφοις. Προσεχώρως ἐπιφυλαττόμεθα νὰ δώσωμεν περὶ τῶν ἀρχαιοτήτων τούτων περισσότερας εἰδήσεις.

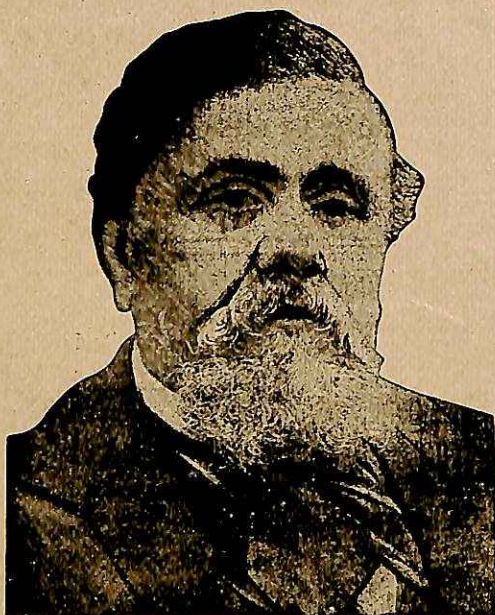
Κ.

ΔΙΑΦΟΡΑ

ΚΑΤΑ τὴν παράδοσιν τοῦ πρυτανικοῦ ἀξιωματοῦ τὴν 8 Ἰανουαρίου εἰς τὸν νέον πρύτανιν κ. Χατζιδάκιον ὁ κ. Σ. Λάμπρος ἐξέθεσε τὰ τῆς πρυτανείας του καὶ κατέληξε μὲ τὴν ὠραίαν ἀποστροφὴν πρὸς τοὺς φοιτητάς: «Μὴ παύσετε συναισθανόμενοι πόσα παρ' ὑμῶν προσδοκᾷ ἡ Πατρίς. Ἀφροσυνῶντε εἰς τὴν Ἐπιστήμην. Γίνετε παράδειγμα τῆς φιλοπατρίας καὶ τῆς εἰς τοὺς νόμους ὑποταγῆς. Μὴ λησμονήσετε τὰ μεγάλα καθήκοντα τὰ ὁποῖα ἔχετε πρὸς τὸν Ἕλληνα Ἕλληνα. Ἀντιπροσωπεύετε τὸ χρυσὸν ἔαρ ἐκεῖνο, ὅπερ ὅλοι προσδοκῶμεν εὐόνοιν νὰ παρασκευάσῃ καὶ ἐπ' ἐργασίᾳ τὴν εὐδαιμονίαν καὶ τὸ μεγαλεῖον τῆς Ἑλληνικῆς πατρίδος».

Κατόπιν ὁ κ. Χατζιδάκις περιβλήθει τὴν πρυτανικὴν ἄλυσσον ὁμίλησε «περὶ τῆς ἐνεστώσης μεθόδου ἐν ταῖς γλωσσικαῖς ἐρεῖναις» καὶ ἐξέφρασε τὸν φόβον ὅτι ἐπάθαμεν τὸ λεχθέν εὐφυνῶς ὅτι «ἀγωνιζόμενοι αἶε περὶ τοῦ πῶς, ἐλησμονήσαμεν καὶ παρελίπομεν τὸ τί νὰ γράψωμεν». Εἰς τὸ τέλος ὁ νέος πρύτανις θεωρεῖ ὡς καθήκον ἐπιβεβλημένον εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Πολιτείαν, τὸ Ἑλληνικὸν Πανεπιστήμιον καὶ ὅλους τοὺς λογίους Ἕλληνας, τὴν συντάξιν λεξικοῦ τῆς μέσης καὶ νέας Ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ τὴν γραμματικὴν αὐτῆς μελέτην.

Ο νέος πρόεδρος τῆς Γαλλικῆς Δημοκρατίας Ἀρμάνδος Φαλλιέρ, πρόεδρος τῆς Γερουσίας ἕως χθές, κατὰγεται ἀπὸ ἀπολοῦς ἀστούς. Ὁ πατέρας του ἦτο σιδηροδρογός. Σώζεται ἀνοικοδομηθεῖσα ἡ οἰκία ὅπου ἐγεννήθη ὁ σημερινὸς πρόεδρος εἰς τὸ Ἀγέν. Ἐβέρασε τὰς διαφόρους βαθμίδας τοῦ πολιτικοῦ σταδίου ἀπὸ δήμαρχος, νομαρχιακὸς σύμβουλος, βουλευτῆς τὸ 1876, ὑπουργός, πρωθυπουργός. Ἡ πρωθυπουργία του ἦτο ὀλίγων ἡμερῶν μόνον. Τὸ 1892 γε-

Ο νέος πρόεδρος της Γαλλικής Δημοκρατίας
Αρμάνδος Φαλλιέρ.

ρουσιαστής, το δὲ 1899 πρόεδρος τῆς Γερουσίας ἀντὶ τοῦ Λουμπὲ Γρήγορα ἐξεδήλωσε τὰς δημοκρατικὰς του ἀρχὰς ὑπὲρ τῶν ὁποίων εἰργάσθη ὁλοψύχως. Ἀπλοὺς τοὺς τροποὺς, ἤν και ἀπλὴν οἰκονομικὴν ζωὴν τὸν περισσότερον καιρὸν εἰς τὰ κτήματά του. Εἰς τὸ προεδρικὸν ἀξίωμα ἀνέρχεται ἐξήντα πέντε ἐτῶν.

ΟΛΙΓΟΣΤΙΧΑ

Εἰς τὸν «Παρνασσόν» ἤνοιξε ἐκθεσίς τῶν ἔργων τοῦ κ. Σ. Βικάνου.

Διάφοροι δῆμοι τοῦ Κράτους ἐνήρπισαν διάφορα ποσὰ ὑπὲρ τῶν Ὀλυμπιακῶν Ἀγώνων.

Κατ' ἀπόφασιν τῆς ἐπιτροπῆς εἰς ἕκαστον ἀγώνισμα θὰ μετὰσχουσιν ἀνά δύο Ἕλληνες τοῦ ἐσωτερικοῦ καὶ δύο τοῦ ἐξωτερικοῦ ἐκ τῶν ἀνηκόντων εἰς συλλόγους, καθὼς καὶ τρίτος ἂν ἡ ἐπίδοσις αὐτοῦ κριθῇ ἀξία λόγου. Ἐκτὸς αὐτῶν θὰ μετὰσχουσιν καὶ οἱ ἐκτὸς συλλόγων φίλαθλοι ὅσοι προκριθῶν κατὰ τοὺς Πανελληνίους ἢ κατὰ τοὺς τοπικοὺς ἀγῶνας ἐν τῷ ἐξωτερικῷ ἑλληνικῶν συλλόγων.

Κατὰ τοὺς Ὀλυμπιακοὺς Ἀγῶνας οἱ νικηταὶ τῶν προηγουμένων Ὀλυμπιάδων θὰ ἔχουν ὠρισμένας θέσεις.

Μελετᾶται ἡ ἰδρυσις Ἑλληνικῆς Ἀρχαιολογικῆς Σχολῆς, μετὰ τὸ ἐπόμενο προόγραμμα: Ἐπιστημονικαὶ ἀνακοινώσεις. Διαλέξεις εἰς τὰ Μουσεία. Ἐκδοσίς περιοδικοῦ με ὕλην ἐξ ὅλης τῆς Ἑλληνικῆς καὶ Βυζαντινῆς Ἀρχαιολογίας, με γενικωτέρας πραγματείας καὶ με πλήρη βιβλιογραφίαν Ἱδρύσεις παραρτημάτων τῆς Ἑλληνικῆς Ἀρχαιολογικῆς Σχολῆς εἰς Κων/πολιν, Σμύρνην καὶ Ἀλεξάνδρειαν.

Ἡ Βασίλισσα τῆς Ἰταλίας Μαργαρίτα θὰ δώσῃ

προσεχῶς εἰς ἓνα ἀπὸ τοὺς καλλιτέρας ἰταλικούς θιάσους ἓνα δράμα τῆς. Τὸ ἔργον θὰ δοθῇ ὑπὸ ψευδώνυμον. Ἡ συγγραφεὺς ἐργάζεται εἰς τὸ δράμα τοῦτο ἀπὸ 2 ἐτῶν.

Ἐξελέγησαν ἀκαδημαῖοι ὁ Ριμπὸ πολιτευτὴς καὶ ὁ Μωρίς Μπαρρὲς φιλόλογος με πολὺ τάλαντον καὶ πρωτοτυπίαν.

ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

ΝΕΑ ΖΩΗ εἰκονογραφημένον ἡμερολόγιον Νικολάου Χατζηδάκη ἔτος Α'. Ἀθῆναι σ.χ. 16ον σελ. 261 δρ. — φρ. 4.

Οἱ συνδρομηταὶ τῶν «Παναθηναίων» οἱ ἀποστέλλοντες δρ. — φρ. 3 λαμβάνουν τὴν Νέαν Ζωὴν ἐκθερὰν ταχ. τελὼν Ἡ «Νέα Ζωή» τοῦ κ. Ν. Χατζηδάκη τυπωμένη με καλαισιωμένην. εἶνε πραγματικῶς κατὰ νέον εἰς τὸν ὁρίζοντα τῶν ἡμερολογίων, τὰ ὅποια ἀπὸ ἔτος εἰς ἔτος πληθύνονται. Εἶναι κατὰ τοῦτο νέον, ὅτι εἰς τὰς 260 σελίδας του εἰκονίζεται, ὅσον εἶναι δυνατόν, ἡ ξένη φιλολογικὴ κίνησις καὶ πολὺ καὶ ἐγκυκλοπαιδικαὶ γνώσεις.

ΠΟΙΚΙΛΟΝ ἡμερολόγιον εἰκονογραφημένον τοῦ ἔτους 1906 Κατίνας Γ. Ἡλιακοπούλου τόμος Β' Ἀθῆναι, σ.χ. 16ον. σελ. 303, δεμένον, δρ. 5. Μία προσπάθεια διὰ κατὰ καλόν, τὴν ὁποίαν δὲν ἡμποροῦμεν νὰ παρίδωμεν καὶ διὰ τὴν ὁποίαν ἴσως εἰς τὸν προσεχῆ τὸμον θὰ ἔχωμεν κατὰ καλόν νὰ σημειώσωμεν.

ΣΠΑΡΤΙΑΤΙΚΟΝ ἡμερολόγιον ἔτος Ζ' 1906 ὑπὸ Σ. Ι. Θεοδοροπούλου δρ. 1, χρυσόδετον δρ. 2.

Τὸ Σπαρτιατικὸν ἡμερολόγιον παρουσιάζει ἓνα ἰδιαιτέρον χαρακτῆρα, ὅτι εἶναι ἀποκλειστικῶς ἀφιερωμένον εἰς μίαν ἑλληνικὴν γωνίαν. Καὶ ἡ γωνία αὕτη παρέχει πλουσιωτάτην καὶ πολὺ ἐνδιαφέρουσαν ὕλην, ἱστορικὴν, καλλιτεχνικὴν, λαογραφικὴν κλπ. Μαζὶ με αὐτήν, ποὺ τὸ καθιστᾷ πολὺ ἐκλεκτόν, ἄς ἐξάρωμεν καὶ τὴν φιλοκαλίαν μετὰ τὴν ὁποίαν εἶνε ἐκδεδομένον.

ΘΡΑΚΙΚΑ ἡ μελέτη περὶ τοῦ γλωσσικοῦ ιδιώματος τῆς πόλεως Σαράντα Ἐκκλησιῶν ὑπὸ Σταμ. Β. Ψάλτου δ. φ. (Βιβλιοθήκη Μαρασλῆ ἀρ. 306). Ἐν Ἀθῆναις τύποις Π. Δ. Σακελλαρίου 1905.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΡΩΣΣΙΚΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ Α. Σκαμπιτσέφσκη, κατὰ μετάφρασιν Θ. Βελλιανίτου. Τόμος Αος. (Βιβλιοθήκη Μαρασλῆ ἀρ. 307-310). Ἐν Ἀθῆναις τύποις Π. Δ. Σακελλαρίου 1905.

ΠΕΡΙΛΗΨΙΣ ΤΩΝ ΠΕΠΡΑΓΜΕΝΩΝ ὑπὸ τῆς χαρτογραφικῆς ὑπηρεσίας ἀπὸ τῆς συστάσεως αὐτῆς μέχρι σήμερον (1889-1905). Ἐν Ἀθῆναις τύποις Π. Δ. Σακελλαρίου 1906.

SUR LE BRONZE PRÉHISTORIQUE par C. Zenghelis Extrait des «Mélanges Nicole». Genève, Imp. W. Kundig et fils 1905.

ΛΟΓΟΛΟΓΙΑ ΣΗΡΟΤΡΟΦΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ἀπὸ τοῦ 1902 μέχρι Δεκεμβρίου 1905.

Διόρθωσις:

Εἰς τὸ τελευταῖον τεύχος, σελὶς 191, στίχος 48 ἀντὶ ἀπομοιώσεως νὰ γραφῇ ἀπομοιωθεῖσα πρὸς.

ΥΔΩΡ «ΣΑΡΙΖΑ» ΑΝΔΡΟΥ

ΚΑΪΡΗ, ΕΜΠΕΙΡΙΚΟΥ ΚΑΙ ΤΩΝ ΣΥΝΙΔΙΟΚΤΗΤΩΝ
ΑΔΕΛΦΩΝ ΜΠΙΣΤΗ. Ν. ΚΑΛΙΒΙΝΟΥ ΚΑΙ Α. ΜΕΝΔΡΙΝΟΥ

Δηλοῦν, διὰ τὸ θαυμάσιον καὶ παγκοσμίον φήμης ἱαματικὸν ὕδωρ «Σάριζα»: Ἄνδρου ἡγγυημένον, ὡς δις τῆς ἐβδομάδος κομιζόμενον, πωλεῖται παρὰ τῶν ἰδιοκτητῶν Ἀδελφῶν Μπίστη, Σταδίου 33, καὶ διασταύρωσις οδοῦ Παρθεναγωγείου, Ν. Καλιβίνου, Ζωοδόχου Πηγῆς 17 καὶ Λεωνίδα Μενδρινού, Ὁφθαλματρείου 2.

Παράρτημα ἐν Πειραιεὶ ἐδωδιμοπωλεῖον ΣΩΤ. ΒΟΡΡΙΑ—Κεντρικὴ Ἀγορά. Οἱ θέλοντες ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ νὰ προμηθεύωνται ὕδωρ χονδρικῶς δύνανται ν' ἀπευθύνωνται ἀπ' εὐθείας εἰς τοὺς ἐν Ἀθῆναις ἰδιοκτῆτας κ. κ. Ἀδελφούς Μπίστη καὶ Ν. Καλιβίνου. Αἱ αἰτήσεις των θὰ ἐκτελῶνται ἀπ' εὐθείας ἐκ τῆς ἐν Ἀνδρῶν πηγῆς μετὰ τῆς μεγαλειτέρας ἀκριβείας καὶ ταχύτητος.

— 1831 —

ΓΕΝΙΚΑΙ ΑΣΦΑΛΕΙΑΙ, ΤΕΡΓΕΣΤΗΣ

(ASSICURAZIONI GENERALI)

ἐταιρικὸν κεφάλαιον καὶ ἀποθεματικὰ τῇ 31 Δεκεμβρίου 1904

Κορῶναι 247,497,914.42

ΠΥΡΑΣΦΑΛΕΙΑΙ — ΘΑΛΑΣΣΑΣΦΑΛΕΙΑΙ
ΑΣΦΑΛΕΙΑΙ ΖΩΗΣ

ἐπὶ διαφόρων συνδυασμῶν.

Ἡ ΕΤΑΙΡΙΑ ΣΥΝΑΠΤΕΙ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ ΖΩΗΣ ΕΙΣ ΔΡΑΧΜΑΣ

Διευθυντὴς τοῦ ἐν Ἀθῆναις Γεν. Πρακτορείου
Δ. ΒΡΥΖΑΚΗΣ

Γενικὸς Ἐπιθεωρητὴς διὰ τὴν Ἑλλάδα
καὶ Διευθυντὴς τοῦ Εἰδικοῦ Γραφείου Κλάδου Ζωῆς
Ι. ΚΟΥΖΙΝ

Γενικὸς Ἀντιπρόσωπος καὶ Τραπεζίτης ὁ Οἶκος Γ. Π. ΣΚΟΥΖΕ

Γραφεῖα: Ἀθῆναι, Ὀδὸς Σταδίου καὶ Ὁφθαλματρείου ἀριθμὸς 10.

ΝΟΣΟΚΟΜΕΙΟΝ ΝΕΥΡΙΚΩΝ ΝΟΣΗΜΑΤΩΝ

ΕΝ ΠΑΤΗΣΙΟΙΣ

MAISON DE SANTÉ

Σ. Γ. ΒΛΑΒΙΑΝΟΥ Ἱατροῦ Νευρολόγου καὶ Φρενολόγου.

Ἰδρύται εἰς μαγευτικὴν θέσιν τῶν ὁλοδρόσων Πατησίων, τοῦ ὠραιότατου τοῦτου καὶ ὑγιεινοτάτου προαστείου τῶν Ἀθηνῶν, ἐν τέταρτον μόλις ἀπέχοντος αὐτῶν καὶ συγκοινωνούντος δι' ὅλων τῶν μέσων τῆς συγκοινωνίας, περιβάλλεται δὲ ὑπὸ ἀπείρων μυροβόλων κήπων καὶ ἴδιον κέκτηται κήπον, ὡς καὶ ἄφθονον καὶ διανέστατον ὕδωρ.

Ἐν τῇ Κλινικῇ ταύτῃ νοσηλεύονται ὀξέα καὶ χρόνια νοσήματα Νευρικὰ καὶ Ἐγκεφαλικά. Μολυσματικὰ δὲ καὶ ἐπικίνδυνα ἐγκεφαλικά δὲν εἰσὶ δεκτά.

Πρὸς θεραπείαν τῶν ἀσθενῶν ἐφαρμόζονται ὅλαι αἱ θεραπευτικαὶ μέθοδοι μετὰ τῶν ὁποίων ἡ Ψυχοθεραπεία, ἡ Ἠλεκτροθεραπεία, ἡ Ὑδροθεραπεία, ἡ Ανατριβηθεραπεία (Massage), ἡ Μουσικοθεραπεία, ἡ Ἱατρικὴ Γυμναστική, ἡ διὰ κατακλίσεως (alitement) καὶ ἀπομονώσεως (isolement) θεραπεία, ἡ δι' Ὑπνωτισμοῦ καὶ ὑποβολῆς ἐν ἐργηρόρει (suggestion à l'état de vieillesse), αἱ ἐνέσεις ὁρῶν (ὁρροθεραπεία) καὶ λοιπῶν φαρμάκων κλπ. κλπ.

Πᾶσαι αὗται αἱ θεραπευτικαὶ μέθοδοι ἐφαρμόζονται ἀναλόγως τοῦ νοσήματος καὶ τῶν ἐνδεξέων. Νοσοκομειακὴ ὑπηρεσία πλήρης οἱ νοσοκόμοι ἐκ τῶν εἰδικῶν μόρφωσιν λαβόντων καὶ πεπειραμένοι περὶ τὴν νοσηλείαν τοιούτων ἀρρώστων.

Κλῖναι ἀπὸ δέκα δραχμῶν καὶ ἄνω δι' ἡμέρας, ἀναλόγως τοῦ δωματίου, τοῦ προσωπικοῦ ὅπερ ἀπασχολεῖται, τῆς θεραπείας, τῆς τροφῆς καὶ τῶν ἱατρικῶν ἐπισκέψεων.

Ἡ Κλινικὴ συνδέεται διὰ τηλεφώνου μετὰ τὴν οἰκίαν καὶ τὸ γραφεῖον τοῦ Διευθυντοῦ. Ἀρ. τηλεφ. 314.

Οἱ βουλόμενοι νὰ εἰσέλθωμεν ἢ νὰ εἰσαγάγωμεν τοὺς ἀρρώστους των δέον ν' ἀπευθυνθῶσιν εἰς τὸ Γραφεῖον τοῦ Ἱατροῦ ἐν τῇ οἰκίᾳ του 16 — Ὀδὸς Ζήνωνος — 16, ἔνθα δέχεται τοὺς πάσχοντας ἐκ

ΝΕΥΡΙΚΩΝ ἢ ΦΡΕΝΙΚΩΝ

καθ' ἑκάστην 8-10 π. μ. καὶ 4-6 μ. μ. πλὴν τῆς Κυριακῆς. — Ἀριθ. τηλεφώνου 200

ΕΙΣ ΟΛΟΥΣ ΠΡΟΣΙΤΑ ΤΑ «ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΑ»

Θέλοντες νὰ καταστήσωμεν τὰ «Παναθηναία» προσιτὰ εἰς ὅλους δεχόμεθα καὶ συνδρομητὰς πληρόνοντας κατὰ δόσεις.

Ἡ ἑτησία συνδρομὴ Δρ. - Φρ. 25 θὰ πληρώνεται οὕτω : Δρ. 5 κατὰ τὴν ἐγγραφὴν, Δρ. 5 μετὰ 2 μῆνας καὶ οὕτω καθεξῆς. Μὲ τὴν 5ην δόσιν, ἥτοι κατὰ τὸ τέλος τοῦ 8ου μηνὸς ἀπὸ τῆς ἐγγραφῆς, ὁλόκληρος ἡ συνδρομὴ θὰ εἶναι πληρωμένη, καὶ ὁ συνδρομητὴς θὰ λαμβάνῃ ἀκόμη ἐπὶ 4 μῆνας τὸ περιοδικόν.

Αἱ πληρωμαὶ ἀπὸ τὰς ἐπαρχίας καὶ τὸ ἐξωτερικόν θὰ γίνωνται διὰ ταχυδρομικῆς ἐπιταγῆς ἢ διὰ χαρτονομίσματος ἐντὸς συστημένης ἐπιστολῆς.

ΗΛΥΣΙΑ

ΤΡΙΜΗΝΟΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΗ ΕΚΔΟΣΙΣ ΜΕΤΑΦΡΑΣΕΩΝ

ΣΧΗΜΑ 8ον — ΣΕΛΙΔΕΣ 150-200

ΓΡΑΦΕΙΑ : Ἐν ΠΕΙΡΑΙΕΙ, Ὁδὸς Ἁγίου Κωνσταντίνου 1. — Ἐν ΑΘΗΝΑΙΣ : Διεθνὲς Βιβλιοπωλεῖον Κ. Ἐλευθεροντάκη, Πλατεία Συντάγματος.

ΟΡΟΙ ΣΥΝΔΡΟΜΗΣ : Δρ. 10. Φρ. 12. — Τιμὴ ἐκάστου τόμου Δρ. 3.

Ὁ πρῶτος τόμος ἐκδοθήσεται τὴν 1 Ἰανουαρίου 1906.

ΣΗΜ. Εἰς τοὺς Συνδρομητὰς τῶν «ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΩΝ» ἀποκλειστικῶς, τὰ «ΗΛΥΣΙΑ» παραχωροῦνται εἰς τὸ ἡμισυ σχεδὸν τῆς συνδρομῆς. Οἱ ἀποστέλλοντες μαζὶ μὲ τὴν συνδρομὴν τῶν «ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΩΝ» καὶ Δρ. 6, Φρ. 7 ἐπὶ πλέον ἑτησίως, θὰ λαμβάνουν τακτικῶς καὶ τὰ δύο περιοδικὰ.

Η ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ ΤΗΣ ΕΘ. ΤΡΑΠΕΖΗΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Δηλοποιεῖ ὅτι

Κατ' ἀπόφασιν τοῦ Γενικοῦ συμβουλίου συγκαλεῖται τὴν 6)19 Φεβρουαρίου ἐ. ἔ. ἐν τῷ Καταστήματι τῆς Τραπεζῆς ἡ ἑτησία τακτικὴ Συνέλευσις τῶν Μετόχων, εἰς ἣν παρακαλοῦνται νὰ παρευρεθῶσιν οἱ κατὰ τὸ ἄρθρον 47 τοῦ Καταστατικοῦ δικαιούμενοι νὰ μετασχωσιν αὐτῆς, κ. κ. μέτοχοι καὶ οἱ εἰδικοὶ τούτων ἀντιπρόσωποι.

Οἱ κάτοχοι ἀνωνύμων μετοχῶν, θέλοντες νὰ λάβωσι μέρος εἰς τὴν τακτικὴν ταύτην συνέλευσιν, ὀφείλουσι κατὰ τὸ ἐδάφιον α' τοῦ ἁρθροῦ 51 τοῦ Καταστατικοῦ δεκαπέντε ἡμέ-

ρας τοῦλάχιστον πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῶν συνεδριάσεων νὰ καταθέσωσιν ἐπὶ ἀποδείξει τοὺς τίτλους αὐτῶν, ἐντὸς μὲν τῆς Ἑλλάδος εἰς τὸ Κεντρικόν τῆς Τραπεζῆς Κατάστημα, ἢ τὰ Ὑποκαταστήματα αὐτῆς, ἐκτὸς δὲ παρὰ τοῖς ἐκεῖ ἀνταποκριταῖς τῆς.

Ἐν Παρισίοις παρὰ τοῖς κ. κ. de Rothschild freres.

Ἐν Βιέννῃ παρὰ τῇ Wiener Bank Verein.

Ἐν Κωνσταντινουπόλει παρὰ τῷ κ. Λ. Ζαρίφῃ.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 3ῃ Ἰανουαρίου 1906.

Ὁ Διοικητὴς
Στ. Σιγρέιτ.

Μὲ τὸ τεῦχος αὐτὸ διανέμεται ἀγγελία τοῦ μυθιστορήματος «ΜΑΡΓΑΡΙΤΑ ΣΤΕΦΑ» τοῦ κ. Γρηγορίου Ξενοπούλου. Παραγγελίαι στέλλονται καὶ εἰς τὰ Γραφεῖα τῶν «Παναθηναίων».

ΙΟΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ LIMITED

Συσταθεῖσα τῷ 1839

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΑΤΑΒΕΒΛΗΜΕΝΟΝ £ 315 510

ΕΔΡΑ ἐν Λονδίῳ ΓΕΝΙΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ ἐν Ἀθήναις

ΥΠΟΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ ἐν Κερκύρα, Κεφαλληνίᾳ, Ζακύνθῳ, Πάτραις, Πειραιεῖ, Τριπόλει

ΚΑΤΑΘΕΣΕΙΣ. Ἡ Ἰονικὴ Τράπεζα Limited δέχεται μέχρι νεωτέρας εἰδοποιήσεως, καταθέσεις εἰς ἐπιταγὰς (cheques) ἐπὶ Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας, ὑπὸ τοὺς κάτωθι ὅρους :

2 % εἰς α' ζήτησιν μέχρι τοῦ ποσοῦ fr. 100.000. — 1 % εἰς α' ζήτησιν διὰ τὰ πέραν τῶν fr. 100.000 ποσά. — 2 1/2 % μετὰ 3 μῆνας. — 3 % μετὰ 6 μῆνας μέχρι ἑνὸς ἔτους. — 1 1/2 % μετὰ ἓν ἔτος καὶ ἐπέκεινα.

ΚΑΤΑΘΕΣΕΙΣ Εἰς ΔΡΑΧΜΑΣ : 2 1/2 % ἑτησίως ἐπὶ ἀποδόσει εἰς α' ζήτησιν διάποσά μέχρι Δρ. 100.000. — 1 % εἰς α' ζήτησιν διὰ τὰ πέραν τῶν Δρ. 100.000 ποσά. — 3 % μετὰ 3 μῆνας. — 3 1/2 % μετὰ 6 μῆνας μέχρι 2 ἐτῶν. — 4 % μετὰ 2 μέχρι 4 ἐτῶν καὶ 4 1/2 % ἐπέκεινα τῶν 4 ἐτῶν.

ΑΠΟΘΗΚΗ ΚΑΠΕΛΛΩΝ ΠΟΥΛΟΠΟΥΛΟΥ

ΔΙΑ ΤΟΝ ΠΡΩΤΟΝ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ
ΜΕΧΡΙ ΤΟΥ ΤΕΛΕΥΤΑΙΟΥ

ΑΛΕΞ. Φ. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ & Σ'

157. — Ὁδὸς Ἀδελφῶν. — 157.

(Ἐναντὶ Πρακτορείου τῶν Ἐφημερίδων)

ΤΙΜΑΙ ΩΡΙΣΜΕΝΑΙ.

ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ Σ. ΛΥΚΟΥΔΗΣ

Δικηγόρος.

Νομικὸς Σύμβουλος καὶ δικηγόρος τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος, τέως Νομικὸς Σύμβουλος τοῦ Κράτους.

Γραφεῖα ὁδὸς Πρασινοῦ 74.

ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ

ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΘΝΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

Ὅργανον τῆς Ἑταιρείας τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ἐκαστον τεῦχος ἀποτελεῖται ἐκ 5 τυπογραφικῶν φύλλων 8ου σχήματος.

Διὰ τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἀναλύονται καὶ συζητοῦνται ἐν ἄρθροις εἰδικῶν δημοσιολόγων ἅπαντα τὰ ἐθνικὰ ἡμῶν ζητήματα, ὥς καὶ πᾶν δημοσίευμα ἐθνικῆς ὑποθέσεως.

Συνδρομὴ : Ἑσωτερικοῦ Δραχμαὶ 8 Ἑξωτερικοῦ Φράγκα 8.

Τὰ μέλη τῆς Ἑταιρείας, καταβάλλοντα τὴν ἑτησίαν αὐτῶν συνδρομὴν πληροῦνσι τὸ ἡμισυ τῆς συνδρομῆς. Πᾶσα αἴτησις ἀπευθυντέον :

Κον Πρόεδρον τῆς Ἑταιρείας τοῦ Ἑλληνισμοῦ Εἰς Ἀθήνας

ΕΥΛΟΓΟΓΡΑΦΕΙΟΝ

ΚΑΙ

ΦΩΤΟΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ

ΕΔ. ΚΑΖΑΝΗ

ΓΡΑΜΜΑΤΟΣΗΜΑ ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΜΕΝΑ

Γ. Ι. ΡΑΖΗ

Ἀθῆναι — ὁδὸς Σταδίου —

Ἀγορά, Πώλησις, Ἀνταλλαγή

TIMBRES-POSTE USÉS

G. I. RASIS

Athènes, Rue Stadiou, Arsakion

“ΑΤΛΑΝΤΙΣ”

Ἑλληνικὴ Ἐφημερίς Ἰδρυθεῖσα τῷ 1894,

Ἡμερησία ἐν Νέᾳ-Υόρκῃ.

Ἐτησία Συνδρομὴ Φράγκα Χρ. 20.

THE “ATLANTIS”, 51 Vesey St. NEW-YORK, U. S. A

ΛΑΪΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ

Ίδρυθεῖσα παρὰ ὁμάδος κεφαλαιούχων τῇ συμμετοχῇ τῆς Ἐθνικῆς
Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος

Διατελοῦσα ὑπὸ τὴν ἄμεσον ἐπιθλίψιν τοῦ Κράτους δι' εἰδικὸν κυβερνητικὸν ἐπόπτην παρισταμένου εἰς τὰς
συνεδριάσεις τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου.

Κεφάλαιον 3,000,000

Ἔργασίαι. — Τμήμα ἐνεχυροδανειστηρίου: Δάνεια ἐπὶ ἐνεχύρῳ χρυσοῦ, ἀργύρου, τιμαλφῶν ἀντικειμένων, οἰκιακῶν
σκευῶν κ.τ.λ. Δάνεια ἐπὶ ἐνεχύρῳ ἐμπορευμάτων καὶ προϊόντων ἐγγωρίου βιομηχανίας (τὰ ἐμπορεύματα ὡς καὶ τὰ βιομη-
χανικὰ προϊόντα θὰ ἐκτίθενται ἀμέσως μετὰ τὴν σύναψιν τοῦ δανείου πρὸς πώλησιν εἰς τὸ πρατήριο τῆς Τραπεζῆς πρὸς
ὄφελος τοῦ δανειζομένου συμφώνως πρὸς τὰς ὑπὸ τούτου ὑποδεικνυομένας τιμὰς). Ἡ ἑναρξὶς τῶν ἐργασιῶν τοῦ τμήμα-
τος τούτου γνωστοποιηθήσεται διὰ τῶν ἐφημερίδων μετὰ τὸ πέρας τῶν προπαρασκευαστικῶν ἐργασιῶν. Δάνεια ἐπὶ ἐνε-
χύρῳ τίτλων.

Ταμιευτήριο. — Πρὸς ἐμφύλωσιν τοῦ πνεύματος τῆς ἀποταμιεύσεως παρὰ τῷ Λαῷ δέχεται καταθέσεις ταμιευτη-
ρίου ἀπὸ ΜΙΑΣ ΔΡΑΧΜΗΣ!! καὶ ἄνω μέχρι τῶν 1000 ἐπὶ τόκῳ 4 1/4 ο/ο.

ΤΟΚΟΙ ΤΩΝ ΚΑΤΑΘΕΣΕΩΝ

Διὰ τὰς καταθέσεις ἀπεριορίστου ποσοῦ πληρώνεται τόκος ὡς ἑξῆς:

Διὰ καταθέσεις προθεσμίας τριῶν μηνῶν	3 1/2 ο/ο
» » » ἑξ μηνῶν	3 3/4 ο/ο
» » » ἐνὸς ἐτους	4 1/4 ο/ο
» » » δύο ἐτῶν καὶ πλέον	5 1/4 ο/ο.

Τὰ γραφεῖα τῆς Τραπεζῆς ἐντὸς τῆς Σταθῆς τοῦ Ἀρσακείου εἶναι ἀνοικτὰ καθ' ἑκάστην.

I. I. MINETTAS — ΑΘΗΝΑΙ — Τηλ. Διεύθ. MINETTAS

Τὸ παρὰ τὴν ὁδὸν Σταδίου καὶ Παρθεναγωγείου τραπεζικὸν γραφεῖον **I. I. Μινέττα**
προμηθεύει οἰονδήποτε ποσὸν ὁμολογιῶν τῶν κάτωθι Ἑλληνικῶν Ἐθνικῶν Δανείων εἰς τὰς
τρέχουσας τιμὰς τῶν Χρηματιστηρίων Ἀθηνῶν, Λονδίνου καὶ Παρισίων τὰς ὁποίας θεωρεῖ
ὡς τὰς ἀσφαλεστάτας, συμφερωτέρας καὶ εὐκολώτερον διαπραγματευσίμους.

Δάν. τῶν 120 ἑκατομ. τοῦ 1881 ἀποδίδ.	τόκον 4 1/2 ο/ο
» » 125 » (Μονοπωλείων) τοῦ 1887 »	4 1/2 ο/ο
» » 125 » (Πάγιον) » 1889 »	4 1/2 ο/ο
» » 76,350,000 (Ἡνοποιημένον) » 1898 »	5 ο/ο
» » 11,750,000 (Σιδ. Π.Κ. Μελιγ.) » 1900 »	5 ο/ο

Αναλαμβάνει ἐπίσης τὴν προμήθειαν καὶ τῶν ἑξῆς ἀρίστων Ἑλληνικῶν ἀξιῶν:

Ὅμολ. Λαχισοφόροι τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς δίδουσαι τόκον 2 3/4 ο/ο	
Μετοχαὶ Ἐθνικῆς Τραπεζῆς	4 3/4 ο/ο
» Τραπεζῆς Ἀθηνῶν	7 ο/ο
» Τραπεζῆς Κρήτης	4 1/2 ο/ο
» Τραπεζῆς Βιομηχανικῆς Πίστews	6 1/2 ο/ο
» Ἑταιρ. Διαχειρίσεως Δημοσ. Προσόδων	6 ο/ο
» Σιδηροδρόμου Ἀθηνῶν-Πειραιῶς	6 ο/ο
» » Θεσσαλίας	5 ο/ο
» Πανελληνίου Ἀτμοπλοίας	6 1/2 ο/ο
» Σιδηρ. Πειρ.-Ἀθηνῶν-Πελοποννήσου	4 ο/ο

Καὶ προσφέρεται τὴν ἐκτέλεσιν πάσης Τραπεζικῆς καὶ Χρηματιστικῆς ἐργασίας δεχόμενον
ἐντολὰς ἕκ τε τῶν ἐπαρχιῶν καὶ τοῦ ἑξωτερικοῦ.

ΣΗΜ. Ὑπολογιζομένων τῶν τόκων πρὸς τὰς τρέχουσας τιμὰς καὶ τὰ μερίσματα τοῦ τελευταίου ἐτους.

ΧΑΡΤΟΠΩΛΕΙΟΝ
ΠΑΛΛΗ & ΚΟΤΖΙΑ
Ὁδὸς Ἑρμοῦ Ἀθῆναι

Πλούτος γραφικῆς ὕ-
λης.— Ἐντυπα καὶ ἐπι-
σκεπτήρια καλλιτεχνικά.—
Ἐργοστάσιον φακέλων τέ-
λειον.— Χάρτης τυπογρα-
φικὸς λευκὸς καὶ ἐξωφύλ-
λων παντὸς εἵδους καὶ
ποιότητος.

Εὐθηνία, ταχύτης, ἀκρίβεια.

ΓΑΛΑΚΤΟΠΩΛΕΙΟΝ
Γ. Ι. ΓΟΥΔΕΛΜΟΥ & ΣΑΣ
Ὁδὸς Γ'. Σεπτεμβρίου 22

ΟΛΑ ΤΑ ΓΑΛΑΚΤΕΡΑ ΕΙΔΗ
ΓΑΛΑ ΑΓΝΟΤΑΤΟΝ
ΠΡΟΣ 80 ΛΕΠΤΑ Η ΟΚΑ

ΜΙΑ ΔΟΚΙΜΗ ΑΡΚΕΙ
ΔΙΑ ΝΑ ΣΑΣ ΠΕΙΣΗ